

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ ATASÖZLERİYLE
DEĞERLER EĞİTİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ALGILAMA DÜZEYLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sema ÇİÇEK

**ÇANAKKALE
Ocak, 2019**

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkiyi
Algılama Düzeyleri

Sema ÇİÇEK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Yusuf AVCI

Çanakkale
Ocak, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkiyi Algılama Düzeyleri**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03/01/2019

Sema ÇİÇEK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Sema ÇİÇEK tarafından hazırlanan çalışma, 03.01.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10137296

	Akademik Ünvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Doç. Dr.	Yusuf AVCI	
Üye	Doç. Dr.	Ahmet AKKAYA	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi	Mehtap ÖZDEN	

Tarih: .....

İmza: .....

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Enstitü Müdürü

Ön söz

Teknolojinin her geçen gün geliştiği bir yüzyıl içerisindeyiz. Bu gelişmelere bazen kolay adapte olsak da çoğu zaman zorlanmaktayız. Gelişmelere ayak uydurmaya çalışırken geçmişten gelen kültürel değerlerimiz yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

Teknolojinin hem olumlu hem olumsuz etkilerinden en çok etkilenenler ise çocuklardır. Bu olumsuz etkilerinden onları uzak tutabilmek ve onların ahlaki yönünün yok olmasını önlemek için aile, toplum ve en önemlisi de okula pek çok görev düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere derslerde verebildikleri ölçüde değer eğitimi vermeleri önemlidir. Değerlerin yok olmaması ve kuşaktan kuşağa aynı şekilde aktarılabilmesi için bir iyileşmeye gidilmiştir. Değerler eğitimi kavramı, bu değişim ve iyileşmeye yönelik atılmış ilk, yeni ve güzel bir adım olarak eğitim programlarında yerini almıştır. Aslında şimdiye kadar öğrencilere hep verilmeye çalışılan değerler eğitimi ilk defa programda açık bir ifade bulmuştur.

Türk milleti tarihin en eski dönemlerinden beri birçok milletle kültürel etkileşimde bulunmuş böylelikle zengin bir kültüre sahip olmuştur. Bu zenginlik söz varlığını da geliştirmiştir ve atasözleri bu söz varlığının en önemli unsuru olmuştur. İçerisinde Türk kültürünün, değerlerinin en güzel örneklerini görmek mümkün olduğundan değer eğitimi verilirken başvurulacak önemli kaynaklardan biri de atasözlerimizdir. Atasözleri kısa, özlü ve etkili anlama sahip oldukları için verilmek istenen değer hem akılda kalıcı hem de öğretici olarak sunulabilir. Değerlerimizi öğrencilere özümsetmek ve kültürümüzü koruyarak gelecek nesillere aktarmak amacıyla değerlerin atasözleriyle öğretilmesi sağlıklı bir fikir olacaktır. Bu konuda öğretmenlere ve öğretmen adaylarına da büyük sorumluluk düşmektedir.

“Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkiyi Algılama Düzeyleri” adlı bu çalışma öğretmen adaylarının göreve başlamadan önce atasözleri ve değerler eğitimi konusundaki algılarının belirlenmesine yönelik hazırlanmıştır.

Bu çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve alanyazın taraması yer almaktadır. Alanyazın taramasında öncelikle dil ve kültür kavramı daha sonra ise atasözü ve değer kavranmaları derinlemesine incelenmiştir. Tanımları, özellikleri, önemi, işlevleri ve değerler eğitiminde atasözlerinin yeri üzerine daha önce yapılmış diğer benzer çalışmalardan yola çıkarak ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın modeli, deseni, evren ve örnekleme, çalışmanın veri toplama sürecinin nasıl gerçekleştiği, veri toplama araçları, verilerin analizi ve veri toplama araçlarının geçerlik, güvenilirlik çalışmalarıyla ilgili bilgiler hazırlanan tablolar aracılığıyla verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde problem cümlesi ve alt problemlerden yola çıkarak sırasıyla veri toplama araçlarından elde edilen nicel ve nitel bulgulara yer verilerek bulgular yorumlanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise çalışmanın sonucu verilmiş, sonuçla ilgili tartışmalar yapılmış ve son olarak yapılacak olan yeni çalışmalara yol gösterebilmesi için öneriler sunulmuştur. Çalışma sonuna kaynakça, veri toplama aracı ve özgeçmiş eklenmiştir.

Bu tezin hazırlanmasına vesile olan, bugüne kadar her konuda benim yanımda olan, destek olan, hayatım boyunca yeri bende çok özel kalacak olan çok sevdiğim danışman hocam Doç. Dr. Yusuf AVCI'ya ve tezimin hazırlık aşamasında yardımlarını eksik etmeyen beni kendi öğrencilerinden ayırmadığı için hep minnettar kalacağım değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Fatih KANA'ya teşekkür ederim. Hayatım boyunca her anlamda arkamda olan, verdikleri emek, sevgi ve güvenle bugüne emin adımlarla gelmemi sağlayan hayattaki en büyük şansım olduklarını hissettiğim annem Beyhan ÇİÇEK'e, babam Ali ÇİÇEK'e kardeşim Fatih ÇİÇEK'e ve bana güç veren diğer aile bireylerimle dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Çanakkale, 2019

Sema ÇİÇEK

Özet

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkiyi

Algılama Düzeyleri

Geçmişten bugüne gelen bütün değerlerin yarına doğru olarak aktarılması bireyleri bu konuda eğitmekten geçer. Atasözleri değer aktarımında önemli bir araçtır. Öğretmenler atasözlerindeki değer zenginliklerini tespit edip öğrencilere aktarmak için yeterli bilince ve donanıma sahip olmalıdır.

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmen adaylarının atasözü ve değer kavramlarını algılayışlarını ve bu kavramlar arasındaki ilişki kurma şekillerini değerlendirmektir. Bu araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem ve karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desen kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Türkiye’de öğrenim gören Türkçe öğretmen adaylarının tümü oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünde, 2017–2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 1., 2., 3., ve 4. sınıf 263 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkileri Algılama Düzeyleri Ölçeği (TÖAD)” kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama aracı olarak ise görüşme formu kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin analizinde SPSS 21.00 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Araştırmada nicel veriler çözümlenirken betimsel istatistik verilerinden frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (ss) analizi kullanılmıştır. Nitel veriler ise içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerini yansıtmak amacıyla görüşme formundan doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda öğretmen adayları tarafından tercih edilen atasözlerinden yola çıkarak araştırmacı tarafından ilettiği düşünülen altmış değer tespit

edilmiştir. Hangi atasözünün hangi değeri karşıladığı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırmacının belirlediği değer- atasözü tablosunun hemen altında ise öğretmen adaylarının tercih ettikleri farklı değerler ya da değer olarak niteledikleri kavramlar ayrı tablolarla gösterilmiştir. Toplamda 1000 atasözü ifade edilmesine rağmen 276 atasözünün karşısına bir değer tahmininde bulunulmamıştır. Öğretmen adayları; atasözlerinin tanımlarını, olumsuz ifadeleri ve farklı kavramları da değer olarak yazmışlardır. Öğretmen adaylarının ölçek sonuçlarına bakarak atasözleri ve değerler konusunda yeterli oldukları, atasözü-değer eşleştirmesi yapabildiklerini düşündükleri tespit edilmiştir. Fakat araştırmanın nitel kısmında görüşme formu incelendiğinde atasözü dağarcıklarının dar olduğu, sürekli tekrara düştükleri ve çoğu öğretmen adayının değer kavramını doğru bilmediği tespit edilmiştir. Atasözü-değer eşleştirmesini kabul edilebilir şekilde tercih eden öğretmen adaylarının ise büyük çoğunluğunun tasarruf, sorumluluk değerini taşıyan atasözlerini tekrar ettikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, değerler eğitimi, değerler, öğretmen adayları, Türkçe eğitimi.

Abstract

Turkish Language Teacher Candidates' Levels of Perception about the Relation between Proverbs and Values Education

Transferring all the values that come from the past to the future is only possible with educating the individuals on this subject. Proverbs are important tools in the transfer of value. Teachers should have sufficient consciousness and knowledge to determine the riches of value in proverbs and transfer them to students.

This research has been conducted by using mixed method in which quantitative and qualitative research methods are used together, and convergent parallel pattern which is one of the mixed methods patterns. The universe of the study consists of all of the Turkish language teacher candidates studying in Turkey. The sample of the study consisted of 263 teacher candidates who are freshman, sophomore, junior, senior in Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching in 2017 - 2018 academic year. In this research, "Scale for Turkish Teacher Candidates' Levels of Perceiving Relations between Proverbs And Values Education" developed by the researcher as a quantitative data collection tool is used. An interview form was used as a qualitative data collection tool. SPSS 21.00 statistical package program was used to analyze the data obtained from the scale. While the quantitative data were analyzed, frequency (f), percentage (%), arithmetic mean ($\bar{x}$) and standard deviation (^{SS}) analysis were used for descriptive statistical data. Qualitative data were analyzed by content analysis technique. To reflect the views of prospective teachers, quotations were made directly from the interview form.

The researcher detected sixty values from the proverbs preferred by teacher candidates, as a result of the findings obtained in the research. Values that are met by proverbs are shown in separate tables. Different concepts qualified values or values preferred by teacher candidates are shown in separate tables below the value - proverb table determined

by the researcher. Although a total of 1000 proverbs were expressed, no evaluation could be made about 276 proverbs. Teacher candidates wrote the definitions, negative expressions and different concepts of proverbs as values. However, when the interview form was examined in the qualitative part of the study, it was determined that most of the teachers had narrow proverb knowledge, they were constantly falling into repetition and, most teacher candidates did not know the value concept correctly. It was seen that most of the teacher candidates who prefer proverb - value matching in an acceptable way were repeating proverbs about saving and responsibility.

Keywords: Proverbs, teacher candidates, Turkish language education, values, values education.

İçindekiler

Ön söz.....	i
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	ix
Kısaltmalar Listesi.....	xviii
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Problem cümlesi.....	2
Alt problemler.....	2
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Araştırmanın Varsayımları	5
Alanyazın Taraması.....	6
Dil Kavramı.....	6
Kültür Kavramı	7
Kültürün özellikleri.....	9
Kültürün önemi ve işlevi.....	10
Dil -Kültür İlişkisi	11
Değer Kavramı	14
Değerlerin özellikleri.....	18
Değerlerin önemi ve işlevi.....	22
Değer-Kültür İlişkisi	25
Değerler Eğitimi	27
Değerler eğitiminde aile-birey-okul ilişkisi.....	31
Değerler eğitiminde öğretmenin rolü.....	33
Türkçe dersinde değerler eğitiminin yeri.....	37
Atasözü Kavramı	38
Atasözlerinin özellikleri.....	40
Atasözlerinin önemi ve işlevi.....	47
Atasözlerinin kökeni ve tarihçesi.....	50
Atasözü-Kültür İlişkisi	52
Türkçe Dersinde Atasözlerinin Önemi.....	54
Atasözlerinin Değerler Eğitiminde Yeri	56

Bölüm II: Yöntem	61
Araştırmanın Modeli	61
Araştırmanın Deseni.....	62
Araştırmanın Evren ve Örneklemi/Çalışma Grubu	63
Veri Toplama Araçları	69
Verilerin Analizi.....	71
Geçerlik ve Güvenilirlik.....	74
Bölüm III: Bulgular ve Yorum.....	78
Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Arasındaki İlişkiyi Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum	78
Nitel Bulgular ve Yorum.....	87
Bölüm IV: Tartışma ve Sonuç ve Öneriler.....	178
Kaynakça.....	189
Ekler	204
Ek A: Anket Uygulama İzin Belgesi.....	205
Ek B: Anket	206
Özgeçmiş.....	209

Tablolar Listesi

Tablo No.	Başlık	Sayfa
1	Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
2	Yaş Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
3	Lise Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	65
4	Bölümü İsteyerek Tercih Etme Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	65
5	Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	65
6	En Uzun Süre Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	66
7	Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	66
8	Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri...	67
9	Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri...	67
10	Annenin Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	68
11	Babanın Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	68
12	Not Ortalaması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	68
13	Sınıf Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	69
14	Bir Yılda Okunan Kitap Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	69
15	Veri Toplama Aracında Yer Alan Maddelerle İlgili Faktör Yükleri.....	72
16	Güvenirlilik Analizine İlişkin Değerler.....	75
17	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinde Değerlerin Yerine ilişkin Görüşleri.....	79
18	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerini Kullanma Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	80
19	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleri ve Değerler Konusundaki Yeterlilik Algılarına İlişkin Görüşleri.....	81
20	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinde Dikkatlerini Neyin Çektiğine İlişkin Görüşleri.....	82
21	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Nerelerde Karşılaştıklarına İlişkin Görüşleri.....	82
22	Türkçe Öğretmen Adaylarının Değer Öğretiminin İşlevine İlişkin Görüşleri.....	83
23	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Daha Çok Ne Okurken Karşılaştıklarına Yönelik Görüşleri.....	83

Tablo No.	Başlık	Sayfa
24	Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitiminin Atasözleriyle Verilmesinin Niçin Önemli Olduğuna İlişkin Görüşleri.....	84
25	Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitiminin En İyi Atasözleriyle Kazandırılabilmesine İlişkin Görüşleri.....	84
26	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleri ve Değerlerle İlgili Üniversitelerinde Yeterli Eğitimin Verilip Verilmediğine İlişkin Görüşleri	85
27	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinin Günlük Hayattaki Yerine İlişkin Görüşleri.....	85
28	Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimini Nerede Kazandıklarına İlişkin Görüşleri.....	86
29	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerindeki Değerlerin Günlük Hayatlarındaki Uygulamalarını Etkileyip Etkilemediğine İlişkin Görüşleri	86
30	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözü Tercihleri ve Frekans Değerleri....	88
31	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Karıştırdıkları Deyimler ve Frekans Değerleri.....	91
32	Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözü Öncelik Sıraları ve Frekans Değerleri.....	94
33	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettikleri Atasözleri Doğrultusunda Hazırlanan Değerler Listesi.....	97
34	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sorumluluk Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	99
35	Türkçe Öğretmen Adaylarının Sorumluluk Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	100
36	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tasarruf Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	102
37	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tasarruf Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	103
38	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Dayanışma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	106
39	Türkçe Öğretmen Adaylarının Dayanışma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	107
40	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Duyarlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	109
41	Türkçe Öğretmen Adaylarının Duyarlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	110
42	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Eğitimli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	110
43	Türkçe Öğretmen Adaylarının Eğitimli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	111
44	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Uyumlu Olma-Benzeme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	111

Tablo No.	Başlık	Sayfa
45	Türkçe Öğretmen Adaylarının Uyumlu Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	112
46	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Komşuluk Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	113
47	Türkçe Öğretmen Adaylarının Komşuluk Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	113
48	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sabırlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	114
49	Türkçe Öğretmen Adaylarının Sabırlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	115
50	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Arkadaşlık-Dostluk- Kardeşlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	116
51	Türkçe Öğretmen Adaylarının Arkadaşlık-Dostluk-Kardeşlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	117
52	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Çalışkanlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	119
53	Türkçe Öğretmen Adaylarının Çalışkanlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	120
54	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tedbirli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	121
55	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tedbirli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	122
56	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Doğal İhtiyaçları Karşılama Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri Ve Frekans Değerleri.....	124
57	Türkçe Öğretmen Adaylarının Doğal İhtiyaçları Karşılama Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	125
58	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz İyilik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	126
59	Türkçe Öğretmen Adaylarının İyilik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	127
60	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Empati Kurma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	128
61	Türkçe Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	129
62	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Doğruluk- Dürüstlük Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	130

Tablo No.	Başlık	Sayfa
63	Türkçe Öğretmen Adaylarının Doğruluk-Dürüstlük Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	131
64	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Zamanın Kıymetini Bilme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	133
65	Türkçe Öğretmen Adaylarının Zamanın Kıymetini Bilme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	133
66	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sevgi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	134
67	Türkçe Öğretmen Adaylarının Sevgi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	135
68	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sağlıklı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	136
69	Türkçe Öğretmen Adaylarının Sağlıklı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	137
70	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Gerçeklik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	138
71	Türkçe Öğretmen Adaylarının Gerçeklik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	138
72	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Vefalı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	140
73	Türkçe Öğretmen Adaylarının Vefalı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	140
74	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Saygı-Saygınlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	141
75	Türkçe Öğretmen Adaylarının Saygı-Saygınlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	141
76	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Temiz-Düzenli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	143
77	Türkçe Öğretmen Adaylarının Temiz-Düzenli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	143
78	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Hoşgörülü Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	143
79	Türkçe Öğretmen Adaylarının Hoşgörülü Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	144
80	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kahramanlık-Yiğitlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	144
81	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kahramanlık-Yiğitlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	145

Tablo No.	Başlık	Sayfa
82	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tecrübeli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	145
83	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tecrübeli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	146
84	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Adaletli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	146
85	Türkçe Öğretmen Adaylarının Adaletli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	147
86	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kanaatkârlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	148
87	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kanaatkârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	148
88	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Akıl Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	149
89	Türkçe Öğretmen Adaylarının Akıl Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	149
90	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Para Kazanma- Mevki Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	150
91	Türkçe Öğretmen Adaylarının Para Kazanma- Mevki Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	151
92	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Dirayetli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	152
93	Türkçe Öğretmen Adaylarının Dirayetli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	153
94	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Söze Önem Verme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	153
95	Türkçe Öğretmen Adaylarının Söze Önem Verme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	153
96	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Ümitli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	154
97	Türkçe Öğretmen Adaylarının Ümitli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	154
98	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Aileye Değer Verme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	155
99	Türkçe Öğretmen Adaylarının Aileye Değer Verme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	155

Tablo No.	Başlık	Sayfa
100	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kıskanç Olmama Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	156
101	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kıskanç Olmama Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	156
102	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Bilgi Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	157
103	Türkçe Öğretmen Adaylarının Bilgi Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	157
104	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Eşitlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	158
105	Türkçe Öğretmen Adaylarının Eşitlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	158
106	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Faydalı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	159
107	Türkçe Öğretmen Adaylarının Faydalı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	159
108	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kıymet Bilme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	160
109	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kıymet Bilme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	160
110	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kişilik Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	161
111	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kişilik Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	161
112	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kişisel Farklılıklara-Yaratılışa Saygı Duyma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	162
113	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kişisel Farklılıklara-Yaratılışa Saygı Duyma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	162
114	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Merhametli Olma-Zulmetmeme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	163
115	Türkçe Öğretmen Adaylarının Merhametli Olma-Zulmetmeme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	163
116	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Vatanseverlik-Millet Sevgisi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	164

Tablo No.	Başlık	Sayfa
117	Türkçe Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik-Millet Sevgisi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	164
118	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Yardımseverlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	165
119	Türkçe Öğretmen Adaylarının Yardımseverlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	165
120	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	166
121	Türkçe Öğretmen Adaylarının Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	166
122	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Girişimci Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	166
123	Türkçe Öğretmen Adaylarının Girişimci Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	167
124	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Liderlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	167
125	Türkçe Öğretmen Adaylarının Liderlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	168
126	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Açık Olma-İçi Dışı Bir Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	168
127	Türkçe Öğretmen Adaylarının Açık Olma-İçi Dışı Bir Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	168
128	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Ahlaklı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	169
129	Türkçe Öğretmen Adaylarının Ahlaklı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	169
130	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Başarılı-Becerikli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	169
131	Türkçe Öğretmen Adaylarının Başarılı-Becerikli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	170
132	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Çevreyi-Doğayı Koruma ve Sevme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	170
133	Türkçe Öğretmen Adaylarının Çevreyi-Doğayı Koruma ve Sevme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	170

Tablo No.	Başlık	Sayfa
134	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Fedakârlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	170
135	Türkçe Öğretmen Adaylarının Fedakârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	171
136	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Güçlü Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	171
137	Türkçe Öğretmen Adaylarının Güçlü Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	171
138	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz İçinde Bulunulan Duruma Alışma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	172
139	Türkçe Öğretmen Adaylarının İçinde Bulunulan Duruma Alışma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	172
140	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz itaatkârlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	172
141	Türkçe Öğretmen Adaylarının İtaatkârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	173
142	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kadere İnanma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	173
143	Türkçe Öğretmen Adaylarının Kadere İnanma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	173
144	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Liyakat Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	174
145	Türkçe Öğretmen Adaylarının Liyakat Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	174
146	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Özgüven Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	174
147	Türkçe Öğretmen Adaylarının Özgüven Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	175
148	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Planlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	175
149	Türkçe Öğretmen Adaylarının Planlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	175
150	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tahammül Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	176
151	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tahammül Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri....	176

Tablo No.	Başlık	Sayfa
152	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Tutarlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri.....	176
153	Türkçe Öğretmen Adaylarının Tutarlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri.....	177

Kısaltmalar Listesi

<i>ss</i>	: Standart Sapma
<i>f</i>	: Frekans
%	: Yüzde
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
Akt.	: Aktaran
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
BTS	: Barlett Küresellik Testi
Çev.	: Çeviren
ÇOMÜ	: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Ed.	: Editör
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No.	: Numara
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖAD	: Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkileri Algılama Düzeyleri Ölçeği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization
vb.	: ve Benzeri
vd.	: ve Diğerleri

Bölüm I: Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmanın varsayımları yer almaktadır.

Problem Durumu

Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca yaşadıkları tecrübelerden ve bu tecrübelere bağlı olarak ileri sürdükleri fikirlerden doğmuşlardır. Atasözleri, milletlerin ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirleyerek yol gösterir. Bir durum, uygun bir atasözle belgelendiğinde doğruluğu herkesçe kabul edilmiş demektir. Anlaşmazlıklarda atasözleri en büyük yargıcıdır (Aksoy, 2000).

Eğitim programlarındaki bazı değişiklikler farklı kavramları da beraberinde getirmiştir. Değerler eğitimi bu kavramların başındadır. Önceleri programda açıkça ifade bulamayan bu kavram şimdilerde programlarda açık şekilde yer almaktadır. Değerler eğitimi kavramı, Türkçe dersi programı için de önemli bir yere sahiptir. Türkçe dersi, atasözleri gibi bireylere değerleri doğru ve etkili bir şekilde sunabilecek söz varlığı zenginliğine sahiptir.

Son zamanlarda görülen birçok alandaki hızlı değişimler olumlu sonuçların yanında yavaş yavaş değerlerimizin yıpranması, yok olması gibi sonuçlara da sebep olmaktadır. Bir milleti millet yapan bugüne taşıdığı değerler sistemidir. Değerlerin yok olma tehlikesine karşı önlem alınmazsa zamanla millet, millet olma özelliğini kaybedebilir. Bu konuda ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesi eğitimden geçmektedir. Gelecek kuşaklara değerleri doğru bir şekilde öğretebilmek ve bunun yanında kültür mirasımızı aktarmak amacıyla öğretmenlerin atasözlerini ve atasözlerinin taşıdığı değerleri bilmesi ve aktarması çok önemlidir. Bu bağlamda Türkçe öğretmenlerine büyük görevler düştüğünden Türkçe öğretmen adaylarının bu bilinçle yetiştirilmesi gerekir.

Türkçe dersi, birçok değeri içinde barındırır ve bu değerlerin doğrudan öğretilmesini hedefler. Bu hedefe hizmet etmek için atasözlerimiz kültürümüzün bir parçası olması ve değer türlerinin birçoğunu içinde barındırması gibi sebeplerle Türkçe derslerinde değer eğitimi alanında kullanılmalıdır. Böylelikle öğrencilerin atasözleri aracılığıyla söz varlığını aktarmaları ve değerleri kalıcı şekilde öğrenmeleri sağlanmış olur. Yapılması gereken ise öğrencilere bu değerleri kazandıracak öğretmenlerin eğitim dönemlerinde öncelikle kendilerinin bu değerlerin farkında olmalarını sağlamaktır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının atasözü ve değer ilişkisini algılama düzeyleri incelenerek atasözü ve değer tercihleri tespit edilmiştir.

Problem cümlesi. Araştırmanın problem cümlesi “Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi algılama düzeyleri nedir?” şeklindedir.

Alt problemler. Araştırmanın alt problemleri şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi algılama düzeyleri ölçeği (TÖAD) sonuçlarından yola çıkarak atasözü ve değer tutumları nedir?
2. Türkçe öğretmen adaylarına yönelik görüşme formu sonuçlarından yola çıkarak araştırmacı tarafından belirlenen değer listesi ve atasözü-değer eşleşmesi nelerdir?
3. Görüşme formu sonuçlarından yola çıkarak öğretmen adayları, kendi belirledikleri atasözlerini hangi değerlerle eşleştirmiştir?
4. Türkçe öğretmen adaylarının ölçek sonuçları ve atasözü-değer eşleştirme düzeyleri tutarlı mıdır?

Araştırmanın Amacı

Atasözleri; ait olduğu milletin gelenek, görenek, yaşam tarzı, yeme-içme alışkanlıkları, giyim kuşamı, töresi, ahlaki değerleri gibi maddi manevi tüm alışkanlıkları özünde barındırır. Değerler de geçmişten günümüze gelen kültür mirasları olduğu için atasözleriyle bu anlamda eşdeğerdir. Ayrıca atasözlerin içerisinde değerleri en somut haliyle görmemiz mümkün

olduğundan eğitim ve öğretimde değerleri aktarırken atasözlerinden yararlanmak yerinde olacaktır.

Yıllar geçtikçe bozulmaya yüz tutmuş değerlerimizi atasözleri aracılığıyla öğrencilere kazandırmak geleceğin öğretmenlerinin temel görevi olmalıdır. “Biz Türkler, kendimize ait pırlanta kıymetindeki değerlerimizi elin bakır bile etmeyen (dünyevî) değerlerinden daha aşağı görmüş ve görmekteyiz” (Ercilasun, 2007, s. 164). Bu çalışmanın amacı, kültür mirasımız için bu derece önemli olan atasözlerimizi ve değerlerimizi geleceğin Türkçe öğretmenleri aracılığıyla öğrencilere kazandırabilmek adına öğretmen adaylarının bu iki kavramı ve bu iki kavram arasındaki ilişkiyi algılayış şekillerini değerlendirmektir. Geleceği, değerlerine sahip çıkan bir nesle emanet etmek adına öğretmen adaylarının farkındalığını arttırmaya olan ihtiyacı belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Dil, insanlar arasındaki iletişimini sağlayan en önemli araçtır. Aynı zamanda kültür aktarımı ve milletin devamlılığı için de önemli bir olgudur. İyi iletişim kurmak dili doğru kullanmakla doğru orantılıdır. Günümüzde insanlar arasında bir iletişimsizlik sorunu hakimdir. Eğer bir millet dilini korur, yozlaşmasına izin vermezse gelecek kuşaklara öz değerlerini ve kültürel mirasını doğru şekilde aktarmış olur.

Kültür, milleti millet yapan en değerli unsurdur. Toplumlara kültürel özellikleri birbirinden ayırır. Herhangi bir toplumun kültürüne bakarak özünün birçok özelliğini görebiliriz. Bu yüzden bazı değer yargılarının yok olmaması çok önemlidir. Bu değerler çocuklara küçük yaştan itibaren verilmeye başlanmalı ve öğretmenler tarafından eğitim sistemiyle devam ettirilmelidir. Atasözlerinin kültür aktarımında önemli bir yeri vardır. İçerisinde birçok değeri barındıran atasözleri sayesinde hem sözvarlıkları korunurken hem değerler doğru ve etkili şekilde aktarılmış olur.

Günümüzde gençlerin yaşanan teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerine maruz kalarak değerler erozyonuna uğradığı görülmektedir. Gençlerin bu kadar önemli olan değerleri kalıcı ve etkili şekilde öğrenebilmeleri için atasözlerini biliyor olmaları önemli bir etkidir. Atasözleri aracılığıyla milletini anlamaları, unutmamaları ve değerleri özümsemeleri sağlanmış olur.

Bilinçli bir nesil yetiştirecek olan bilinçli öğretmenlerdir. Bu yüzden öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce bu konudaki farkındalıkları ve konuya verdikleri önemi tespit etmek önemlidir.

Atasözleri, dilleri güzelleştiren ve bireysel olarak dünya dillerine biçim sağlayan zenginlikler olmalarına rağmen bu alanda yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır (Gökdayı, 2008). Atasözleri, değerler eğitimi konusunda başvurulması gereken kaynakların başında gelir. Bu yüzden öğretmen adaylarının değerleri atasözleriyle nasıl bağdaştırdıkları cevap aranması gereken bir sorudur. Bu araştırma, atasözleri ve değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi öğretmen adaylarının gözünden incelemiştir.

Yaptığımız kaynak taramasında Türkçe öğretmen adayları, atasözleri ve değerler eğitimi üçlü bağ ilişkisini oluşturan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma bu üçlü bağ ilişkisini ilk defa kuracak olması bakımından önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmada elde edilen bulgular, ölçek sonuçlarından elde edilen veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırmamız, araştırmacı tarafından hazırlanan ölçme araçları ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın evrenini Türkiye’de öğrenim gören bütün Türkçe öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 263 öğrenci ile sınırlıdır.

4. Araştırma, öğretmen adaylarının içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarıyla sınırlıdır.
5. Değer, birçok disiplin tarafından kullanılan bir kavram olmakla beraber bu çalışma sadece Türkçe eğitimi alanındaki yerine yönelik olmasıyla sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmaya katılan bütün öğretmen adaylarının kendilerine yöneltilen sorulara samimi ve doğru bir şekilde cevap verdiği varsayılmaktadır.
2. Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi algılama düzeylerini tespit edebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır. Değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri görüşme formunda yer alan soruların amaca dönük olarak, ölçülmek isteneni ölçtüğü varsayılmıştır.
3. Araştırma sürecinde görüşlerine başvurulmuş öğretmen adaylarının görüşme sorularını gerçek görüşlerini yansıtarak yanıtladıkları varsayılmıştır.

Alanyazın Taraması

Dil Kavramı

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan birincil kaynaktır, en önemli anlaşma aracıdır. İnsan en ilkel zamandan bu yana hep başka bir insana ihtiyaç duymuş ve iletişim kurmak zorunda kalmıştır. İnsan sosyal bir varlıktır, bir dilin olması için bir toplumun olması gerekir. Dil sayesinde insanlar bir araya gelir ve beraber yaşar. Topluluk halinde yaşamak, olan düzeni sağlamak, ihtiyaçlarını karşılamak, yaşanan olumsuzlara çözüm üretmek gibi nedenlerden ötürü eylemleri toplu yürütmek için bir iletişim sistemine ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu sistem dildir.

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği dilidir. Her insan zamanla kendi dilini öğrenir ve düşüncelerini rahatlıkla aktarmış olur. Dil, uzmanlar tarafından çeşitli kaynaklarda farklı şekilde tanımlanmıştır. Birçok araştırmacı farklı bakış açılarıyla yorumlamıştır. Bu tanımlardan birkaçına değinmek gerekirse:

Dil, insanların düşündüklerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban (TDK, 2018).

En yaygın tanımlardan biri Muharrem Ergin' e aittir. Ergin (1962, s. 3) dili şu şekilde tanımlamıştır:

“Dil, insanlar arsında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir”.

Dil; düşünce, duygu ve isteklerin toplumlarda ses ve anlam açısından benzerlik gösteren kurallar yardımıyla diğer insanlara aktarılmasını sağlayan, gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2003).

Dil insanların isteklerini anlatmak için ihtiyaç duydukları bir sesli işaretler sistemidir. Elle başla, gözle kaşla işaretler yaparak da bazı ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi anlatırız. Fakat en ideal anlatma aracımız dilimizdir (Banguoğlu, 2007).

Dil, aynı zamanda kişiliği ve kültürü yansıtan bir aynadır. Aynı millet mensubu kişiler, dil sayesinde ortak bazı değerlere sahip olurlar. Bu değerlerin tümü, aynı zamanda o milletin mensuplarının kültürünü oluşturmaktadır (Güzel, 2003).

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi her tanımın ortak noktası dilin iletişim olgusu olmasıdır. Her insan maddi manevi gereksinimlerini gidermek için bir iletişime ihtiyaç duyar, bu ihtiyaç insanları bir araya getirerek toplumu oluşturmuştur.

Dil aynı zamanda kültürün oluşumunda ve aktarımında en temel olgudur. Toplumların tüm söz varlığı ürünleri dil aracılığıyla oluşarak nesilden nesle aktarılır. Atasözleri de bu söz varlığı ürünlerinin en başında gelmektedir. “Atasözleri ve deyimler dilin varlıklarındandır” (Banguoğlu, 2007, s. 141). Bu dil hazinelerini taşıdıkları kültürel değerlerle beraber geleceğe taşıyan dildir. Yani toplumun bugüne kadar oluşturduğu bütün sermayenin temelinde dil vardır. Dil ve kültür birbirinden ayıramayacak iki önemli kavramdır ve birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Kültür Kavramı

Kültür, dil aracılığıyla geleceğe taşınan en değerli ve milli mirastır. Gelecek nesiller dillerini öğrenerek aynı zamanda atalarının yaşam biçimlerini, toplumsal özelliklerini de öğrenmiş olurlar. Her milletin kültürü o milletin özünü yansıtır. Bir milletin yıllar içerisinde oluşturduğu maddi ve manevi değerler toplamı kültürü oluşturur. O milletin tarihi, coğrafyası, edebiyatı, müziği, diğer sanatsal faaliyetleri, düğünleri, bayramları, giyim tarzları... ait olduğu milletin diliyle ilgili ipuçları verir. Bütün bu ipuçları toplumların duygu ve düşüncelerinin yaşama yansıyan hâlidir.

Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde (2018) kültür kavramı, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” şeklinde tanımlanmaktadır.

Zeynep Korkmaz (2007, s. 12-14), kültürü çeşitli bakış açılarıyla tanımlamıştır: “bir toplumu millet hâline getiren ve milletten millete değişen değerler bütünü”; “bir toplumun sosyal yapısına yön veren ve o topluma kişilik kazandıran değerler bütünü”; “bir insan topluluğunun yüzyıllarca devam eden ortak yaşayışından doğan maddî ve manevî değerlerinin, birikimlerinin ve davranış biçimlerinin bütünüdür”; “bir milleti öteki milletlerden ayıran yaşayış tarzı, o millete özgü, duygu ve düşünce birliğinin oluşturduğu ortak ruh”.

Engin’e (1990) göre, kültür elde edilen bir davranış şeklidir ve insanlar tarafından oluşturulan her şeyi içeren bir hayat şeklidir. Bu da kültürün her şeyi içeren sistemler bütünü olduğu anlamına gelir.

Kültür, "millet" kavramını oluşturan en önemli şeydir. Kültür olmazsa millet olmaz. Kültür; bilgiyi, sanatı, ahlâkı, örf ve âdetleri, kısacası insanın içinde yaşadığı toplumdan edindiği bütün alışkanlıkları kapsayan değerler bütünüdür (Kafesoğlu, 1992). Kafesoğlu kültürü, milleti oluşturan en önemli şey olarak nitelendirmiştir. İnsanların yaşadıkları toplumda sahip oldukları tüm alışkanlıklar ve değerler bütünü olduğunu vurgulamıştır.

Turhan (2002) kültürü; bir milletin sahip olduğu maddî ve manevî değerlerden oluşan bir bütün olarak ifade etmiş ve milletin içinde bulunan bilgi, alışkanlık, değer ölçüleri, kişisel görüşleri ve davranış şekillerini de içine aldığını savunmuştur. Bu özellikler ise bir milleti diğer milletlerden ayıran önemli faktörlerdir.

Bireyler geleceğe sadece biyolojik aktarım yapmazlar. Kültür aracılığıyla bireyler sosyal olarak da geleceğe maddî ve maddî olmayan ürünler bütünü aktarırlar (Cevizci, 2000).

Kültür, bir ulusun yüzyıllarca meydana getirdiği algı, ilgi, tutum ve davranışlarla kendini gösteren yaşam şekli, maddî ve manevî değerler bütünüdür. Kültür, kuşaktan kuşağa taşınarak gelir ve hayatın her alanında insanın duygu ve düşüncelerinin yaşama yansımasıdır (Göçer, 2012).

Greverus (1982, s. 24) ise kültür kavramının tanımını şu şekilde yapmaktadır:

Kültür, insanın bir organizma ve bir tür olarak hayatta kalabilmek için, değiştirerek ve biçimlendirerek dış ve iç doğaya dâhil olma potansiyeldir. İnsan, bu süreç içerisinde kendi çevresinden hareketle ve bu çevreyle ilgili olarak araçlar ve değerler yaratır. Bu araç ve değerler, değişen dünya koşullarına göre bunlardan uzaklaşmak gerekinceye kadar, kurumsallaşmalarla ve geleneklerle bağıntılıdır. Kültür, insanın icra ettiği tüm alanları kapsar. Yani materyallerle ilgili yaşam güvencesinden hareket ederek, sosyal yaşam düzenleri üzerinden geçip, estetik ve değerlere uyumlandırılmış çevre şartlarına kadar uzanır.

Kültür, geçmişle gelecek arasında köprü kuran, algılar sistemi olmasıyla birlikte değiştirilebilen ve gelişen özellikler bütünüdür (Gunnestad, 2006). Kişiler arasındaki iletişimi sağlayan davranış ve değerler bütünü diyebileceğimiz canlı bir varlıktır (Hofstede, 2001).

Kültürün özellikleri. Korkmaz'a (2007) göre kültürün özelliklerini şöyle sıralanabilir:

- Kültür, canlı ve doğal bir varlıktır.
- Kültür, toplumların ortak malı sayılır.
- Kültür özgündür ve millî unsurlar barındırır.
- Kültür, diğer kültürlerden etkilenebilir. Fakat özünden uzaklaşıp asla etkilendiği kültüre tamamen benzemez. Çünkü bu durumda o kültüre sahip bir toplumdan artık söz etmek mümkün olmayacaktır.
- Kültür, geçmişten gelir.

- Kültürün süreklilik özelliği vardır.
- Kültürü oluşturan unsurlar uyumlu bir bütün i erisindeirler.
- Her toplumun kültürü gelecek nesillere aktararak var olur bu özelliğiyle miras niteliği taşımaktadır.

Güvenç (1994) ise Murdok'tan etkilenerek kültürün özelliklerini Öyle sıralamaktadır:

- Kültür,  ğrenilir.
- Kültür, tarihi ve süreklidir.
- Kültür, toplumsaldır.
- Kültür, ideal ya da idealleŐtirilmiŐ kurallar sistemidir.
- Kültür, ihtiyaçları karŐılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
- Kültür, b t nleŐtiricidir.
- Kültür değişime açıktır.

Kültürün  nemi ve işlevi. Toplumlar ancak kültürlerini koruyarak hayatta kalabilmekte ve değerlerini taŐıyabilmektedir. Kişiliklerini ve bağımsızlıklarını kültürleriyle gerçekleŐtirebilmektedirler. Toplumun ilerlemesi, mutlu olması, dayanışma ve adalet hedeflerine eriŐmesi ortak bir kültürün kazanılmasına bağlıdır ( zt rk, 1993).  nk  toplumların milletlerarasındaki ilişkiyi ayırt etmeye yarayan yaşayış ve düşünce tarzı, milli kültürü sayesinde Őekillenir (Kafesoğlu, 1992). Her millet kendi kültürünü çok iyi tanımalı ve yaŐatmalıdır. YaŐatmak için ise gelecek kuşaklara aktarmak zorundadır.  nk  kültür kalıtsal ya da içgüdüsel değildir. Aksine öğrenilen, aktarılan ve eğitim gerektiren bir olgudur (Güvenç, 2002). Eğer kültür sistemindeki ilişkiler koparsa düzen bozulur, toplumlar  kme ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar (Rıza, 2000).

Preteille (2013) kültürün iki temel işlevi olduğu g r Ő ndeir. Bunlardan birincisi, bireyin kendini anlaması ve diğer bireylere anlatabilmesidir. İkincisi ise bireyin davranışları

ve tutumları aracılığıyla çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmasındır. Collès'e (2013) göre ise kültür toplumdaki diğer insanlarla oluşturulan ve el kol hareketlerimizin nasıl olması gerektiğini, hangi sözcükleri seçeceğimizi, sorunları ele alış biçimlerimizi belirlememize yarayan anlam taşıyıcısıdır. Bu kültürün en önemli işlevlerinden biridir. Buradan yola çıkarak bireylerinin davranışlarını kültürel etkilere dayandırabiliriz. Çünkü kültür, toplum içindeki bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini etkilemeleriyle beslenerek koşullara göre değişir.

Dil -Kültür İlişkisi

“Dil” adı verilen en etkili iletişim aracı, toplumu bir arada tutar ve o toplumun kültürünü ileten ortak bir olgudur. Dil, o toplumu yansıtan ayna gibidir. Toplum ve kültürde ne varsa dilde ifade bulur. Dilde ne varsa, toplum ve kültürde karşılığı vardır (Güvenç, 2002a). Dil, yaşanılan bir beldenin içinden geçen akarsu gibidir. Bir yandan o beldeye hayat verir diğer yandan da yöredeki derelerden, çaylardan beslenerek insanlığın tümünün ortak ürünü olan medeniyete ulaşır. Nasıl ki akarsu içinden geçtiği beldeye hem hayat veriyor ve o yörenin kaynaklarından beslendiği için çoğalarak akıyorsa dil de içinde bulunduğu toplumun kültür bütününden yararlanır ve o toplumun kültür dokusunun oluşumunda çimento işlevi görür. Yani dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez. Dil olmadan kültür temelsiz bir binaya benzer. Kültürü olmayan bir milletin dili de kaynağı kurumaya yüz tutmuş bir nehir gibidir. Kısacası; *kültür, dil için inanılmaz bir kaynak; dil de kültür için vazgeçilmez bir araçtır* (Göçer, 2012).

Kültür, bir milletin bütün maddi ve manevi değerlerinin toplamıdır. Bu değerleri besleyen ve taşınmasına vesile olan en önemli unsur ise dildir. Dil, kültürün yansımasıdır. Bu iki kavram bir bütün içinde birbirlerini etkiler. Dilin gelişmesi kültürü, kültürün gelişmesi dili geliştirir. Bu yüzden dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez. Dilin zenginliği kültürün de zenginleşmesine neden olurken yozlaşması ise kültürü yozlaştırır. Dil ne kadar güzel kullanılırsa ortaya o kadar güzel ürünler çıkar. Kültür, sahip olduğu değerleri sayesinde

ifadeye güç kazandırır. Çünkü bir milletin kültüründe ne varsa diline de o yansır. Dil olmadan kültür olmaz, kültür geleceğe doğru bir şekilde aktarılmadıkça o toplumun özgün bir dili kalmayacaktır. Her toplum, sahip olduğu kültürü dil aracılığıyla dünden bugüne getirmekte ve yarına taşımaktadır. Dilin en önemli işlevi, kültür aktarımını sağlamak yani bir topluma ait bütün kültürel özellikleri gelecek kuşaklara aktarmaktır. Bütün bu özellikler dil aracılığıyla geleceğe taşındığı için dilin kültür aktarımdaki önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Milletlerin dillerinden yola çıkarak kültürleri incelenebilir. Milletlerin kültürlerinde ne varsa dillerinde karşılığı vardır. Bir dilin araştırılması, o dili konuşan insanların maddî ve manevî kültürel değerleri hakkında en gerçekçi bilgiler verir. O milletin yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, toplumda önem verdiği şeyler, toplumun geçmişten bugüne yaşadığı değişimler, dillerine de yansır (Aksan, 2004).

Toplumlar ait oldukları milletlerin kültürünü, dil aracılığıyla bugüne getirdikleri gibi geleceğe de taşıyacaktır. Dilin en önemli işlevi, kültür aktarımının temelini oluşturuyor olmasıdır. Bir millete ait kültürel özelliklerin gelecek nesillere öğretilmesine kültür aktarımı denir (Melanlıoğlu, 2008).

Hiçbir insan doğduğunda bir kültüre sahip değildir fakat bir kültür ortamında dünyaya geldiği için o milletin dilini öğrenmesi sayesinde o kültüre vakıf olarak hayatını devam ettirir. Bu dil-kültür birlikteliği sayesinde insanlar milletlerin bir parçası haline gelir. Eğer o milletin kültürü zenginse dil aracılığıyla zengin bir kültüre sahip olunur ve bu zengin miras nesilden nesle aktarılmış olur.

Kaplan (1998), dil-kültür ilişkisi hakkında Ziya Gökalp'le aynı görüştedir. Milletlerin dillerini ve kültürlerini yüz yıllar boyunca harmanladığını ve bazı unsurları aldığını söyler. Dili kültürün temeli olarak görür. Kültürü oluşturan şeyin dil olduğunu, dilin kültürü şekillendirdiğini ve nesiller arası aktarımında etkin rol oynadığını savunur.

Uygur (2006, s. 19) ise, dil-kültür arasındaki ilişki hakkında; “Dil açısından bakınca, hiçbir kültür dilsiz var olamaz. Dil, kültür yapısını bir arada tutan çimentodur; ya da, tek yanlı izlenimleri gidermek amacıyla başka benzetmelere başvurduğumuzda, dil, kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir; dil, kültür kilimini dokuyan ipliktir; dil, tüm kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur” sözleriyle bu iki kavramın ilişkisi hakkındaki görüşlerini belirtmiştir.

Dil, hangi toplumda konuşuluyorsa o toplumun özelliklerini yansıtır. Aynı zamanda o toplumun kültürel değerleri de dil ile kendini gösterir. Dil, bir kültür aktarıcısı ve o kültürün devam etmesine katkı sağlayan en önemli araçtır (Akarsu, 1998). Çünkü insanlar arasında iletişimi sağlar ve diğer kültürel değerlerin nesilden nesle aktarılmasını sağlar. En önemlisi, dil birliği kültür birliğinin oluşmasına vesile olur (Tuna, 2004).

Milletlerin dili, o milletin genel kültürünü yansıtır. Kültürün nesnel olarak aktarılması gerekir ve kültürün her ögesi o topluma ait özellikleri barındırır. Kültür bir bilgi birikimidir. Bu bilgi, dil aracılığıyla birikir. Bu yüzden dil ile kültür birbirinden etkilenen ve birbirini etkileyen çok önemli iki kavamdır (Aslan, 2008). Her insan topluluğu millet olarak adlandırılmamaktadır. Bu insan topluluklarına millet diyebilmek için dil gerekir. Çünkü kişiler yaşadıkları toplumun kültürünü, yaşam tarzını ve değerlerini bilmek zorundadır. Milletlerin de aynı şekilde milli kültürlerini öğrenmeleri gereklidir. Bu da ancak dil vasıtasıyla gerçekleştirilebilir (Kırkkılıç ve Sevim, 2012).

Kültür, değerler bütünüdür. Kültürün öğrenilmesi ve geleceğe aktarılmasında ise en önemli vasıta dildir (Devrim, 2004). Toplumların yaşamlarını devam ettirmek için biriktirdikleri maddî ve manevî bütün değerler kültür kavramı içinde bulunmaktadır. Dil ise bu kültürün bugüne gelmesini sağlamış ve geleceğe aktarılmasını sağlayacak en önemli araçtır (Güleryüz, 2004). Her toplum, diliyle kültürünü harmanlar (Kaplan, 2010).

Korkmaz (1985)’a göre; bir milleti korumanın en temel yolu, o milletin dilini korumaktan geçer. O milletin dilini korumak; değerlerini, tarihini, geleneklerini, türkülerini,

manilerini korumaktır. Çünkü tarih, gelenek, türkü vb. kültür öğeleri o milletin dili ile geleceğe taşınır. Nasıl ki bir ağacın oluşmasında tohum olmazsa olmazsa kültürün aktarılmasında da dil olmazsa olmazdır.

Dil aracılığıyla kültürü gelecek nesillere aktarmak için iyi bir eğitime ihtiyaç vardır. Bu anlamda bugün okullara ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Ailede ve toplumda kazanılan kültürel değerlerin sistemli olarak okullarda öğrencilere aktarılması toplum için ve gelecek nesiller için büyük önem taşımaktadır. Bugüne taşıyabildiğimiz kültürel değerlerin yarına da eksizsiz taşınması ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Okulda kültür aktarımını gerçekleştirecek olan öğretmenlerin bunun için kullandıkları yöntemler de önemlidir. Bunun için atasözleri yerinde bir öğretim aracı niteliğini taşıyabilir. Çünkü bilindiği gibi atasözleri, içerisinde birçok kültürel değerleri barındıran zengin kültürel bir mirastır. Öğretmen adaylarının da mesleğe başlamadan önce bunun bilincinde olmaları önem arz etmektedir. Bu söylenenlerden de anlaşılacağı üzere dil, kültürün en önemli parçası ve aktarıcısıdır. Milli kültürün, kültürel değerlerin nesiller arası aktarımında en önemli araç dildir.

Değer Kavramı

Geçmişten bugüne bireyler iyi-kötü, doğru-yanlış olarak nitelendirebilecekleri olgulara ihtiyaç duymuşlardır. Bunun için de kendilerine bazı sınırlar belirlemişlerdir. Bu sınırlar karşımıza değer kavramını çıkarır. Topluluk halinde yaşayan insanoğlu gerek düzeni sağlamak gerekse en doğruya ve iyiye ulaşabilmek için değerlerden faydalanmıştır. Bireyler, bu değerlere bakarak davranışlarıyla ilgili kararlar vermiştir. Bireyler, karşılaştıkları olaylar sonucu birçok seçenekle karşı karşıya kalmış ve bunlardan bazılarını seçmek durumunda kalmıştır. Bu seçtikleri, kendilerine göre en önemli buldukları şey değer kavramına karşılık gelir. Değerler, bireylere hangi davranışı yapıp hangi davranışı yapmamaları gerektiği konusunda uyarıcı niteliğe sahiptir.

İlk defa Polonyalı Sosyolog Florian Znaniecki, sosyal bilimlerde kullandığı değer kavramının Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden geldiğini söylemiştir (Aydın, 2003; Altunkurt ve Karaköse, 2009; Özensel, 2003; Bilgin, 1995).

Değer kavramının Türk diline göre etimolojisini inceleyecek olursak Divan-i Lügat-i Türk'te (1070) “değmek” kökünden türeyerek “paha”, “kıymet” olarak, Eski Türkçede (Orta Asya yazı Türkçesi) “teg+ar” şeklinde ve eşit olmak, bedel olmak anlamında kullanıldığı görülmektedir (Nişanyan, 2009, s. 123).

Değerin tanımlanması yapılırken çok farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Çünkü değer hemen hemen her bilim dalının konusu olmuştur. Güngör'e (1993) göre; her bilim dalı değer kavramının kendi alanıyla ilgili olan kısmını araştırarak incelemiştir, kendi alanıyla ilgili olmayan kısımlara gereken önemi vermemiştir. Ulusoy ve Dilmaç'a (2016) göre; değer kavramının birçok bilim ile harmanlanmış olması tartışmalara neden olmuş, bu durum ise değerlerin tanımını ve içeriğini belirlemeyi oldukça zor hale getirmiştir. Bu yüzden günümüzde değer çok fazla tanımlanmıştır.

“Değer” kavramı, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte (2018), "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" şeklinde tanımlanmaktadır. Alanyazında, değer kavramı ile aynı anlama gelen, yaşam biçimi veya hayat tarzı kavramlarının da tercih edildiği görülmektedir (Çetin, 2004; Sağnak, 2004).

Türkiye 'de değerler ile ilgili ilk çalışmaları yapan Erol Güngör (1993, s. 19) bu kavramı şöyle tanımlanmıştır: “Değer, arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden,

önem dereceleri farklı, durum ötesi hedeflerdir, bireylerin istek, tercih ve arzularını yansıtır, yani bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır”.

Doğan’a (2007) göre, her toplum ve o toplum içinde yaşayan bireyler farklı konularda ayrı ayrı bir ölçüt belirlerler. Kendileri için ve toplum için belirlenen ve ideal kabul edilen bu ölçüt, değer kavramına karşılık gelmektedir. Bu belirlenen idealler aracılığıyla bireyler davranışlarını ve kendilerini saygın kılarlar.

Değerler toplum tarafından en iyi, en doğru, en yararlı olarak kabul edilen şeylerdir. Değerler arzulanan değil, arzu edilebilir olandır. Bunlar, bireysel istekler değildir. Toplumlar tarafından benimsenen herkes için iyi olma özelliklere sahip, evrensel olan özelliklerdir (Silah, 2000).

Değer, herhangi bir şeyi başka bir şeye tercih etme durumudur. Değerler, bireylerin davranışlarının kaynağıdır. Değerler ayrıca bireylerin neleri önemli gördüklerini anlamaya yardımcı olur (Erdem, 2003). Değer, toplumun varlığı, birliği, işleyişi ve devamını sağlayan bireylerinin çoğu tarafından olması gereken mutlak şey kabul edilen ahlaki inançlar bütünüdür (Kızılcıkelik ve Erjem, 1994).

Bireylerinin tümünün önemli buldukları için diğer şeylerden üstün tuttıkları soyut ve somut olgular vardır. İşte bu diğer her şeyden daha çok önemsenen olgular, değer kavramına karşılık gelmektedir. Değer, kıymetinden dolayı daha fazla önemseydiğimiz, zarar gelmesini istemediğimiz şeylerdir (Yaran, 2010).

İnsanlar, davranışlarıyla ilgili tercih yaparken bir şeyi kıstas alma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu kıstas aldıkları şey, onlara kendileri ve toplum adına yorum yapma özgürlüğü tanıyan değerlerdir (Bahçe, 2010).

Değerler; bireylere nerde ve ne şekilde davranmaları gerektiğini gösteren, bir nevi rehberlik eden inanç ve kurallar bütünüdür (Hökelekli, 2010). Her millet, bireyelerine öncelikle kendi değerlerinin kazandırılmasını, daha sonra evrensel değerlerin aktarılmasını ister (Karatay,

2011). Değerler, bireylerin dünyaya bakış, insanı algılayış, bugün ve yarın hakkında düşünüş şeklidir (Erinç, 1995). Değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerini değerli kılan en önemli ölçütlerdir (Özensel, 2003). Bununla birlikte değerler; inanılan, istenilen, olması beklenen ölçekler kabul edilir (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009). Her insanın, diğer insanların özelliklerini, durumlarını, hallerini, isteklerini değerlendirirken yararlandığı kriterlere değer denir (Dilmaç, 1999). Olgularla ilgili insan tavrı, ihtiyaçları, ilgileri, idealleri bakımından öne sürülen yargı olarak da tanımlanabilir (Arslan, 1994). Biyolojik alanda; sağlık, estetikte güzellik-çirkinlik, dinde; kutsallık, ekonomide; hak-emek, ahlâkta; iyilik-kötülük birer değerdir (Gündoğan, 2002). Şişman'a (2002) göre ise değerler; iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış, güzeli, çirkinini belirlemeye yarayan ölçütlerdir.

Dünya çapındaki çalışmalara bakıldığında akademik alanda en çok karşımıza çıkan tanımlamalardan biri Rokeach'ın değer tanımıdır. Rokeach (1973, s. 44) değerler için "Alternatif davranış biçimleri arasından seçim yapmak ve bunları değerlendirmek için kullanılan normatif standartlardır" demiştir.

Yine önemli diğer bir isim Schwartz (1994) değeri, farklı davranışlar arasında seçim yaparak doğru olanı ayırt edebilmeyi, olaylar ve kişilerle ilgili değerlendirme yapabilmeyi sağlayan sosyal bir aktör olarak tanımlamıştır. Bunun yanında bireylerin önemlilik seviyelerinin farklı olduğunu, bu önemlilik düzeylerine göre bireylere yol gösteren ilkelerin değerler olduğunu ifade etmiştir.

Grünberg'e (2000, s. vii) göre "Değerler, temelde insan olarak bizlerin yaşadığı değerlerin yeniden inşasıdır. Yani insan olarak biz değer veririz ve belirli bir şekilde değer verdiğimiz için de insanız". Theodorson değeri "Sosyal olguların önemliliği üzerindeki değerlendirmede, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri" olarak tanımlamıştır (Akt. Aydın, 2003, s. 122). Beill'e (2003) göre ise insanlar iyiyi, kötüyü,

doğruyu, yanlış gelenek ve görenekler aracılığıyla ayırır ve kişisel ahlak ilkeleriyle harmanlayarak zamanla bir ölçü haline getirir. Edinilen bu ölçü “değer” adı verilen kanaatler ve inançlar bütünü oluşturur.

Yukarıda yer alan değer tanımları birbirinden farklı olmasına rağmen bu tanımlarda öne çıkan nokta; toplumun geneli tarafından kabul edilir olması, toplumun ortak kültürünün ürünü olmasıdır. Buradan yola çıkarak Tezcan’ın (1974) da dediği gibi değerlerin kültür ve topluma anlam veren ölçütler olduğu ifade edilebilir.

Son günlerde değerlere sıkça vurgu yapılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni; toplumların değerleri daha çok önemsemeye başlaması değil, toplumda değerlere daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmasıdır (Arslan ve Yaşar, 2003). Yeni neslin, gelişen teknolojiyle bazı değer yargılarını kaybettiklerinin fark edilmesi değer kavramının daha da önemsenmesine neden olmuştur.

Değerlerin özellikleri. Değerler, bütün insan eylemlerinin kaynağını oluşturmaktadır (Gündüz, 2005). Bireylerin nerede, ne şekilde, hangi zamanda olursa olsun olaylar karşısındaki davranışlarının farklı ya da aynı olmasının ardında benimsedikleri değerler vardır.

Değerleri daha iyi anlamının yolu, değerlerin özelliklerini bilmektir. Değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Schwartz, 2006):

- Değerler, birbirlerine ayrılmaz biçimde bağlı olan inançlardır.
- Değerler; eylemi tetikleyen, istenilen hedefler olarak tanımlanır.
- Değerler, genellikle nesnelere veya durumları dar kavramlardan ayırır.
- Değerler; eylemlerin, insanların ve olayların seçimi ya da değerlendirmesinde rehberlik etmektedir.
- Değerler, taşıdıkları önem derecesine göre kendi içlerinde sıralanırlar.
- Değerlerin kişiye göre değişen önemleri, eylemleri yönlendirmektedir.

Değerler, insan tecrübelerini içerir ve insan tecrübeleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptirler. Değerler nelerin istenip nelerin istenmediğini, nelerin ödüllendirilip nelerin cezalandırılacağını belirler. Değerler, insani olayların gerçekleşmesinde en önemli belirleyiciler sayılırlar (Fichter, 2006). Fichter ve Tezcan'a göre değerler şu özelliklere sahiptir (Fichter, 2012; Tezcan, 1987).

- Değerler, bireylerin yargısına bağlı değildir. Çoğu insan değerler konusunda hemfikirdir.
- Bireyler değerleri, huzurun sağlanması ve korunması için gerekli görür. Bu yüzden değerler ciddiye alınır.
- Bireyler önemsedikleri değerler için fedakârdırlar. Onlar için savaşırırlar. Değerler bireylerde heyecan ve coşku yaratır.
- Değerler, birçok insan arasında genel onaya sahip olduğu için kendilerini taşıyan şeylerden soyut olarak insan zihinlerinde var olan kavramsal şeylere sahiptirler.

Değerler sayesinde bireylerin davranışlarının ne şekilde yorumlanacağını belirleriz. Bireylerin içinde buldukları durum ister olumlu, ister olumsuz olsun içinde bulunduğu toplumun değer yargıları kişinin olay karşısındaki tutumunu yönlendirici bir etkiye sahiptir.

Değerler görecelidir. Yani sadece bireylerin içinde bulunduğu toplumun değerleridir, bunlar o toplumun sahip çıktığı ideallerdir. Bu yüzden değerler her zaman bir topluluğa ve o topluluğun belirli bir zaman dilimine aittirler. Değerlerin başlıca özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Doğan, 2007):

- Değerler, toplum ya da bireyler tarafından kabul edilen bir özelliğe sahiptir.
- Değerler toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılar.
- Değerler, duygu ve heyecanları da ilgilendirir.
- Değerler, bireyin bilincinde yer alan ve bireylerin davranışlarına yön veren güdülerdir.

Aydın'a (2010) göre; değerlerin en önemli özellikleri paylaşılabilir, ciddiye alınır ve nesnelere soyutlanabilir olmalarıdır. Değerler iyinin kötünün ölçüsüdür hatta bu iyilik ve kötülüklerin derecesini de gösterir. Aydın (2003), değerlerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Değerler bünyesinde inançlar taşır, değer varsa bir kabulleniş de vardır. Bu da değerlerin manevi yönünü gösterir.
- Değerler, kişilerin yapıp ettiklerini mantıklı hale getirerek onaylamasına imkân sağlarlar.
- Değerler, kişilerin ilgi gösterdiği, istediği şeylerdir. Değerler kişiler tarafından istenilerek kabul görür.
- Her alanın farklı değerleri olduğu gibi değerler genel olarak her alanla ilgilidir denebilir.

Değerler, zamana ve toplumlara göre sürekli değişim içindedir (Topçu, 2001). Değerler nasıl ki toplumdan topluma değişiyorsa aynı zamanda aynı toplumdaki bireyler arasında da zaman içinde değişebilirler. Bu nedenle kimi değerler, toplumda çoğu birey tarafından benimsenirken bazıları da çok az insan tarafından benimsenmiştir.

Yılmaz (2006), değerlerin başlıca özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Her insanın sahip olduğu değerler vardır bunların bir kısmı kişiliklerinde kötü değerleri barındırır.
- Değerler çevresel faktörlerden etkilenir. Aileye, topluma, okula bu bağlamda büyük görevler düşer.
- Değerler bireyler tarafından yaşanarak öğrenilir.
- Bir değer kazanılması için birey önce kabul edilmeli sonra istemeli ve davranış haline getirmelidir.
- Değerler toplumların onayına göre şekil alır.

- Değerlerin kendi aralarında ve söyleyip yapılanlar arasında tutarlı olmaları gerekir.

Özensel (2003) “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer” adlı çalışmasında değerlerin özelliklerine değinerek şu şekilde sıralamıştır:

- Değerler aileden, toplumdan veya medya aracılığıyla taklit ederek ya da model alınarak öğrenilir.
- Değerlerin önem sıraları ve öncelikleri kişiden kişiye farklılık gösterir.
- Değerler kalıtsal değildir, sonradan çevresel faktörler aracılığıyla öğrenilip kazandırılmaktadır.
- Değerler kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Birbiriyle ilgili iki değeri birbirinden net çizgilerle ayırmak zordur.
- Değerler zamanla olumlu ya da olumsuz yönde değişime uğrayabilir.
- Bir değerın meydana gelmesi için toplum tarafından kabul edilip benimsenmesi gerekir.

Yavuz (2010)’a göre değerlerin özellikleri aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Değerler yaptırım gücüne sahiptir. Uyulmaması halinde kişilerde toplum tarafından hor görülme ve ayıplanma endişesi oluşur. Bu durum ise farklı yönlerden çöküşe neden olabilir.
- Kişiler karşılardaki insana sevgi ve saygı gösterirlerse aynı şekilde sevgi ve saygı görürler. Tam tersi bir tutum sergilerlerse yine tam tersi bir tepkiyle karşılaşırılar.
- Değerler de insanlar da birbirinden değerlidir ve birbirleriyle var olurlar.

Gökçe (1994) ise değerlerin özellikleri dört maddeyle ifade etmiştir:

- Bilinçli olarak bir amaca yönelik yapılan davranışların ölçütü değerleri oluşturur. Yani değerler; bireylerin neyi, nasıl yapacaklarını belirleyen temellerdir.

- Değerler, kültürü etkiler ve yönlendirir. Bir kültür kuşaktan kuşağa taşınırken değerler de bu süreçten etkilenir.
- Değerler, insanların sosyalleşmesine katkı sağlayan yapılarıdır. Yani bireyler değerleri öğrenip kabullendikten bir süre sonra değerler kişiliklerinin bir parçası haline gelir.
- Değerler zihinsel olguların yanında duygusal olguları da içerdiği için sözel bir yönü vardır denilebilir.

Birçok araştırmacı tarafından yukarıda özellikleri verilen değerler, insan davranışlarını yönlendiren en önemli olgulardır. İnsanlar toplum tarafından ve bireysel olarak hangi değerleri benimsiyorlarsa o şekilde hareket eder, yaşar, hatta düşünür. Değerler, insanlar üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptir. Öyle ki bazen insanlar inandıkları değerler için birçok şeyi göze alabilir. Değerler arası önem derecesi de toplumdan topluma değişen bir durumdur. Toplumun geçmişte yaşadığı durumlar ya da kişilerin bireysel olarak yaşadıkları değerlerin önem sırasını toplumdan topluma, kişiden kişiye değiştirebilmektedir.

Değerlerin önemi ve işlevi. Erdem (2003, s. 56), değeri “belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi” olarak tanımlamıştır. Toplumda bireylerin birlikte yaşamaları ve geçmişten beri kurulmuş olan düzenin bozulmaması için değerlere ihtiyaç vardır. Değerler sayesinde olaylar ve fikirler iyi-kötü, doğru-yanlış, yararlı-yararsız gibi sınıflandırılırken toplumda ideal olanın ne olduğu gösterilmiş olur. Bireylerin doğru seçimler yapıp kabul edilebilir şekilde davranmalarının altında iyi bir değer yargısı taşıyor olmaları yatmaktadır. Değerler bireyleri sosyal açıdan kontrol eden soyut birer araçtır ve bireye yön verir. Aynı zamanda bireyin davranışlarını yargılayan görünmez bir yargıdır ve bu yargı sayesinde birey bir nevi sorumluluklarının farkına varmış olur.

İnsan sosyal bir varlıktır. Çünkü mutlaka bir toplumun ferdi olarak o toplumun içinde yaşamaktadır. İnsanların bu toplum içindeki diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurmaları için ise değerler rehber görevini üstlenerek insanlara yol gösterip yardımcı olmaktadır. Bu sayede

toplum düzeni sağlanmaktadır. Akarsu (2015)' ya göre, bireylerin benimsedikleri değerler topluma da yansımaktadır. Bireylerin sahip olduğu değere göre ait olduğu toplumun yapısı değişkenlik gösterir. Bireyler taşıdıkları değerleri sayesinde karşılaştıkları sorunlara karşı bir çözüm yolu bulurlar. Bu yüzden değerler, bireyler için önemli birer rehberdir.

Değerlerin toplumsal yaşam içinde yerine getirdiği çeşitli işlevleri vardır. Bu işlevler iyi bilinirse bireyler kişisel, toplumsal, insanî hedeflere daha kolay ulaşabilirler. Değerler toplum içinde bazı sonuçlara neden olur. İşte bu sonuçlara değerlerin işlevleri diyebiliriz. Değerlerin ne derece önemli olduğunun anlaşılabilmesi için bu işlevlerinin bilinmesi önemlidir.

Değerlerin temel işlevi bireysel ve toplumsal huzurun sağlanmasını kolaylaştırmaktır. Bireylerin yaşadıkları bunalımlar, artan şiddet olayları ve bireysel çıkarıcılık gibi kötü olayların altında değer eksikliği yatmaktadır. Değerler, kişiler arasındaki bağılıkları arttırmasının yanı sıra toplumdaki sosyal kontrol sistemini de sağlar. Kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesinde, karar vermede, seçme ve değerlendirme yapmada değerler birer ölçüt olarak kullanılmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Değerlerin önemli işlevlerinden biri de bireylerin davranışlarının anlaşılmasını ve olayların seçilmesini yönlendiren standartlar olmalarıdır. Kısaca değerler, bireylerin davranışları yönlendirerek insanların birbirlerine karşı tutumlarını belirler (Baysal ve Saman, 2010).

Joseph Fichter (2012) değerlerin sosyal boyutu üzerinde durmuş ve işlevlerini şöyle ifade etmiştir:

- Değerler, kişilerin yargılanmasında araç niteliği taşır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin diğerlerinin gözünde nerede ve nasıl olduğunu anlamasını sağlar.
- Değerler, kişilerin dikkatini arzu edilir ve faydalı gördüğü maddi kültüre yoğunlaştırır. Bir durum her zaman birey veya toplum için en iyi olmayabilir. Fakat değerler o durumun sosyal olarak değerli sayılmasına neden olur.

- Değerler toplumların ideal düşünme ve davranmaları sağlar. Hangi davranışın toplum tarafından kabul edilebilir olduğunu belirler. Böylece kişilerin daha doğru bir yol seçmelerini sağlamış olur.
- Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve uygulamasında yol göstericidir. Bu şekilde bireyler farklı rollerin gerekliliklerini bazı kurallar çerçevesinde uygulamaları gerektiğini anlamış olurlar.
- Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Bireyleri doğru olana yönlendirir, toplum tarafından kabul görmeyen bazı davranışların yapılmasını engeller ve bu davranışların neler olduğunu herkes tarafından öğrenilmesini sağlar.
- Değerler, bireyler arasında dayanışma aracıdır. Bireyler kendileriyle aynı değerde olan bireylere karşı yaklaşır. Böylece ortak değerler bireyleri birbirine yakınlaştırmış olur. Ortak değerler toplumsal dayanışmayı sağlayan en önemli faktörler arasındadır.

Rokeach (1973) ise değerlerin sınıflandırılmasından yola çıkarak, değerlerin işlevlerini şu başlıklar altında toplamıştır:

- Değerlerin düzeltici bir işlevi vardır.
- Değerlerin ego koruyucu işlevi vardır.
- Değerlerin bilgi veya kendini gerçekleştirme işlevi vardır.

Tezcan'a (1974) göre, eğitim açısından değerlerin işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireye amaç ve yön gösterir.
- Bireysel ve toplumsal eylemin temellerini ve genel yönünü verir.
- Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
- Bireyin başkalarından ne bekleyebileceğini ve kendisinden ne beklenildiğini bilmesini sağlar.

- Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyeni, ahlaksal ile ahlaksal olmayı ayırt etmesine yarar.

Değerlerin bireylere rehber olmasının yanı sıra bireyleri birbirlerine bağlamak gibi bir işlevi de vardır. Değerlerin insanlar tarafından benimsenmesiyle ve ortak değerlerin paylaşılmasıyla toplum içerisindeki dayanışmanın da arttığı söylenebilir.

Yukarıdaki açıklamalara bakarak değerlerin birey ve bireyin içinde yaşadığı toplum için önemli işlevlere ve öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Değerler, bireyleri denetleyerek sosyal düzeni sağlarlar. Çünkü toplum içinde bireylerin yapacakları davranışların ölçüsünü değerler belirlemektedir. Bu ölçü, toplum tarafından onaylanan davranışlardır ve bütün bu davranışlar değerler aracılığıyla kazanılır. Yazıcı (2006)' ya göre değerler, bireylere amaç ve yön göstermenin yanında bireylerin davranışlarını da yargılamaktadır. Kişinin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklendiğini bilmesine yardımcı olmaktadır. Bireyin doğruyu bulmasına ışık tutmaktadır.

Değer-Kültür İlişkisi

Değerler, bireyin kişiliğini oluşturan etkenlerdir. Bu etkenler özünde mensup olduğu toplumun geçmişini barındırır. “Türk toplumunun kültürel değerleri” ifadesine de bakacak olursak kültür ve değer kavramlarının iç içe olduğu görülmektedir. Kültür nesilden nesle aktarılarak bir süre sonra o toplumun özü haline gelir ve o toplumun değer yargılarından biri olur. Yani kültür ve değer kavramları birbirinden ayrı düşünülemez.

Kültür ile ilgili yapılmış bütün tanımları Kağıtçıbaşı (1998, s. 36-37) şöyle özetlemiştir: “geleneksel fikirler ve bunlara bağlı olan değerler”, “öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesle aktarılması”, “paylaşılan semboller ve anlamlar”, “ bir grubun davranışlarında önceden tahmin edilebilir ve belirli farklılıklara yol açan deneyimler”, “davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünü”, “kendini oluşturan parçalar üzerinde kapsamlı bir etkiye sahip olan bir üst düzen”, “birbirleri ile ilişki

içinde ve birbirlerine karmaşık bir biçimde bağlı olan parçalardan oluşmuş sistem” ve “bilişsel programlama ve yazılım”.

Kültür, toplumların yaşam biçimidir. Dünyada her toplumun kabul ettiği evrensel değerler vardır. Bu evrensel değerler dışında da her toplumun kendi özünü yansıtan milli değerleri mevcuttur. İşte bu toplumdan topluma değişiklik gösteren değerler kültürün temelini oluşturur. Toplumların ahlaki değerleri, yeme-içme alışkanlıkları, giyim-kuşamları, yaşam biçimleri hatta düşünce yapıları bile kültür kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bu kavramlar aynı zamanda o toplumun değerlerini de oluşturmaktadır.

İnceoğlu'na (2010) göre; her toplumun kendine özgü değerleri ve buna bağlı olarak kendine özgü yaşam şekli, gelenek ve göreneklere vardır. Toplumların kültürleri birbirlerine göre farklılık gösterir. Geçmişten bugüne pek çok farklı kültür (İngiliz Kültürü, Fransız Kültürü vb.) ortaya çıkmıştır. Çünkü her toplum birbirinden farklıdır. Rokeach'a göre (1973); bireylerin sahip olduğu değerler, bulunduğu kültürün, kurumların ve bireylerin kişiliğinin ürünüdür. Bu yüzden kültür ve değer birbirinden ayrı olarak düşünülemez.

Kültürel değerler sosyal ortamlarda gelişip tamamlandığı için sosyal sistemin ya da kültürün ürünüdür. Değerlerden bağımsız bir kültür düşünülmemeyeceği gibi kültürden bağımsız değerler de düşünülemez. Kültür, bütün insani ve doğal ilişkileri kapsayan sosyolojik bir bütündür. Değerler de bu kültür öğeleri üzerine kurulu kültürel unsurlardır. Birey, doğumundan ölümüne kadar hayatında önemli yer edinen ve sevdiği kişilerden yaşamındaki önemli değişikliklerin, tecrübelerin, yasaların, gelenek ve göreneklerin, dinin, eğitimin ve medyanın etkisiyle değerleri öğrenmiştir. Bu evrede kendisinin bir parçası haline gelmiş kültür ve değerler tarafından büyük ölçüde etkilenmiştir (Yavuz, 2008).

Bilgi toplumunun önemli bir olgusu küreselleşmedir. Küreselleşme, kültürlerin etkileşimiyle oluşan evrensel bir dünya kültürü olarak düşünülürse yerel kültürlerin kendini koruması konusunda değerler önem taşır. Böylece eğitime büyük görev düşer. Eğitim, hem

evrensel değerleri hem de millî değerleri içine alacak biçimde yapılandırılmalıdır. Ancak bu şekilde gelişen ve değişen değerlerle uyum sağlayabilir. Öğretmenler de istenilen özelliklere sahip bireyler yetiştirmek için her türlü gelişime hakim olup kendilerini geliştirmelidir (Oktay ve Esmer, 2008).

Dünyadaki teknolojik gelişmeler sayesinde günümüzde insanlar arası iletişim sorunu ve mesafe ortadan kalkmıştır. Hızlı bir şekilde gelişen teknoloji gelişimini yine aynı hızla devam ettirmektedir. Bu gelişmelerin güzel taraflarının yanında kültürler arası iletişimi çokça mümkün kılmasından kaynaklı kültür yozlaşmaları gibi olumsuz sonuçları da beraberinde getirebilir. Değişik kültürleri tanıma imkânı bulan bireyler kendi değerlerini kaybedebilirler. İletişimin bu kadar kolaylaştığı günümüzde değerlere sahip çıkabilmek adına okullara ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Eğitim kurumlarında sadece bilgi temelli eğitim verilmemeli kültürü ve değerleri koruma amaçlı değerler eğitimi de verilmelidir. Unutulmamalıdır ki kültür ve değer ayrılmaz bir bütündür ve her şey gibi onlar da ancak iyi bir eğitimle temellendirilebilir.

Değerler Eğitimi

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır ve en ilkel zamanlardan bu yana farklı nedenlerden dolayı toplu yaşamak zorundadır. İnsanların topluluk halinde yaşayabilmelerini sağlayan bir takım kurallar vardır. Bu kurallar, değerlerdir. Değerlerin içinde bulunduğu toplum tarafından özümsemesiyle kurallar bütünlüğü sağlanmış olur. Toplumlar bu sayede belli bir düzen içinde devamlılık sağlarlar. Bundan dolayı toplumsal değerlerin önemi inkâr edilemez. Bolay (2004)'a göre, değerler aracılığıyla toplumlar kendi özelliklerini farklı milletlere aktarma imkânı bulurlar. İnsanlar değerlerine bağlılıklarına göre diğer kültürlerle etkileşime girerek özlerinden uzaklaşmadan medenileşerek kendi kültürlerini meydana getirir. Toplumun ana özellikleri, değerler temelinde anlam kazanır. Değerleri yozlaşmaya yüz tutmuş toplumlar ve kişiler sağlıklı ilerleyemezler, hayatlarına bir anlam katamazlar ve zamanla yok olurlar.

Değerlerine bağlı olan toplumlar ve kişiler ise yaratıcılıklarını arttırarak huzurlu, mutlu ve sağlıklı bir ilerleme gösterirler.

Hiç kimse içinde yaşayacağı toplumun değerlerini bilerek dünyaya gelmemektedir. Değerler, zamanla yaşantıyla desteklenerek sosyal etkileşim sonucu öğrenilen yargılardır. Evrensel değerler dışındaki değerlerin toplumdan topluma farklılık göstermesi ve bir toplumun değerini diğerinin bilmemesi de bu yüzdendir. Değerler öğrenilerek kazanılır ve gelecek kuşaklara öğretilerek aktarılır.

Eğitim, ülkeleri yeni değerler dünyasına sorunsuz katacak olan önemli bir araçtır. Fakat eğitimin bu işlevi yerine getirmesi için yeni değerlere uyum çabası kadar değer üretimini de öncelik alması gerekir (Doğan, 2004).

Eğitim bu zamana kadar iki temel hedef üzerine yoğunlaşmıştır. Bu hedeflerin ilki akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmek, diğeri ise temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Ekşi, 2003). Bilişsel öğrenmeler herkes tarafından bilinir ve kabul görür. Duyuşsal öğrenmelerin ise gerek kazandırılması, gerekse ölçülmesinin çok zor olması nedeniyle üzerinde yeterince çalışılmamıştır (Bacanlı, 1998; Senemoğlu, 2011). Fakat eğitim sadece bilişsel öğretmenlerin kazandırılması değildir. Duyuşsal öğrenmelere de aynı derecede önem verilmesi gerekmektedir.

Değerler eğitimi; eğitimde bireyin aklıyla, fikriyle, kararlarıyla, duygu ve düşünceleriyle bir bütün olarak ele alınması bakımından önemlidir. Bireyleri makine gibi değerlendirmek yerine duygularının da olduğu gerçeğiyle hareket etmek yerinde olacaktır. Bireylerin bu eksik yönleri değerler eğitimi sayesinde tamamlanmaktadır.

Çoğu insan, içinde yaşadığı dünyanın derin bir ahlaki kriz içinde olduğu görüşündedir. Bu durumun nedenleri, giderek artan makineleşme sonucu insanların bu makinelerin ve diğer taraftan kendi çıkarlarının esiri olmalarıdır. Hayat telaşına kapılan birçok insan zamanla değer

duygularını kaybederken aynı zamanda başkalarının acıları da kendileri için anlamsızlaşmaktadır (Cevizci, 2010a).

Tüm dünyada yaşanan cinsellik sorunu, şiddet, cinayet, intihar, alkol-uyuşturucu kullanımı, dışlanmışlık, yabancılaşma, yalnızlık problemleri, geleneksel aile yapısının bozulması, kürtaj, sosyoekonomik adaletsizlik, çocuk ölümleri, eğitim ve sağlık imkânlarından yoksunluk, çevre sorunları, savaş ve çatışmalar göz önünde bulundurulunca düşünce yapımız, ideolojimiz veya inançlarımızdan bağımsız olarak değerlerimize sahip çıkmamız gerektiği net olarak anlaşılmaktadır. (Oktay, 2011, s. 143)

Dünyada giderek artan sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten en çok etkilenenler çocuklardır. Pek çok ülkede aileler ve eğitimciler toplumsal düzeni sarsma tehlikesi olan bu sorunlardan kurtulmanın ya da en aza indirmenin yolunun değerler eğitiminden geçtiğini düşünmektedir (Tillman, 2000).

Modernleşen günümüz dünyasında değerleri aktarma geçmişe kıyasla çok daha zor hale gelmiştir. Çünkü eskiden toplum tarafından benimsenen değerler, sadece yaşantı yoluyla aktarıldığında yeterli olurken bugün sadece yaşantı yetmemektedir. Çünkü çocuğun değerler sistemini olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek değişkenler artmıştır ve giderek daha da çeşitlenmektedir. Bu yüzden hem ailelere hem de okullara eskiye göre daha çok görevler düşmektedir (Gömleksiz, 2007). Birçok ülkede değerlerin giderek yozlaştığı fark edilmiş ve bir arayış yoluna gidilmiştir. Bu arayış “değerler eğitimi” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Literatürde “değerler eğitimi”, “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” kavramlarının çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmüştür. Geçmişteki eğitim programlarında “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” şeklinde karşımıza çıkan değer kazandırma işleminin günümüzdeki yaygın ismi “değerler eğitimi” dir (Cevizci, 2010, s. 17).

Karagöz'e (2009) göre değerler öğretimi; kişiye kişisel ve çevresel öğrenmeleri yoluyla elde ettiği kazanımları davranışa dönüştürme, insanın içindeki iyi olma yanını uygulamaya koyarak hayat boyu sürdürme işlemidir. Lovat'a (2010) göre ise ahlaki eğitim, karakter eğitimi ve etik eğitimi isimlerini de içeren birtakım isimlerle uluslararası olarak tanınır. Bu isimlerin her biri bir veya diğer bir özelliği vurgulayarak farklı bir anlama sahiptir.

Akbaş'a (2006) göre, değer eğitiminin iki hedefi vardır. Birincisi, insanların daha karakterli bir yaşam sürmelerini ve hayatlarından memnun olmalarını sağlamaktır. İkincisi, toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Kale'ye (2007) göre; değer eğitiminin amacı bireyin kendisini tanıma, anlama ve tamamlama gibi süreçlerden geçerek yeterliklerini en üst seviyeye ulaştırıp "iyi hayat yaşamasına" yardımcı olmaktır.

Değerler eğitimi üzerine birçok çalışma yapan Hasan Bacanlı'ya (2011) göre; insanlar, kendilerine güvenlerinin bir göstergesi olarak diğer insanların kendileriyle aynı şeyi düşünmelerini, benzer davranışlar sergilemelerini, benzer tercihleri göstermelerini ister. Diğer insanlarla aralarındaki benzerlikleri bu kadar önemseyen insanlar çocuklarının da kendilerine benzemesini ister. Bu yüzden kendi değerlerinin çocuklarına aktarılmasını ve bu değerlerin çocuklarına kazandırılmasını beklerler. Bu konuda toplumun istediği eğitim, değer eğitimidir. Toplum kendinin devamını ister, bunu da kendi değerlerini gelecek kuşaklara aktararak gerçekleştirebilir. Değer eğitimi çocukların toplumla benzer tercihlerde bulunmalarını sağlamaya yöneliktir. Fakat öncelikle bireyler ve aileler değerleriyle uyumlu olmalıdır ki çocukların da uyumlu olmalarını bekleyebilsinler (Akt. Çapoğlu, 2014).

Her toplum, bireyleri arasındaki birliğini koruyup devamlılığını sağlayabilmek için değerlerini yeni nesillere kazandırmak ister. Dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, özdenetim, merhamet, çalışkanlık, cesaret gibi değerleri kazanan bireylerin kararlarını daha iyi alıp seçimlerini daha iyi kontrol edebileceği söylenebilir (Belet ve Deveci, 2008). 21. yüzyılın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin özümsemeleri gereken temel becerilerin başında

milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri gelmektedir (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009).

Değerler eğitiminde aile-birey-okul ilişkisi. Zamanla meydana gelen kültürel yozlaşmaların en önemli ve yıkıcı sonuçlarının başında değer yozlaşması gelmektedir. Kültürel bozulmalar sonucunda insanlar ahlaki ve insani olarak değer kaybına uğramaktadır. Böylece kötü davranışlar giderek artmakta yani birbirini anlamayan, dinlemeyen, saygısız, sevgisiz, empatiden yoksun, adalet dengesi olmayan, tembel bir nesil yetişmektedir. Bu gidişata bir son vermek ve böyle sonuçlar doğuracak şekilde ilerlemesini önlemek adına gerek ailede gerekse okullarda değerlerin öğretilmesi önemlidir. Değerler genç nesle önce ailede içselleştirilerek kazandırılıp sonra okullarda bu kazanımlar öğretmenler tarafından desteklenmelidir.

Değerlere ilişkin eğitim bebeğin doğduğu andan itibaren başlar. Annesinin sevgisi ve sıcaklığı bebekte güven duygusu oluşturur (Balat ve Dağal, 2009). Yani değerlerin öğrenilmesi, öncelikle ailede başlayıp sonrasında çevre ve okulla devam eden bir süreçtir. Bireyler, değerleri öncelikle aile ve çevreden informal yollarla öğrenirler. Olumsuz davranışların giderek yaygınlaşmasına engel olabilmek adına ailelerin çocuklarına sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, duyarlılık, çalışkanlık gibi değerleri öğretmesi büyük önem taşımaktadır (Yel ve Aladağ, 2009). Çocuğun her davranışının temeli aile ortamında oluşmaktadır. Çevreyle iletişime girmeye başladığı zaman yaşadığı toplumun farklı değerlerini de öğrenmeye başlar. Böylelikle aile temelli değerlerinde olumlu ya da olumsuz değişimler meydana gelebilir. Okulda ise bu değerler öğrencilere sistemli ve kalıcı şekilde verilirse değerler eğitimi olması gerektiği gibi sağlanmış olur.

Değer sadece kültür yozlaşmasını önlemek ve kültürel yapıyı korumak için değil aynı zamanda eğitim ve öğretim ortamında da önemlidir. Değerleri belli ölçüde kazanmış bireylerin bilişsel düzeydeki konularda da daha başarılı olmalarını sağlar. Öğrencilerin ve

öğretmenlerin belli değerleri kazanmış olmaları eğitimin verimliliğini önemli ölçüde arttırmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (1961, 1973, 2003) öğrencilerin millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini ve geliştirmelerini amaçlar. Bu amaç doğrultusunda değerlere saygı duyulması gerektiğini vurgular.

Öğrenciler okulda bilişsel alanla ilgili öğrenmeler dışında duyuşsal alana ilişkin kazanımları da edinmelidirler. Bu yüzden okulda eğitim sisteminin amaçları doğrultusunda açık ya da örtük programlar yoluyla öğrencilere değerleri kazandırmak öğrencilerin karakter ve benlik algısını olumlu yönde etkileyerek ahlaki yönden gelişimlerini desteklemektir (Akbaş, 2007). Okulların önemli bir görevi de okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğrencilere kazandırmak, öğrencileri belirlenen hedefler doğrultusunda disipline sokmak ve onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmaktır. Böylece öğrencilerin karakterleri olumlu yönde değişecektir (Akbaş, 2008). Eğitimcilerin en önemli sorumluluklarından biri ise bireylerin değerlerin farkına varmalarını ve bu değerleri davranışlarına yansıtmalarını sağlamaktır (Cihan, 2014).

Toplum tarafından belirli değerlerin öğrencilere verilmesi gerekmektedir. Bunun sebeplerini üç maddeyle sıralayabiliriz (Bishop, 1993):

- Toplumda çeşitli suç ile ilgili problemlerin artması değerlerin yeterince özümsemediğini gösterir.
- Toplumsal değerlerimizde bir belirsizlik söz konusudur ve bu yüzden değerlerimiz yıpranmaktadır.
- Teknolojinin kötü etkisi, olumsuz akran davranışları ve boşanma oranının artması gibi sebeplerle aile yapısı giderek zayıflamaktadır.

Öğrenci, değerleri kazanırken çevresini örnek alır. Bu yüzden aileden sonra en önemli unsur okuldur. Bu anlamda en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Öğrenciler öğretmenlerini izleyerek kendilerine onları örnek alır. Onlardan aldıkları değerlerin de yine

onlar tarafından fark edilip takdir edilmesini bekler. Bu sayede kültürel değerler yavaş yavaş öğrenciler tarafından kazanılır. Bu sürecin doğru işleyebilmesi adına okullarda bunun bilincinde olan öğretmenler bulunmalıdır ki öğrencilere doğru model alabilsinler.

Değerler eğitimi sırasında öğretmenler aktarılmak istenen değerleri öncelikle kendileri benimsemiş olmalıdır. Sınıf içerisinde her öğrenciye söz hakkı vererek ister iyi ister kötü olsun her türlü davranışı sonuçlarıyla birlikte bu davranışların taşıdıkları değerleri öğrencilere hissettirmelidir. Öğrencilere kendi kararlarını verme olanağı tanıyıp etkileşim imkânı vererek değerlerin kazanılmasına yardımcı olmalıdır (Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Çocukların iyi bir insan olarak yetişmesi, iyi bir öğrenimden geçerek başarılı ve saygın bir yetişkin olması kadar önemsenir. Doğruluk, büyüklere saygı, törelere ve görgü kurallarına uyma, küçüklere ve güçsüzlere yardım, adil olma ve hak gözetme gibi değerler her toplumda ve her dönemde insanlarda olması gereken nitelikler olmuştur (Yörükoğlu, 2003). Bu vb. değerlerin gelecek nesillere aktarılarak devam etmesi çocukların ileride iyi, erdemli bir yetişkin olmaları adına önemlidir. Bu da doğru ve yeterli şekilde verilen değerler eğitimiyle mümkündür.

Değerler eğitiminde öğretmenin rolü. Her toplumun kendisi için önemli gördüğü bir takım davranışlar vardır. Bu davranışlar toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi önem sıraları açısından bireyler arasında da farklılık gösterebilmektedir. Bu tutum ve davranışlara değer denir. Değerler; toplumların ve kişilerin hayata bakışlarını, inançlarını, yargılarını oluşturur. Herkes tarafından kabul edilen ve kişilerin toplumda ideal yer edinmelerine yardımcı olan bu değer yargıları kişilerin yaşantılarını yönlendirmektedir.

Değerler; günlük yaşamda ailede, akraba, komşu, yakın çevreyle ilişkilerde, alışverişte, düğünde, yasta, bayramlarda yani her yerde toplumsal yaşamımızın içerisinde yer bulmuştur (Deveci ve Ay, 2009). Hayatın her alanında bu denli etkili olan ve hatta hayatın bu bütün alanlarını etkileyen değerlerin eğitim aracılığıyla öğrencilere kazandırılması önemlidir.

Günümüzde tüm dünyayla birlikte Türkiye’de de değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar artmıştır. 18. Milli Eğitim Şurasında “Eğitimde 2023 Vizyonu” çerçevesinde “Değerler Eğitimi” ele alınmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı’nın ders programları ile ilgili yapmış olduğu çalışmalarda birçok dersin içeriğinde değer eğitimine yer verilmiştir. Programlarda yapılan bu tür düzenlemelerin amacına ulaşmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir (Çetin, 2013).

Değerlerin sadece teorik değil, uygulamada da gösterilmesi gerekir. Öğretmenler etik tavır ve davranışlara sahip değillerse bu tür konular, teorik olarak ne kadar anlatılırsa anlatılsın öğrencilere faydalı olmayacaktır (Ceylan, 2009). Yapılan araştırmalar, değer öğretiminde öğretmenlerin önemine değinmektedir. Öğretmenlerin gerek okul ortamında gerekse okul dışında değerleri doğru aktarabilen örnek model olmaları, etkili öğrenmelerin sağlanacağı sınıf ortamları oluşturmaları, değişik yöntemlerle sınıf içinde ve sınıf dışında değerlerin aktarılmasına ve kazandırılmasına yönelik öğrencilere faydalı olmaları gerekmektedir. Eğer öğretmenler değer eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip olurlarsa yetiştirecekleri bireyler de değer donanımıyla yetişerek yurttaşlık görevlerinin bilincinde olur ve ileride içinde buldukları topluma gereken faydayı sağlar (Yıldırım, 2009).

Ahlaki etki, çocuklar üzerinde doğrudan olmasa da onların okul yaşamları içerisine yedirilmiştir. İlişkiler aracılığıyla çocuklar; dürüstlük, saygı, insanlara karşı duyarlılık gibi niteliklerin önemini öğrenmektedirler. Çocuklar, hayranlık duydukları öğretmenlerinden etkilenirler (Halstead & Taylor, 2000). Kirschenbaum’un (1994) ifade ettiği gibi; eğer bir öğretmen değer eğitiminde iyiyi, güzeli, doğruyu gösterirse gençlerin kendi olumlu kararlarını oluşturmalarına zemin hazırlamış olur. Öğretmenler gençlere olumlu örnek olduğunda gençler değer eğitimi konusunda cesaretleterek kendi tavır ve davranışlarını ortaya koymaya başlarlar (Titus, 1994). Fakat öğretmenlerde öğretim faaliyetlerinde yararlanmaları gereken faydalı değerler yoksa öğrencilere iyi bir örnek olmak yerine onlarda bulunan mevcut arzu

edilen değerlerin bile zarar görmesine ve hatta yok olmasına sebep olabilecek kötü bir örnek olabilirler (Yazıcı, 2006). Bu yüzden öğretmenlerin sahip oldukları değerler ve bu değerleri aktarabilme konusunda bilinçli ve başarılı olmaları çok önemlidir.

Öğretmen; duruşu, davranışı, hareketi, konuşma tarzıyla bile öğrencilere model olmalıdır. Okul çağındaki çoğu öğrenci öğretmenlerini kendisine rol model olarak görür ve onların söylediklerinden ziyada yaptıklarını yapmaya çalışır. Öğretmenler, eğitim-öğretim faaliyetlerini sadece bilgi ve beceri sunmak olarak görmemeli değer yargılarını da öğrencilere aktarmalıdır. Bu yüzden öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin öncelikle kendilerinin bu değer yargılarına sahip olmaları gerekir ki aktarabilsinler. Donanımlı ve bilinçli öğretmenler sayesinde değerlerini özümsemiş, uygulamaya hazır ve ahlaklı bireyler yetişir. Böylece toplumun değerleri gelecek nesillere sağlıklı şekilde aktarılmış olur.

Değerlerinden soyutlanmış bir eğitim sistemi neyin olması, neyin olmaması gerektiğini öğretemediğinden dolayı öğrencilere doğru rehberlik edemez ve istenmeyen özelliklere sahip bireyler yetişir. Karagöz'ün (2009) dediği gibi okulda eğitim ve öğretim yapan öğretmenlerin iyi vatandaş ve iyi insan yetiştirilmesinde model olma konusunda hassas davranmaları şarttır. School Curriculum and Assessment Authority'nin yaptığı araştırmaya göre ise yetişkinlerin %78'i öğretmenlerin genç insanlar için iyi bir model olması gerektiğini düşünmektedir (Halstead & Taylor, 2000).

Değer eğitimi konusunda başarılı öğrenciler yetiştirmek başarılı öğretmenlerin işidir. Gorrison'a göre, okulların değer eğitimi konusunda başarılı olabilmesi için öğretmenlerin aşağıdaki özellikleri taşımaları gerekmektedir (Karaduman, 1985):

- Öğretmen, açık bir şekilde tanımlanmış değerlere sahip olmalıdır.
- Öğretmenin değerleri birbiriyle uyumlu olmalıdır.
- Öğretmen, öğrencilerin değerlerine saygı duymalıdır.
- Öğretmen, değerlerin örneklerle öğrenildiğini bilmelidir.

- Öğretmen, değer kalıplarını içine alan bir öğrenmenin tüm öğrencileri aynı şekilde etkilemeyeceğini düşünmelidir.
- Öğretmen, değer sistemlerinin gelişiminde öğrenme sürecinin rolünü anlamalıdır.
- Ergen, çevrenin ve kalıtımın karşılıklı ilişkisinin bir ürünü olarak kabul edilmelidir.

Gelecekte eğitim kurumlarında görev alacak olan öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme süreci içerisinde bulduklarının ve onların değerler sistemlerinin nasıl olduğunun bilinmesi önemli ve gereklidir (Sarı, 2005). Çünkü bugünün öğretmen adayları yarının öğretmenleridir ve öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki öğrencilere rol model oluşları ortadadır. İyi bir toplum yapısı iyi bir değer eğitiminden, iyi bir değer eğitimi ise bu bilinçle yetişmiş iyi öğretmenlerden geçmektedir. Öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce fakültelerinde bu anlamda yeterince donanımlı yetişmeleri önemlidir. Eğitim fakültelerinde değerler eğitimiyle ilgili bir ders bulunmamaktadır. Bu durum öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimi konusunda yeterince bilgiye sahip olmamalarına neden olmaktadır. Böyle devam ettiği sürece öğretmenlerden değerler eğitimi konusunda beklenen başarı sağlanamayacak ve öğrenciler bu anlamda eksik yetişmiş olacaktır.

İnsanlığın ortak kültür mirasını koruyup geliştirmek isteyen uluslararası bir kuruluş olan UNESCO'ya göre; günümüzde doğanın tahrip edilmesi, bazı insani değerlerin erozyona uğraması, sorumsuzluk, sonu gelmeyen üretim ve tüketim çılgınlığı ile karşı karşıyayız. İnsanlığın yol açtığı felaketleri engellemek adına eğitimin her alanında değerleri ön plana çıkarmamız gerekmektedir (UNESCO, 2010). Bu değer erozyonunu önlemek için okullardaki öğretim programlarında yapılan yeniliklerin yanına öğretmen adaylarını da bu konuda eğitmek ve bilinçlendirmek gerekmektedir.

Türkçe dersinde değerler eğitiminin yeri. Değerler eğitiminin etkili ve doğru bir şekilde verilmesi için her derse önemli görevler düşmektedir. Çünkü her dersin ve o dersti anlatan her öğretmenin bu konuda bir sorumluluğu vardır, olmalıdır. Değerler, derslerin içerisinde öğrencilere yedirilerek verilirse öğrenmelerin kalıcılığı artmış olur. Diğer derslere kıyasla Türkçe dersi değer öğretiminde daha etkin ve önemli bir yere sahiptir. Bunun sebebi ise Türkçe dersinin değerler eğitimi için önemli bir ölçü sayılabilecek söz varlığı hazinesine sahip olmasıdır. Bu söz varlığının en güzel örneklerinden biri de atasözleridir.

İlköğretim Türkçe Dersi (2006) 6, 7, 8. Sınıflar Öğretim Programında, değerlerin öğretimi konusunda genel bir bilgiye yer verilmemesine rağmen programın genel amaçlarında değerlerin önemi şu şekilde ifade edilmiştir:

Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Aksan'a (2009) göre; dil her açıdan ulusun bir aynası, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracıdır. Çünkü dil geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Değerler ise bu köprü vasıtasıyla içinde bulunduğumuz zamandan gelecek zamana doğru aktarılır. Türkçe dersi; ele aldığı konular, konuları işleyiş şekli ve konuları işlemede kullanılan yöntemler bakımından değerlerin aktarımına oldukça uygun bir derstir. Bu nedenle değer öğretiminde Türkçe dersi çok önemli bir yere sahiptir (Akt. Çapoğlu, 2014).

Türkçe eğitiminin en önemli işlevi; bireylerin içinde yaşadıkları topluma, çevresine ve ailesine uyumunu sağlamaktır. Türkçe, bireyin yaşam ile arasındaki kapıyı açar. Bu kapıyı açmakta kullanılan kilit ise Türkçe öğretimidir. Türkçe öğretimiyle beraber birey ilk önce anadilini öğrenecek, anadili ile düşünmeye başlayacak sonrasında ise o toplumun bir ferdi

olacaktır. İşte bireyin bulunduğu toplumda kabul görmesini sağlayacak unsurlar ise değerlerdir. Bu tanım Türkçe dersi ile değerler eğitiminin ne denli birbirine bağlı olduğunu göstermektedir (Çapoğlu, 2014).

Türkçe dersi sayesinde dersin amacına yönelik olarak değerler hem öğrencilere kazandırılmış olur hem de değerler eğitimi sistemli bir şekilde verildiği takdirde değerlerin yozlaşması engellenerek gelecek kuşaklara da değişime uğramadan aktarılmış olur. Bu sebeplerden dolayı Türkçe dersi değer öğretiminde etkili ve önemlidir.

Atasözü Kavramı

Hemen hemen bütün kültürlerde atasözünün tanımıyla ilişkili oldukça çok veri vardır. Selwyn Gurney Champion (1938), 190 ülkeden 12.000 atasözü içeren geniş çaplı araştırmasında “Atasözleri ve Atasözleri Hakkında Söylenenler” başlığı altında 124 atasözü tanımı yayımlamıştır. Bu kadar çok tanım mevcut olduğundan bazı kaynaklardan elde edilen atasözü tanımları şu şekildedir:

- Atasözü, ataya ilişkin geleneğin başarılı bir özeti niteliğindedir (Champion, 1938).
- Atasözleri; cemiyetle birlikte doğarak onunla birlikte oba, boy ve oymak olmuştur ve yüzyıllar boyunca göçebe hayatı yaşadktan sonra sonunda gelişerek ulus haline yükselmiş türelerdir (Dilçin, 1945).
- Atasözleri; ait olduğu toplumun tecrübelerini, dünya görüşünü, bilgeliğini ve anlatım gücünü yansıtarak uzun yıllar yaşayan önemli söz varlıklarıdır (Doğan, 1996).
- Atasözleri; atalarımızın, tecrübelerine dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırır ve uzun yıllar süre gelerek kalıplaşmış, herkes tarafından kabul edilmiş sözlerdir (Aksoy, 2000).
- Atalarımızın uzun gözlem ve tecrübeleri sonucunda oluşan bazı genel kuralların öğüt biçimini alması olarak bilinen kalıplaşmış hikmetli sözlere atasözü denir (Pala, 2002).

- Atasözleri; insanoğlunun tecrübelerine, bilgeliğine ve benzetme gücüne dayanan, çoğunlukla cümle biçiminde oluşan, bir yargıyı ifade eden, bazen ölçü ve uyakla söylenen ve söyleyişe etkililik katan sözlerdir (Aksan, 2004a).
- Atalarımızın uzun tecrübelerine dayanan yargılarını, kültürel birliktelik ve sosyal olarak birlikte yaşama prensiplerine dönüştüren, kalıplaşmış, toplum tarafından benimsenmiş ve meşrutiyetleri tartışmasız kabul gören özlü sözlere atasözleri denir (Çobanoğlu, 2004).
- Atasözleri; hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlâk, hukuk, iktisat, terbiye, gelenek-görenek ile tabiat olaylarından, teknikten vb. çıkacak kuralları müşahhasan mücerrede giden bir yolla, bazen bir fıkra gibi söz ve yazı ile kuşaktan kuşağa aktaran hikmetli cümlelerdir (Güzel ve Torun, 2004).
- Atasözleri, anonim olarak nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar bütün bir tümce şeklinde gelmiştir. Kısa ve kalıplaşmış özlü sözler şeklinde karşımıza çıkan bu sözler, yüzyıllar önceki nesiller hakkında bizi bilgilendirerek bizlere yaşam boyu yol gösterici bir kuraldır (Sağlam, 2004a).
- Atasözleri; halk arasında yayılan hayatla ilgili birçok konuyu kısa, özlü ve etkili yargılarla öğütleyici bir biçimde aktaran kalıplaşmış sözler olarak tanımlanabilir (Yılar, 2007).
- Uzun gözlemlere ve tecrübelerine dayanan fikirlere doğan, kesin yargılar içeren, bilgece söylenerek öğüt veren ve yol gösteren nitelikteki kalıplaşmış özlü sözlere atasözü denir. Atasözleri; uzun yıllar boyunca sözlü gelenekte var olmuş ve bu sözlü gelenekten beslenerek zamanla halk tarafından benimsenmiş, var olduğu toplumun ortak değer yargılarının taşıyıcısı olmuştur (Parlatır, 2008).

- Atasözleri, atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki tecrübe ve müşahedelerine dayalı düşüncelerini öğüt ve hüküm şeklinde nakleden anonim mahiyette kısa ve özlü sözlerdir (Albayrak, 2009, s. 3).

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak atasözlerinin özellikleri, önemi ve işlevine dair de ipuçları yakalayabiliriz.

Atasözlerinin özellikleri. Atasözleri, geniş halk topluluklarının yıllar süren tecrübelerinden ve bu tecrübelerinden doğan düşüncelerden oluşmuştur. Atasözleri; milletlerin ortak duygu, düşünce ve tutumunu belirleyerek yol gösterir. Herhangi bir durum bir atasözüyle belgelendirilirse doğruluğu herkesçe kabul edilmiş olur. Atasözü, anlaşmazlıkların en büyük yargıcisidir (Aksoy, 1984).

Atasözleri; toplumun yüzyıllar içindeki tecrübe ve gözlemlerine dayanarak ortak düşüncelerini ve bilgilerini ifade ettiği ahlak kurallarını, temel görüşlerini ve hayat felsefesini ortaya koyduğu için toplumun aynası gibidir (Kirişçioğlu, 2007). Dünyada her milletin kendi kültürünü, yaşam tarzını ve geçmişini yansıtan atasözleri mevcuttur. Atasözlerinin en belirgin özelliği sahip olduğu milletin öz özelliklerini taşıyor olmasıdır. Ait olduğu milletin nasıl bir bakış açısına, dünya görüşüne, hayat felsefesine sahip olduğunu o milletin atasözlerine bakarak rahatlıkla görebiliriz.

Yukarıda değişik kaynaklardan derlediğimiz tanımlardan da yola çıkarak atasözlerinin biçim, anlam ve kavram özellikleri şöyledir:

Biçim(şekil) özellikleri.

- Kalıplaşmış sözlerdir. Bir atasözünün cümle biçimini değiştirmek, sözcük çıkarmak, sözcük eklemek, içindeki sözcüklerin yerlerini değiştirmek mümkün değildir.

Atasözlerine biçim olarak bakıldığında dikkat çeken ilk özellikleri kalıp ifadeler şeklinde söyleniyor olmalarıdır. Bu da demektir ki bir atasözündeki kelimelerin yerlerinde

değişiklik yapılarak bazı kelimeler yerine eş anlamlıları ya da başka kelimeler konulamaz. Atasözlerinin söz dizimi bozulduğunda atasözleri atasözü olmaktan çıkmaktadır (Albayrak, 2009):

“Derdini saklayan derman bulamaz” atasözündeki derman yerine ilaç denilemez.

“Çalma elin kapısını, çalarlar kapını” atasözünde, sözcüklerin sırası değiştirilerek “Elin kapısını çalma, kapını çalarlar” biçiminde söylenemez.

“Söz gümüşse sukut altındır” atasözünde sukut yerine sessizlik denilemez. “Elden gelen övün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.” atasözünde de “Elden gelen vaktinde bulunmaz, o da övün olmaz.” biçiminde sözcüklerin yerleri değiştirilemez (Aksoy, 1988, s. 19).

- Atasözleri geçmişten günümüze çok az değişikliğe uğramıştır.

Türkler yüzyıllar boyunca çeşitli bölgelerde, farklı iklim şartlarında, değişik dini ve kültürel çevrelerde yaşayan insan toplulukları arasında yaşamıştır. Bu da etkileşim alanlarını genişlettiğinden atasözü türünde çok sayıda ürünler vermelerine neden olmuştur. Bu atasözlerinin ise az çok değişikliklerle bugüne geldiği herkes tarafından bilinmektedir (Şahin, 2006).

- Halkın ortak malıdır.

Atasözlerinin kimin tarafından söylendiği belli değildir. Söyleyen kişi zamanla unutulmuştur ve birçok kişi tarafından aynı şekilde söylenme imkânı bulmuştur. Bu nedenle atasözleri halkın ortak malıdır (Pala, 2002).

- Atasözleri, kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatır.

Atasözlerinin çoğu öğüt verici ve uyarıcı özellikte oldukları için kısa ve özlüdür (Karabağ ve Coşan, 2000).

Atasözleri; anlattıkları bilgi ve düşüncelerin doğru olması, dil bilgisi bakımından kısa, duru ve özlü cümleler olmaları gibi nedenlerden dolayı kolayca akla gelmekte ve her

düzeydeki anlatıma uygunluk göstermekle birlikte anlatıma canlılık da kazandırmaktadır (Duymaz, 2005a).

El elin aynasıdır.

Deve yerine deve çöker.

Vakit nakittir.

Balık baştan kokar.

Ak akçe kara gün içindir.

Görünen köy kılavuz istemez.

- Cümle biçimindedir, yargı bildirir. İki yargılı onanlar da vardır.

Eken biçer, konan göçer.

Atasözleri, bazı sınıflandırmalarda yargı bildirmeyen ve yüklemi olmayan örnekler olarak verilir ama çoğunlukla tümcelerden oluşmaktadır (Altun, 2004).

- Atasözlerinin çoğu bir-iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.
- Atasözlerinde genellikle geniş zaman kipi, bazen öğüt olan atasözlerinde emir kipi kullanılmıştır. Diğer kiplerle kurulmuş atasözleri çok azdır.

Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

Ana kızına taht kurmuş, baht kurmamış.

Atlar tepişir, arada eşekler ezilir.

- Atasözleri, anonim özellik gösterir. Başlangıçta biri tarafından söylenmiş olmasına rağmen zamanla kim tarafından söylendiği unutulmuş halkın ortak malı haline gelmiştir.

Anonim özellik taşıyan atasözlerinin ilk olarak ne zaman ve kim tarafından söylendiği bilinmediğinden toplumların yüzyıllardır yaşadıkları olaylar sonucunda meydana gelmiştir, zamanla toplum tarafından benimsenmiş ve kendilerinden sonraki kuşaklara aynı şekilde aktarılmıştır (Şahin, 2006).

- Atasözleri uzun deneyim ve gözlemlere dayanarak oluşturulmuş sözlerdir.
- Her konu hakkında, hayatın her alanıyla ilgili söylenmiş atasözleri mevcuttur. Çok geniş bir yelpazeye sahiptir.
- Atasözlerinin öğüt verici, yol gösterici bir nitelikleri vardır.

Birer yazısız kural gibi kabul gören atasözleri manevi olarak insanları etkilemekte ve taşınması gereken özellikler açısından onlara bir nevi yol göstermektedir (Sertel, 2006).

- Atasözleri millîdir, onlar Türk toplumunun tecrübelerini, düşüncelerini ortaya koyarlar. Milletın ortak düşünce ve tutumunu belirtirler. Ulusal bir özellik taşıyan atasözleri, genellikle, toplumun ortak değer yargılarını yansıtır (Korkmaz, 2007a).
- Atasözlerinin çoğu belli bir ölçüye göre yazılmıştır ve kafiyelidir.
- Atasözlerinde çoğunda söz sanatını görmek mümkündür.

Atasözlerinin diğeri bir özelliği de söz sanatlarını yansıtmalarıdır. Atalar sözü, bir bakıma molozu atılmış komprime, süzme sözlerdir; bu sözlerde göze çarpan edebi sanatlar, hafızalarda yaşamalarını ve tesir kudretlerini arttıran tamamlayıcı unsurlardır. “ağaç yaş iken eğilir” İstiâre , “mum dibine ışık vermez” mecâz, “can boğazdan gelir” kinaye, “güvenme varlığa, düşersin darlığa” tezdad, “üzüm üzüme baka baka kararır” hüsütâlil, “atta karın, yiğitte burun” seci, “kaynayan kazan kapak tutmaz” alliterasyon hususiyeti gösterirler (Elçin, 1993).

- Geçek anlamla kullanılan atasözleri de olmasına rağmen çoğu mecaz anlama sahiptir.

Hemen hemen hepsinin asıl anlamının altında değişmeceli bir anlam vardır, asıl olan da bu anlamdır (Kayhan, 2009).

- Atasözlerinin çoğu, kolay hatıra gelmesi bakımından iç kafiyeli söylenmiştir. Kafiyeli kelimedenden ayırıp iki mısra halinde yazdığımızda beyit özelliği arz eder (Köksal, 1985).

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

Atasözleri kısa, özlü ve akılda kalıcı sözlerdir. Anlatıma canlılık katarlar. Atasözleri, her milletin dil ve edebiyatında bulunan ve yaşayan en canlı unsurlardır. Atasözleri, anlattıkları bilgi ve düşüncelerin doğru olması ve dil bilgisi bakımından kısa, duru ve özlü cümleler olmalarından dolayı kolayca hatırlanırlar ve her düzeydeki anlatıma canlılık kazandırırılar. Bunların yanında atasözleri; ait oldukları milletin insan, hayat, dünya ve Tanrı'ya dair inanış ve düşüncelerini de ortaya koyan cümlelerdir (Duymaz, 2005a). Nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar gelmeyi başaran atasözleri, daha önceki kuşakların yargılarını ve gözlemlerini genellikle dilsel bir imge şeklinde bizlere yaşamımızda yol gösterici birer kural olarak sunarlar (Sağlam, 2004). Atasözleri; halkın yüzyıllar içindeki tecrübe ve gözlemlerine dayalı ortak düşüncelerini ve bilgilerini ifade ettiği ahlak kurallarını, temel görüşlerini ve hayat felsefesini ortaya koyduğu için toplumun aynası gibidir (Kirişcioğlu, 2007).

Kavram özellikleri. Atasözlerinin kavram özelliklerini Aksoy (1984) şu şekilde belirtmiştir:

- Sosyal olayların nasıl olageldiklerini, yansızca bildiren atasözleri vardır.

Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.

- Tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini, belirten atasözleri vardır.

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

Mart yağar nisan övünür, nisan yağar insan övünür.

- Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini bildirirken bundan ders almamız gerektiğini belirten atasözleri vardır.

Kızgın sirke küpüne zarar.

Öfke ile kalkan, ziyan ile oturur.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

- Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri vardır.

Bugünün işini yarına bırakma.

Ayağımı yorganına göre uzat.

- Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgice düşünceler ifade ederek topluma yol gösteren atasözleri vardır.

Ak akçe kara gün içindir.

Bakmakla öğrenilse kediler kasap olurdu.

- Töre gelenekleri bildiren atasözleri vardır.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.

Dost başa bakar, düşman ayağa.

- Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.

Ananın bahtı kızına.

Akacak kan damarda durmaz.

Anlam özellikleri.

- Atasözlerimiz “temsili sözler” olarak tanımlanır ve mecaz, atasözlerimizin ayrılmaz özelliklerinden biridir. Atasözlerimizin çoğu mecaz anlam taşır (Aksoy, 1971).

Mum dibine ışık vermez.

- Hem gerçek hem mecaz anlamlı atasözleri bulunmaktadır (Albayrak, 2009).

Ağaç yaşken eğilir.

- Birçok atasözü devrik cümle ile kurularak böylelikle anlatımın daha güçlü olması sağlanmıştır (Aksoy, 1971).

Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu.

- Zıt anlamlı atasözleri bulunmaktadır.

Atasözleri arasında birbirine karşıt görünenleri vardır; aynı şeyin iyiliğini söyleyen sözler bulunduğu gibi fenalığını söyleyen sözler de vardır. Bu hal, hayat olaylarını geniş olarak kavramaktan ileri gelmektedir. Çünkü hayatta her zaman iyilik ve kötülük görülür; onun için böyle olaylar karşısında her ikisini de açıklayan sözler vardır. Kardeş, bir insan için dayanak noktası olabileceği gibi, en çok zararı dokunan bir kimse de olabilir. “kanlım olsun kardeşim olsun” veya “sen dost kazan düşmanı anan da doğurur” (Özön, 1952, s. 3) sözleri bu iki durumu ifade eder.

- Atasözlerinde söz sanatları bulunmaktadır. Aksoy’a (1971) göre; atasözlerinde ustaca bir üslup, inandırıcı ve etkileyici bir anlatım vardır. Yüzyıllardan bu yana kullanılmalarına rağmen tazeliklerini kaybetmeyen bu özlü sözlerde çeşitli söz ve anlam sanatları da görülmektedir.

Can boğazdan gelir. (Kinaye)

- Atasözleri çeşitli yargı hükümleri içerir. Bu özellik, atasözlerinin çok yönlü anlamlarından ve hayatın çeşitli dönemlerine hitap etmelerinden kaynaklanır (Öztürk, 1986).

Kuzgun yavrusuna Anka görünür.

- Türk atasözlerinin bazılarında müstehcen ve genel anlamda ayıp sayılan kelimeler yer almaktadır. Bu durum Türk insanının samimiyetinden kaynaklanmaktadır.

Kılavuzu karga olanın burnu ...'tan çıkmaz.

Atasözlerinin önemi ve işlevi. Sözlü kültürümüzün en önemli ürünlerinden olan atasözleri; atalarımızın engin tecrübelerinin, düşüncelerinin sağlam bir mantık süzgecinden geçirildikten sonra dile getirilmesiyle oluşur. Milletlerin ortak geçmişlerini, değerlerini, geleneklerini, düşüncelerini, inançlarını, hayata bakış açılarını atasözlerinde bulmak mümkündür. Atasözlerinin inandırıcılık özelliği yüksektir ve millî varlığımız olarak kabul edilir. Bu özelliklerine bakarak atasözleri milletin ortak düşünce, inanç ve tutumunu aktarır; halka yol gösterir diyebiliriz (Aksoy 1984). Şinasi (1280, s. 2), “Atasözleri halkın hikmetleri, felsefesidir; dilinden çıktığı milletin nasıl düşündüğüne, düşüncelerinin içeriğine tanıklık ederler” diyerek atasözlerinin önemine değinmiştir (Akt. Çevik, 2006, s. 23).

Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözleri ulusların zekâlarındaki esinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir. Bu sözler, derin felsefelerden başa güzel buluşlarla, parlak nüktelerle, ince alaylarla, sert taşlamalarla doludur. Böylece her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır. (Aksoy, 1988, s. 27)

Her milletin kendi kültürüne ve bakış açısına uygun atasözleri vardır. Milletlerin benzer anlama gelen atasözleri de mevcuttur. Bunun sebebi ise milletlerarası manevi ilişkilerdir. Atasözlerinde milletlerin toplumsal ve bireysel sorunlarının yansıtıldığı düşünüldüğünde farklı milletlerin düşüncelerinin bir noktada birleşiyor olması normaldir.

Her ulusun kendi atalarının düşünce yapısına, milletin deneyimlerine, geleneklerine ve görgülerine dayanan milli atasözleri vardır. Bu atasözlerine bakarak o ulusun düşünce yapısı az çok öğrenilmiş olur. Bunun yanında her ulusun atasözünün olması insanların her zaman atalarının düşünce ve deneyimlerinden yararlanmak istediklerini, ihtiyaç duyduklarında

atalarının akıllarına, öğütlerine başvurduklarını göstermektedir (Hatipoğlu, 1972). Atasözü, ait olduğu milletin bütün özelliklerini yansıtır. O milletin ne tür gıdalar tükettiğini, doğa ve toplumsal olaylarının neler olduğunu, nasıl korunduğunu, nasıl barındığını, nasıl giyindiğini, hangi araç-gereçleri kullandığını ve hangi hayvanlardan veya bitkilerden yararlandığını o milletin atasözlerini inceleyerek rahatlıkla bulabiliriz.

Atasözleri sayesinde bireyler kendilerini daha doğru ifade ederler ve aynı zamanda sorgulama becerileri de gelişir. Herhangi bir düşüncüyü atasözlerinden yararlanarak destekleyebiliriz ya da öğüt vereceğimiz zaman söyleyeceğimiz şeyi az sözle ifade etmek için atasözlerinden yararlanabiliriz. Bu da ne kadar çok atasözünü ve anlamını bilirsek ifade gücümüzün o kadar gelişmiş olacağı anlamına gelir. Yani böylelikle kendimizi daha doğru ve daha güzel ifade etmiş oluruz.

Yunusları, Mevlânâları, Nasreddin Hocaları yetiştiren kültür tarihimiz, öyle güçlü sözler üretmiştir ki sadece ülke ufuklarına değil tüm dünyanın karanlık dehlizlerine ışık tutmuştur. Varlık içinde yokluk çekmeden, Anadolu kültürüne ve Anadolu'nun evrensel düşüncesine atasözleri zemininden yeniden bakmalıyız. Bu kültürümüze olan sevgimizi arttıracak, düşünce dünyamızı daha da genişletecektir. (Sertel, 2006, s. 9)

Atasözleri mensubu oldukları milletlerin hafızasını, tecrübelerini gösterir. Milletlerin yüzyıllar boyunca nakış nakış işledikleri bilgi birikimleri atasözlerinde kendini gösterdiğinden atasözleri çok değerlidir. Bu paha biçilmez söz varlığı hazinenin korunması ve sonraki nesillere öğretilmesi konusunda hassas olunmalıdır (Duru, 2009).

Bir toplumun değer yargıları atasözleriyle paralellik gösterir. Ortak bir kültürde yetişen kişilerde bu değer yargılarının oluşması kaçınılmazdır. Eğitimle elde edilmek istenen amaçlardan birisi kültür aktarımıdır (Duruhan ve İlhan, 2004). Öğrenciler tarafından atasözlerinin, anlamlarının ve taşıdığı değerlerin bilinmesi önemlidir çünkü atasözleri kültür aktarımı ve söyleyiş zenginliği bakımından en değerli hazinelerdir. Öğrencilere atasözlerinin

doğru ve yerinde kullanımı öğretilmeli böylece milli değerlerin yok olması önlenmeye çalışılmalıdır. Çünkü; güçlünün zayıfı yok etmeye meyilli olduğu bir dönemde, toplumun birlik ve bütününe sağlayan değerler daha fazla önem kazanmaktadır. Bu denli önemli olan atasözleri gelecek kuşaklara tam ve doğru olarak aktarılmazsa zamanla bu hazine yok olmaya yüz tutacaktır. Bu yüzden eğitim-öğretim ortamında bireylerin, kendi kültürlerini tanımasını sağlanmalı ve kültürlerine sahip çıkmaları için sorumluluk bilinci aşılanmalıdır. Bunun için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, bu sorumluluğun bilincinde olup başta kendilerini geliştirmeli ve ileride öğrencilere bu değerleri aktarmalıdır.

Atasözlerinin temelde iki tür işlevi vardır: İlk işlevi edebî yanıdır. İkincisi ise toplumsal yanıdır. Atasözleri, kullanıldığında anlatıma inandırıcılık, etkileyicilik katan sözlerdir. Bunun yanında atasözleri tecrübî özellikler barındırdığı için toplumun düşünüşünü etkiler. Bazı durumlarda öğüt verme görevi üstlenir: “ayağını yorganına göre uzat” Bazı durumlarda tecrübe aktarımıyla tespitlerde bulunulur: “yedisinde ne ise yetmişinde de odur” Bazı durumlarda genel kural niteliği kazanmış kanaatleri dile getirir: “yarım hekim candan, yarım imam dinden eder” Atasözleri uzun uzun anlatılması mümkün olan durumları kısa ve özlü bir şekilde kavratma konusunda başarılıdır: “çivi, çiviye söker” Günlük yaşamda kullanıldığı zaman ve duruma göre pek çok farklı işlev yüklenebilen atasözleri, günlük hayatta işlevselliklerini kaybetmeyen bir tür olma özelliği taşımaktadır (Bulut, 2011).

Atasözleri ait olduğu toplumun en canlı unsurudur. İçerdiği duygu, düşünce ve inanışlarıyla her düzeydeki Türk insanının kalbini ve kafasını besleyerek onların eğitilmelerine ve olgunlaşmalarına önayak olmaktadır. Hayatın türlü aşamalarındaki zorluk ve tehlikelere karşı bireyleri önceden uyarmaktadır. Yerinde kullanılan atasözleri ister sözlü ister yazılı anlatımda olsun anlatılan duygu, düşünce ve bilgilerin kolayca anlaşılmasına, etkileyici olmasına ve hafızamızda uzun süre kalmasına yardımcı olurlar (Duymaz, 2005). Ayrıca atasözlerinin bireylere didaktik birtakım unsurlardan hareketle nasihat vermek, bireylerin

olması istenilen şekilde davranışlar sergilemesini sağlamak, anlatımı kuvvetlendirmek ve kanıtlanmak istenen şeylere kanıt göstermek gibi işlevleri de vardır. Yeşiloğlu'na (2005) göre ise bir sözü uzun uzun anlatmak yerine bir atasözü yardımıyla kısa ve etkili bir biçimde anlatmak mümkündür. Öğüt vermek, sözün etkisini arttırmak, kanıt göstermek gerektiği yerlerde atasözlerine başvurmak yerinde olacaktır.

Atasözleri çok farklı ve çeşitli alanlarda kullanıldıkları için günlük hayatta atasözlerine çok sık başvururuz. Öğüt vermek, örnek göstermek, söylediğimiz sözü güçlendirmek, düşüncelerimizi kanıtlamak, duygu ve düşüncelerimizi daha kısa yoldan aktarmak için atasözlerine başvururuz (Erverdi, 1977). Bu açıklamalardan da atasözünün Türkler ve yaşayışları için hem kutsal hem de önemli sözler olduğu, bu sözlerin birçok sorunu çözen sözler olduğu anlaşılmaktadır.

Atasözlerinin kökeni ve tarihçesi. Atasözleri, ait oldukları milletlerin her yönünü yansıtan özellikleri sayesinde son derece önemli söz varlıklarıdır. Ait oldukları milletlerin geçmişinden izler taşıdıkları için bir köprü vaziyeti görerek dünün bütün özelliğini yarına taşımaya yardımcı olurlar. Milletlerin bakış açılarını, kişilik özellikleri, değer tercihlerini, bütün örf ve adetlerini atasözlerine bakarak görebiliriz. Atasözlerinin sözlü kültür ürünleri oldukları bilinmektedir. Anonimdirler, yani kimin tarafından söylendiği günümüzde bilinmemektedir. Fakat çok eski dönemlerden beri var oldukları bilinen atasözleri aslında bir kişi tarafından ortaya çıkmıştır. Zamanla ise kim tarafından söylendiği unutulmuş halkın ortak ürünü haline gelmiştir. Atasözlerinin bugünkü şeklini almasında ait olduğu milletin bireylerinin de önemli rolü vardır.

Atasözlerinin ortaya çıkışları hakkında kesin ifadeler kullanılamaz. Muhtemelen, milletlerin küçük topluluklar halindeki öncü nüvelerinin ormanlarda bitki kökleri ve meyveleri toplayarak geçimlerini sağladıkları toplayıcılık zamanlarından ya da dilin ortak bir anlaşma sistemi haline gelmesinden itibaren; yani insanlık tarihinin en erken zamanlarından

bu yana atasözleri var olmalıdır (Çobanoğlu, 2004). Her milletin kendi kültürüne, yaşayış tarzına, değer yargılarına uygun atasözleri mevcuttur. Fakat Türk milletinin atasözlerinin insanlık tarihine kadar gittiği düşünüldüğünde ne kadar eski oldukları anlaşılmaktadır.

Türk milletinin bugün 170 milyon civarında atasözü mevcuttur. Dünyanın eskilik bakımından en eski atasözleri arasında Türk atasözleri de vardır. Yalnız bunların eskiliklerini yazılı kaynaklara bakarak söylemek bugün için mümkün değildir. Çünkü Türk edebiyatının en eski eseri Orhun Abideleri sekizinci yüzyılın ilk yarısına aittir (Türk Atasözleri ve Deyimleri, 1971). Bu nedenle de atasözlerinin ilk örneklerine ilk olarak Orhun Abideleri'nde rastlanır, sonrasında ise Divanü Lügati't Türk ve Dede Korkut Kitabı'nda rastlanmaktadır (Yıldırım, 2010; Akt. Bulut, 2011).

Günümüzde kullanılan “tok açın halinden anlamaz” atasözü, Orhun Abidelerindeki Kültigin Yazıtı'nda yer almaktadır (Caferoğlu, 1930). Orhun Abideleri'nden sonra atasözleri bakımından en değerli kaynak Kaşgârlı Mahmut'un Divânü Lügati't Türk isimli sözlüğüdür. Kaşgârlı Mahmut, eserinde açıkladığı her kelime için savlardan örnekler vermiştir. Eserde toplam 291 tane atasözü yer almaktadır (Önel, 2008). Anadolu Türkleri arasında ise ilk atasözlerine Dede Korkut Kitabı'nda rastlanmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri Kitabı'nın giriş bölümünde; birkaç sayfalık bir yazıda, birbirine zincirleme bağlanmış 35 atasözü yer almaktadır (Başgöz, 1993).

Türk Atasözleri, Eski Türkçede, “sav” diye adlandırılırken İslam uygarlığına karıştıktan sonra “darb-ı mesel”, “mesel”, “emsal”, “hikmet”, “hisse” sözcüklerine karşılık gelmeye başladı. “Atasözü” terimi Divânü Lügati't Türk'te yoktur. Orada sadece “sav” sözcüğü “söz”, “haber”, “salık”, “mektup”, “risale”, “atalar sözü”, “darb-ı mesel”, “kıssa”, “hikâye”, “tarihsel şeyler” anlamlarını karşılamaktadır (Eyüboğlu, 1973). “Sav” terimi yerini sonradan İslamiyet'in etkisiyle “mesel” terimine bırakmıştır. Aslında misal getirme, örnek verme anlamında olan darb-ı mesel ve bunun çoğulu durub-ı emsâl sözleri, edebiyatımızda

atasözü ve atasözleri anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Divân-ı Lügâti't-Türk'le aynı yıllarda yazılmış olan Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig adlı eserinde de atasözlerine "mesel" adı altında yer verilmiştir. (Birtek, 1944). Ayrıca Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde farklı dönemlerde "atasözleri, atalar sözleri, atalar sözü, büyükler sözü, darb-ı mesel, deme, demece, deyiş, dimece, durub-ı emsal, eskiler sözü, hikmetü'l avam, mesel, meşhur sözler, pend, sanıka, oranlama, özlü söz, teselleme, ulular sözü" terimleri de kullanılmıştır (Zülfikar, 1988). Atasözlerinin Batı Türkleri dışında kalan Türk dünyasında da değişik adlar aldığı görülür: Yakutlar "xohono", Tobollar "takmak", Tuvalar "ülgercomak", Sagaylar "takpak"; Kaş, Kızıl, Koyballar'da "söpsek", diğer Türk boylarında "eskiler sözü, tabma, makal, nakıl, comak, samah" vb. adlar alır (Güzel ve Torun, 2004).

Atasözü-Kültür İlişkisi

Hüsenov'a (1998) göre, edebî türlerin anonim olma ve halkın zekâsına dayanmalarının yanında atasözlerinin ayrıca milletin düşüncesini ve yaşam tarzını yansıtmaya gibi özellikleri de vardır. Atasözleri; ona sahip olan milletin tarihini, medeniyetini ve manevi hayatını ayrıntılı olarak açıklamaktadır.

Bir millet nasıl bir geçmişse sahipse nasıl bir kültür birikimi hakimse atasözlerine yansır ve yine atasözleri aracılığıyla geleceğe taşınır. Atasözleri ve atasözleri gibi diğer söz hazineleri milletlerin en önemli zenginlikleridir. Kıymetleri bilindiği sürece kültür aktarımı sağlanmış olur. Atasözü ve kültür iç içe kavramlardır. Çünkü her atasözü bünyesinde sahip olduğu milletin kültür özelliklerini taşır. Milletler varlığını koruyabilmek ve devam ettirebilmek adına kültürlerine sahip çıkmak zorundadır. Bu da atasözlerine sahip çıkmalarından geçer. Yani atasözleri o milletin kültür taneleridir. Milletlerin bu kültür tanelerini arttırıp bir bütün haline getirmeleri için atasözlerini bilmeleri ve aktif bir biçimde kullanmaları gerekmektedir.

Her milletin kültürünün içinde, o milletin kültüründen kopan atasözleri mevcuttur. Bir millet hangi değerlere önem veriyorsa atasözleri o değerlerden oluşur. Her milletin yaşam tarzı, düşünce biçimi, örf ve adetleri, kültürel özellikleri farklı olduğundan atasözleri de farklıdır. Türk milleti de kendi geçmişini ve değerlerini, kendi milletini temsil eden atasözlerinde bulmaktadır. Yani Türk milletinin kültürünü öğrenmek için atasözlerine bakılmalıdır.

Her milletin kendine özgü dünyayı algılama, olayları değerlendirme şekli vardır. İnsan ilişkileri ve insan ilişkileri sonucundaki etkileri ifade eden atasözlerinden yararlanarak toplumların sosyal durumlarıyla ilgili bilgi sahibi olmak mümkündür (Ünal, 2004). Eskimoların hayatları zor hava şartlarında kışla kışla geçtiği için dillerinde de bununla ilgili çok fazla kelime mevcuttur. Atasözleri de böyle bir ayna vazifesi görmektedir. Bir millet geçmişte savaş ve felaketler yaşamışsa o milletin kelimelerine ve dolayısıyla atasözlerine de bu durumun etkileri yansıtacaktır. Bir millet geçmişte dinî açıdan zorluklar yaşamışsa atasözlerinde bu durumu niteleyen özellikler olacaktır. Her atasözü ait olduğu toplumun izlerini taşır (Bulut, 2011).

Dil öğretiminde kültürel değerlerin aktarılabilmesi için atasözlerinden yararlanmak ön koşuldur. Kültür öğeleri olması gerektiği gibi aktarılmazsa iletişimde sorunlar çıkar. Kültürel değerlerin öğretimiyle zamanla bireylerin dili kullanma ve anlama kıvraklığı artar. Düşünme, duyma ve hayal etme gücü zenginleşir, millileşir ve insanî bir yön kazanır. Bu yüzden insanın geçmişini bilmesi ve sahip çıkması dilin taşıdığı kültürel değerleri bilmesi ile mümkündür (Doğru, 2008; Akt. Akpınar, 2010). Toplum tarafından kabul gören ortak duygu, düşünce ve inanışları dile getiren atasözleri hem dile getirdikleri özellikler ile kültürü yansıtır hem de o kültürü yansıtan dilin ifade yeteneğini arttırarak dile millîlik kazandırır.

Türkçe Dersinde Atasözlerinin Önemi

Her toplumun kendi kültürüne uygun söz varlığı vardır. Bireyler kendi toplumlarına ait söz varlığı zenginlikleriyle çocukluklarında tanışır. Öncelikle ninniler, masallar, tekerlemeler aracılığıyla sonrasında ise atasözleriyle bu söz zenginliklerini öğrenmeye başlarlar. Atasözleri, öğüt verici olmalarından dolayı çeşitli şekillerde bir masalda ya da hikâyede kıssadan hisse vermek amacıyla geçebilir. Atasözleri, çocuğun eğitim hayatında anadili öğreniminde etkilidir; aynı zamanda çocuğun sosyal, dil ve kültür bakımından gelişmesini de sağlar (Çevirme, 2004).

Türkçe dersinin konuşma, yazma, okuma, dinleme gibi becerileri geliştirmesinin yanında kültür ve değerleri aktarması da gerekir. Çünkü dil bir toplumun değerlerinin taşıyıcısıdır. Dilde mevcut olan bu kültürel değerler ise söz varlığı zenginliğiyle kendini gösterir. Bu yüzden birey ilk defa çocukluğunda karşılaştığı söz varlığı zenginliğini Türkçe dersinde edineceği bilgi ve becerilerle geliştirerek daha kalıcı hale getirir. Atasözleriyle anadilini ve kültürünün temel yapı taşlarını öğrenir. Türkçe dersinde gereken atasözü aktarımının öğretmenler aracılığıyla sağlanması dersin ve öğretmenin sorumlulukları arasındadır. Atasözlerinin eğitici ve öğüt verici olmalarının yanında, yapı bakımından kısa ve özlü oluşları nedeniyle daha kolay hatırlandığından verilmek istenen mesajların kalıcılığı artmaktadır.

Türkçe Eğitim Programı'nın "Genel Amaçlar" bölümünde şu maddeler yer almaktadır: "Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek, Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak" Bu maddelerde atasözlerine direkt vurgu yapılsa da dolaylı olarak Türkçe öğretiminde bireylerin, atasözlerinden yararlanmaları gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Öğrencilerin Türkçeyi sevmelerini, doğru ve

etkili kullanmalarını sağlamak adına kültürümüzün zengin örneklerinden olan atasözlerinden yararlanmamız gerekmektedir. Bu anlamda atasözleri Türkçe dersinde vazgeçilmez bir yere sahiptir (Bulut, 2013).

Atasözleri; dilin bir parçası olmasının yanı sıra içerdiği duygu, düşünce ve inanışlarla her düzeydeki Türk insanının kalbini ve kafasını besleyerek onların eğitilmelerine ve olgunlaşmalarına yardım etmektedir. Ayrıca atasözleri; dil bilgisi bakımından doğru, anlam bakımından zengin olması açısından anadilimizin öğrenilmesinde özellikle cümle düzeyinde dili doğru kullanma becerisini kazandıran birer dil malzemesidir (Durmaz, 2005; Akt. Önel, 2008).

Atasözleri, tek başlarına bir edebi tür değildirler fakat ses bilgisi, yapı bilgisi ve cümle bilgisinden oluşan dil bilgisi konularının öğretiminde örnek olarak kullanılabilir. Dil bilgisi konuları öğrencilere atasözleri aracılığıyla daha somut bir şekilde öğretilir ve aynı zamanda Türk kültürü ve değerleri de kazandırılmış olur (Tekşan, 2012).

Atasözleri iyiyi, doğruyu, güzeli göstererek toplum tarafından uyulması gereken temel ilkelerin bir nevi habercisidir. Bu yüzden atasözleri, eğitimin her aşamasında kullanılmalıdır. Çünkü önemli olan, okullarda sadece öğretim yapmak değildir; öğretimin yanında eğitime de ihtiyaç vardır. Atasözleri, taşıdığı kültür yoğunluğu nedeniyle öğretici birer eğitim unsurudur (Duruhan ve İlhan, 2004).

Her toplum; gelecek kuşaklara geçmişini, kültürünü, geleneğini, göreneğini, maddi ve manevi değerlerini tanıtmak ve aktarmak ister. Değer aktarımının sağlanabilmesi içinse doğru bir eğitim gerekmektedir ve bu eğitim, atasözleri aracılığıyla Türkçe derslerinde verilmelidir (Önel, 2008). Çünkü değerler eğitimi konusunda en güzel örnekler atasözlerinde mevcuttur. Bu yüzden Türkçe derslerine ve Türkçe öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir.

Atasözlerinin Değerler Eğitiminde Yeri

Yazılı kurallar dışında toplumun kendi bünyesinde devamlığını sağlayan yazısız kurallar da mevcuttur. Bu kurallar sayesinde toplumda düzen sağlanmış olur. Bireyler; saygınlık kazanmak, yaşadıkları toplum içinde önemli bir yer edinmek ve yadırganmamak adına bu kurallara uymaktadır. Bu kurallar sayesinde günlük hayatın düzeni sağlanır. Toplum tarafından geçmişten günümüze belli bir zaman içinde benimsenmiş bu kurallar değer yargılarıdır. Bu değer yargılarının aktarılmasına yardımcı olan bazı ürünler mevcuttur. Bu ürünlerin öğrenilmesi ve aktarılması bu değerlerin taşınmasını kolaylaştırmaktadır. Folklor ürünleri olarak bilinen ürünler sayesinde toplumun değer yargıları da aktarılmış olur.

Coğrafi konumu ve farklı yaşam bölgeleri nedeniyle bugüne kadar çok fazla medeniyete yaşam merkezi olan Anadolu bu özellikleri nedeniyle zengin bir halk edebiyatı kültürüne sahiptir. Yüzyıllar öncesinden sözlü kültür yoluyla gelen fıkra, masal, deyim ve atasözü gibi söz varlığı ürünleri Türk milletine geçmiş kültürünü tanıtmakta ve yol göstermektedir (Yazıcı vd., 2005).

Folklor ürünleri toplumdaki sosyo-kültürel dinamikleri ortaya çıkarır, onları birbirlerine ve kültür değerlerine bağlar. Bu nedenle genç kuşakların kültür değerlerini tanımaları ve millî varlıklarını devam ettirmeleri için bu ürünlere sahip çıkmaları önemlidir (Yılar, 2007). Karaca'ya (2000, s. 121) göre "Atasözleri çok geniş bir kitleye hitap etmekte ve insanların hayatlarını yazılı geleneklerden daha fazla etkilemektedirler". Yazılı kurallardan daha çok etki alanına sahip atasözleri değer aktarımında önemli bir yere sahiptir.

Aksoy'a (1981, s. 47) göre, "Kişilerin anlık duygu ve düşüncelerini, içlerinden geldiği gibi saf ve doğal bir şekilde yansıttıkları en eski halk kültürü mahsulleri, atasözleri ve deyimlerdir". Aksoy (1981) atasözlerinin kısa ve özlü özellikleri nedeniyle aktarılmak istenen mesajların ve verilmek istenen değerler akılda kalıcı şekilde verilmiş olduğu görüşündedir.

Toplumların geçmişten getirdikleri deneyimleri emek sarf etmeksizin göz önüne seren ve bu konuda bireyleri bilgilendiren atasözleri, değerler eğitimi konusunda önemli bir yere sahiptir. Atasözlerinin günümüzde bireyler tarafından öğrenilmesi gerekmektedir. Çünkü anadili ancak kültürel araçlar sayesinde yeni nesillere aktarılır ve geliştirilir. Bu açıdan atasözleri çok önemli kültürel araçlardır. Bunları öğrenen bireyler aynı zamanda anadillerini öğrenir ve içinde yaşadığı toplumun kültürünü kazanır (Önel, 2008).

Atasözleri, bir bütün olarak düşünüldüğünde ideal insan tipinde olması gereken özellikleri bünyesinde taşır. Bu ideal insan; tüm insanları sever ve sayar, onların kişiliğine saygı duyar, yardımlaşmadan yanadır, düşkünleri korur, haksızlığa gelemmez, bencil değildir ve düzenin kurulması için çalışır (Çotuksöken, 1988). Atasözleri, bütün bu olumlu özellikleri içinde barındırdığından her bir atasözünde en az bir değer bulmak mümkündür. Böylelikle atasözleri aracılığıyla ideal insan tipi çizilmiş olur.

Atasözlerinin önemli birer değer taşıyıcısı olduğu konusunda:

Atasözleri, bir yandan gençliği ve genç kuşakları, halkımızın düşünce ve söyleyiş gücü ile tarihimize, atalarımıza bağlarlar, diğer yandan da günün yeniliklerine ilgisiz kalacak olan dünkü kuşakları da gençliği anlamaya çağırır, dünün tecrübelerine yeni atılımlar eklemeye zorlarlar. Böylece, millî kimliğin devamında önemli rol oynarlar. Bu bağlamda bazı atasözlerinin Türk yaşantısını ve değerlerini yansıttıkları görülmektedir. Örneğin komşulukla ilgili “komşu komşunun külüne muhtaçtır” veya dostlukla ilgili “dost kara günde belli olur” şeklinde tavsiye niteliğine sahip atasözlerimiz vardır. (Çobanoğlu, 2003, s. 172)

Atasözleri toplumsaldır. Çünkü bireylere kişilik kazandırmak için çocukların eğitiminde kullanılır ve bireylerin ahlaklı yetiştirilmesi için onlara yol göstermeyi amaçlar. Öyle ki bu önemli söz okulunun aktarmak istediği öğütleri ve kuralları iyi bilen bireyler,

nerede nasıl davranacaklarını bilerek toplum düzenine uygun biçimde kendilerini sürekli yenilerler (Erginer 2010).

Öğretim programında yer alan zorunlu temalardan biri, değerlerimiz temasıdır. Değerlerimiz teması altında; Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir (MEB, 2005). Bireylere milletlerinin sahip olduğu değerleri öğretme ve bireyleri değerler konusunda eğitme Türkçe dersinin görev ve sorumluluğundadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü öğrencilere tanıtmaktır (MEB, 2005). Kültür aktarımında sözlü ürünlerin başında atasözleri gelmektedir. Atasözleri öğrencilere değerler eğitimi verilirken başvurulması gereken temel söz varlığı zenginliğidir.

Her millet kendi değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak için eğitimden yararlanmalıdır. Pek çok araştırmacı atasözlerinin bir toplumun değerlerini koruyup bu değerlerin aktarılmasında önemli bir yere sahip olduğu konusunda hemfikirdir. Her millet, değerlerini bireylere doğru bir şekilde aktarmalı ve bireyler tarafından benimsenmesini sağlamalıdır. Atasözleri aracılığıyla bu görev önemli ölçüde sağlanmış olur (Bulut, 2013; Çotuksöken, 1988; Tekşan ve Yiğit, 2012; Önel, 2008; Özkan, 2011; Yılar, 2007).

Küreselleşen dünyayla birlikte medyanın yeni nesil üzerindeki etkisi gün geçtikçe artmaktadır. Bu da farklı kültürleri tanıma fırsatı sağladığından zamanla bireyin içinde bulunduğu toplumun değerlerini unutmasına neden olur. Bir toplum için olması istenmeyen en kötü durumlardan biri değer zayıflamasıdır. Çünkü değerler, bir toplumu ayakta tutan unsurların başında gelmektedir. Maslow'a (1996) göre; değerlerinden yoksun bireylerde ahlaksızlık, köksüzlük, boşluk, umutsuzluk, inanılacak ve uğruna adanılacak şeylerin eksikliği gibi kötü durumlar kendini göstermeye başlar. Değerlerden yoksun oluş uygulanabilir bir insani değerler sisteminin olmayışıdır (Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Kültürüne yabancı kalmış bir nesil, o kültür için çok büyük bir tehlikedir. Bir toplum geçmişini yozlaşmasına izin vermeden bugüne ve aynı şekilde yarına aktarabiliyorsa özünden uzaklaşmamış demektir. Bunun yolu da değerlerini bilmekten geçer. Bir değer hazinesi olarak bilinen atasözlerinin ise bu amaçla değer öğretiminde kullanılması yerinde bir değer aktarımı sağlar.

Atasözleri belgesel mirasın özleri gibidir. Almanlar “Bir milletin değerlerini atasözleriyle ölçün” derler. Millet-değer meselesinde bir sürü kıstas olabilir, ama atasözleri çok daha etkilidir (Kayra, 2003). Özellikle Türk milletinin gelenekle yerleşmiş bir atasözü anlayışı vardır. Bu anlayışa göre atasözleri, ulusal varlıklardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki yarattıklarından inandırıcı ve kutsaldırlar (Aksoy, 1991). Türk milletinde bu derece kutsal kabul edilen atasözleri aracılığıyla değer eğitimi verilmesiyle değerlerin toplumca özümsemesi kolaylaşmış olur. Öğretmen adaylarının da bunun bilinciyle yetişmesi gerekir ki göreve başladıklarında doğru bir değer eğitimi verebilsinler. Öncelikle öğretmen adayları, atasözleri ve değerler konusunda yetkin olmalıdırlar.

Atasözlerinin ve atasözlerinin taşıdığı değerlerin öğrencilere doğru bir şekilde öğretilmesi, milli kültür ve milli değerlerin nesilden nesille doğru ve kalıcı olarak aktarılması için çok önemlidir. Günümüzde gelişen teknoloji ve medyanın insan hayatındaki hakimiyeti nedeniyle geçmişe göre değer yozlaşmalarının görülme oranı artmıştır. Millettin bu konunun bilincinde olması ve gereken sağduyuyu göstermesi gerekir. Bu konuda ailelerle birlikte Türkçe öğretmenlerine de büyük görevler düşmektedir. Milletimizin birlik ve beraberliğini koruma ve gelecek nesillerin üzerinden farklı milletlerin ellerini çekmesini sağlamak adına atasözlerimize ve böylelikle kültürel değerlerimize sahip çıkmalıyız. Genç kuşakların bu mirastan haberdar olmalarını sağlamak gelecek nesiller için önemlidir. Türkçe öğretmenleri değer hazinesi olan atasözlerinden yararlanarak değerler eğitimini daha etkili şekilde verebilecekleri konusunda bilinçlendirilmelidir. Değerler eğitiminde atasözlerinden

yararlanmak, söz varlığını zenginleştirmenin yanında kültürel öğelerin de taşınmasını sağlar. Böylelikle öğrenciler, öğretilirken eğitilmiş olur. Bu bilinçle yetişecek bir nesil için bu bilinçle yetişmiş öğretmenler gerekir. Üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adayları bu konuda bilinçlendirilmeli ve üniversitelerde gereken derslere yer verilmelidir.

Bölüm II: Yöntem

Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik olarak sırasıyla “Araştırmanın Modeli”, “Araştırmanın Deseni”, “Araştırmanın Evren ve Örneklemi”, ”Veri Toplama Araçları”, “Verilerin Analizi” ve “Geçerlik ve Güvenilirlik” başlıklar halinde açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bilim; kâinatı tanımak ve sonunda doğru olana ulaşmaktır. Bilim, bu doğrularla ilgili bilimsel yöntemler kullanılarak ulaşılan bilgiler toplamıdır (Yıldırım, 2004).

Her bilim dalının hedefi kendi alanına giren konuları belirlemek ve sonrasında açıklamaktır. Bilim amacına ulaşmak için bulguları betimler ve sonrasında açıklar. Bilimin temel özelliği nesnel olmasıdır. Böylelikle bulguların diğer araştırmacılarca kontrol edilmesine olanak sağlar. Farklı olgular arasındaki benzerlik ve uygunluğu gösterir. Bu ölçüleri ve ölçülere ulaşmak için izlenecek yolu ifade etmeye bilimsel yöntem denir. Bilimsel yöntem, yaşam boyu öğrenilecek şeylerin bitmeyeceğini gösterir (Stacey, 1969).

Merak edilen soru kendiliğinden işleyen ya da var olan bir durumla ve bu durumun ne derece var olduğuyla ilgiliyse pozitivist bakış açısı ile nicel yaklaşımlar benimsenmektedir. Eğer merak edilen durum algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi bir biçimde ortaya konmasıyla ilgiliyse de kuram oluşturmayı temele alan bir yaklaşım olan nitel yaklaşımlar benimsenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel ve nicel yöntemlerin aynı araştırmada kullanılmasıysa araştırma sorularına daha kapsamlı cevaplar bulma ve araştırmaya çeşitli bakış açıları getirme yönüyle önemlidir.

Karma araştırma yöntemi araştırmacıların konuyu derinlemesine inceleyebilmesi amacıyla nitel ve nicel araştırma yöntemlerini bir arada kullandıkları bir araştırma türüdür (Johnson, Onwuegbuzie & Turner, 2007). Bu araştırma, karma yöntem (Mixed Method) kullanılarak modellenmiştir. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırmaları birleştirebilmesinin

yanı sıra her iki yaklaşımın sınırlılıklarını en aza indirmesi nedeniyle tercih edilir (Creswell, 2014).

Karma yöntem araştırması araştırmacıya cevap bulmaya çalıştığı problemlere daha kapsamlı ve çok boyutlu inceleme, değerlendirme imkânı sunar. Bu yöntem 15-20 yıl öncesine kadar alinyazında karşımıza çok çıkmazken günümüzde daha yaygın kullanılmaya başlamıştır. Gelecekte daha fazla kullanım alanı bulması beklenmektedir.

Karma yöntem alanyazında bize tüm araştırmacıların uzlaşısı sağladığı ortak bir kavram sunmamaktadır. Karma yöntem araştırması, karma model araştırması, karma desen araştırması, nitel ve nicel yöntemler, çoklu yöntemler, birleştirilmiş yöntemler, karma yöntemler sıklıkla kullanılan kavramlardır. Daha çok karma yöntem araştırması ya da kısaca karma desen tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

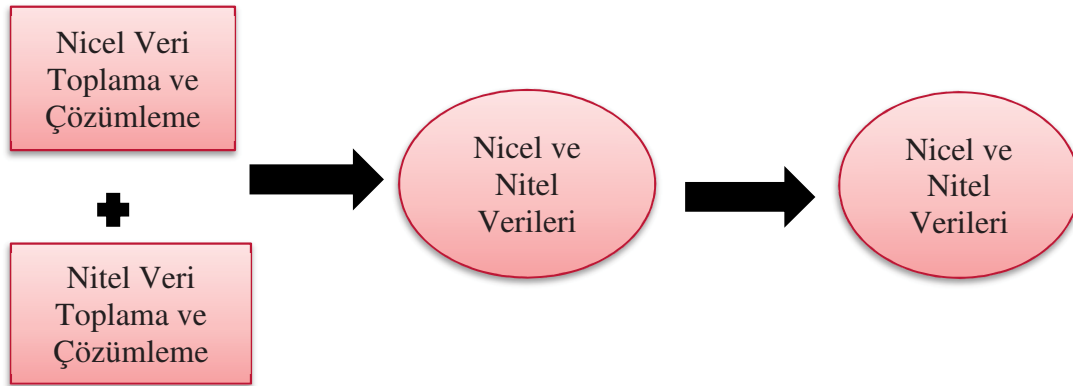
Araştırmanın Deseni

Karma yöntemler kullanıldığında yararlanılacak tek bir yaklaşım yoktur; nitel ve nicel yöntemler farklı şekillerde bir araya gelebilir. Bazen nitel yöntemler, bazen nicel yöntemler ön plana çıkabilir. Bazılarındaysa her iki yöntem de eşit olarak öne çıkabilir. Bu desenler karma yöntemin işlevlerini farklı şekillerde ortaya koymaktadır. Karma yöntem araştırmalarında kullanılan 40 civarında desen olduğu belirtilmektedir (Tashakkori & Teddlie, 2003; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu desenler, veri toplama ve analizi süreçlerindeki farklılıkları nedeniyle birbirinden ayrılır.

Creswell (2014) karma yöntem desenlerini “yakınsayan paralel karma yöntem”, “açımlayıcı sıralı karma yöntem” ve “keşfedici sıralı karma yöntem” deseni olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu araştırma, karma yöntem desenlerinden “yakınsayan paralel desen” ile yürütülmüştür.

Yakınsayan paralel desen; araştırmanın aynı aşamasında nicel ve nitel verilerin eşzamanlı olarak toplanıp analiz edildiği ve ortaya çıkan sonuçların birlikte yorumlandığı bir

karma yöntem desenidir. Bu desen, yöntemlere eşit öncelik verir (Creswell & Plano Clark, 2015).

Şekil 1. Yakınsayan paralel desen modeli (Creswell & Plano Clark, 2015, s.77).

Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri ve değerler eğitimi arasındaki ilişkiyi algılayabilme düzeylerini belirlemek için nicel verileri doğrulamak amacıyla nitel verilerden yararlanılmıştır ve her iki veri setinden elde edilen bulgular aynı anda tartışılmıştır. Araştırılmak istenen konunun en iyi şekilde araştırılmasını sağlayan en uygun desenin yakınsayan paralel desen olduğu düşünüldüğünden araştırmada bu desen tercih edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi/Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye’de öğrenim gören Türkçe öğretmen adaylarının tümü oluşturmaktadır. Fakat maliyet ve zaman olarak evrenin tümüne ulaşmak çok zor olduğundan çalışma, evreni temsil eden bir örneklem grubu üzerinden yürütülmüştür.

Örneklem grubunun seçiminde araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak adına kolay ulaşılabilir durum örnekleme (convenience sampling) yöntemi kullanılmıştır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı erişilmesi kolay olan bir grubu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın örneklemini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ), Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünde 2017–2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 1., 2., 3., ve 4. sınıf 263 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Bağımsız verilerin frekansları ve katılım yüzdeleri. Araştırmaya katılan kişilerin kişisel bilgileri ile ilgili; cinsiyet, yaş, mezun olduğu lise, bölüme isteyerek gelip gelmeme durumu, ailedeki çocuk sayısı, yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yer, ailenin aylık geliri, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği, not ortalaması, sınıfı ve bir yılda ortalama okuduğu kitap sayısı ile ilgili frekans değerleri ve buna bağlı yüzde hesaplamaları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1

Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Kadın	170	64.6
Erkek	93	35.4
Toplam	263	100.0

Tablo 1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 170’i (%64.6) kadın, 93’ü (%35.4) erkektir. Toplam 263 kişi araştırmaya katılmıştır.

Tablo 2

Yaş Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
20 yaş ve altı	126	47.9
21	55	20.9
22	50	19.0
23 ve üzeri	32	12.2
Toplam	263	100.0

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 126 tanesi (%47.9) 20 yaş ve altında, 55 tanesi (%20.9) 21 yaş, 50 tanesi (%19.0) 22 yaş, 32 tanesi ise (%12.2) 23 yaş ve üzerindedir.

Tablo 3

Lise Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Genel	203	77.2
Öğretmen	28	10.6
Meslek	32	12.2
Toplam	263	100.0

Tablo 3'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 203 tanesi (%77.2) genel liseden, 28 tanesi (%10.6) öğretmen lisesinden, 32 tanesi ise (%12.2) meslek lisesinden mezundur.

Tablo 4

Bölümü İsteyerek Tercih Etme Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
İsteyerek	203	72.2
İstemeyerek	60	22.8
Toplam	263	100.0

Tablo 4'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 203 tanesi (%72.2) Türkçe öğretmenliği bölümüne isteyerek yerleşmiş, 60 tanesi (%22.8) ise bölüme istemeyerek yerleşmiştir.

Tablo 5

Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
1	20	7.6
2	127	48.3
3	66	25.1
4	25	9.5
5 ve daha fazla	25	9.5
Toplam	263	100.0

Tablo 5'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 20 tanesi (%7.6) ailede tek çocuk, 127 tanesi (%48.3) 2 çocuk, 66 tanesi (%25.1) 3 çocuk, 25 tanesi (%9.5) 4 çocuk ve yine 25 tanesi (%9.5) 5 ve daha fazla çocuktur.

Tablo 6

En Uzun Süre Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Köy	42	16.0
Kasaba	51	19.4
Şehir	86	32.7
Büyükşehir	84	31.9
Toplam	263	100.0

Tablo 6'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 42 tanesi (%16.0) yaşamının büyük çoğunluğunu köyde, 51 tanesi (%19.4) kasabada, 86 tanesi (%32.7) şehirde, 84 tanesi (%31.9) ise büyük şehirde geçirmiştir.

Tablo 7

Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
0-1700 TL	58	22.1
1700-3000 TL	113	43.0
3000-4500 TL	68	25.9
4500 TL ve üstü	24	9.1
Toplam	263	100.0

Tablo 7'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin ailelerinin 58 tanesinin (%22.1) aylık geliri 0-1700 TL arasında, 113 tanesinin (%43.0) 1700-3000 TL arasında, 68 tanesinin (%25.9) 3000-4500 TL arasında ve son olarak 24 tanesinin ise (%9.1) 4500 TL ve üzerindedir.

Tablo 8

Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Okuryazar değil	11	4.2
İlkokul	165	62.7
Ortaokul	29	11.0
Lise	45	17.1
Lisans	13	4.9
Toplam	263	100.0

Tablo 8’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında 11 tanesinin annesi (%4.2) okuryazar değilken 165 tanesinin annesi (%62.7) ilkokul, 29 tanesinin annesi (%11.0) ortaokul, 45 tanesinin annesi (%17.1) lise, 13 tanesinin annesi (%4.9) lisans mezunudur.

Tablo 9

Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Okuryazar değil	4	1.5
İlkokul	106	40.3
Ortaokul	47	17.9
Lise	62	23.6
Lisans	44	16.7
Toplam	263	100.0

Tablo 9’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında 4 tanesinin babası (%1.5) okuryazar değilken 106 tanesinin babası (%40.3) ilkokul, 47 tanesinin babası (%17.9) ortaokul, 62 tanesinin babası (%23.6) lise, 44 tanesinin babası (%16.7) lisans mezunudur.

Tablo 10

Annenin Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Kamu	17	6.5
Özel	35	13.3
Diğer	211	80.2
Toplam	263	100.0

Tablo 10’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin annelerinin meslek sektörlerine bakıldığında 17 tanesinin annesi (%6.5) kamu sektöründe, 35 tanesinin annesi (%13.3) özel sektörde ve 211 tanesinin annesi ise (%80.2) bunlar dışında kalan diğer sektörlerde çalışmaktadır ya da hiçbir sektörde çalışmamaktadır.

Tablo 11

Babanın Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
Kamu	57	21.7
Özel	118	44.9
Diğer	88	33.5
Toplam	263	100.0

Tablo 11’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin babalarının meslek sektörlerine bakıldığında 57 tanesinin babası (%21.7) kamu sektöründe, 118 tanesinin babası (%44.9) özel sektörde ve 88 tanesinin babası ise (%33.5) bunlar dışında kalan diğer sektörlerde çalışmaktadır ya da hiçbir sektörde çalışmamaktadır.

Tablo 12

Not Ortalaması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
0-2,50	37	14.1
2,51-3,00	147	55.9
3,01-4,00	79	30.0
Toplam	263	100.0

Tablo 12’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 37 tanesinin (%14.1) not ortalaması 0-2,50 arasında, 147 tanesinin (%55.9) not ortalaması 2,51-3,00 arasında ve 79 tanesinin (%30.0) not ortalaması ise 3,01- 4,00 arasındadır.

Tablo 13

Sınıf Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
1	77	29.3
2	71	27.0
3	60	22.8
4	55	20.9
Toplam	263	100.0

Tablo 13’te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin 77 tanesi (%29.3) üniversite 1. sınıf öğrencisi, 71 tanesi (%27.0) 2. sınıf öğrencisi, 60 tanesi (%22.8) 3. sınıf öğrencisi, 55 tanesi ise (%20.9) 4. sınıf öğrencisidir.

Tablo 14

Bir Yılda Okunan Kitap Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%
1-5 arası	51	19.4
6-10 arası	91	34.6
11-20 arası	90	34.2
21 ve üzeri	31	11.8
Toplam	263	100.0

Tablo 14’te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin bir yılda okudukları ortalama kitap sayılarına bakıldığında 51 tanesi (%19.4) 1-5 arasında, 91 tanesi (%34.6) 6-10 arasında, 90 tanesi (%34.2) 11-20 arasında, 31 tanesinin ise (%11.8) 21 ve üzerinde kitap okumaktadır.

Veri Toplama Araçları

Türkçe öğretmen adaylarının atasözü-değer arasındaki ilişkiyi belirleme düzeylerine yönelik gerekli verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından iki ayrı veri toplama aracı

geliştirilmiştir. Nicel ve nitel veri toplama araçları araştırma sürecinde eş zamanlı olarak kullanılmıştır. Araştırmada nicel verileri toplamak için kullanılan veri toplama aracı, araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkileri Algılama Düzeyleri Ölçeği (TÖAD)” kullanılmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak ise yine araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır.

Brigg’e (1986) göre görüşme, sosyal bilgiler alanında yapılan araştırmalarda yararlanılan en yaygın veri toplama yöntemidir. Bunun nedeni görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine dayanan bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada Yıldırım ve Şimşek’in belirttiği görüşme türlerinden görüşme formu yaklaşımından yararlanılmıştır. Patton’a (1987) göre görüşme formu yaklaşımı benzer konulara yönelerek farklı insanlardan aynı tür bilgilerin elde edilmesi amacıyla yürütülür (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada nicel verileri toplama aracı olarak anket yönteminin ve nitel verileri toplama aracı olarak görüşme yönteminin kullanılması, araştırmanın veri toplama tekniklerine göre görgül (ampirik) araştırma kategorisi içerisinde yer almasını sağlamaktadır. Görgül (ampirik) araştırmalarda ihtiyaç duyulan veriler anket, gözlem, görüşme gibi çeşitli araçlarla toplanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016).

Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkileri algılama düzeyleri ölçeği (TÖAD). Nicel veriler, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler arasındaki ilişki kurma düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkileri algılama düzeyleri ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci bölümünde öğretmen adaylarının kişisel bilgilerini, ikinci bölümünde ise atasözü-değer ilişkisine yönelik farkındalıklarını belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Araştırmacı

tarafından ölçek geliştirme aşamasında konuyla ilgili alanyazın taraması yapılarak alanla ilgili çalışmalar incelenmiştir.

Ölçek, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir ve 61 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri, Eğitim Bilimleri alanında dört öğretim üyesi uzman kişi tarafından ve Ölçme ve Değerlendirme alanında bir uzman kişi tarafından kapsam geçerliği ve yapı tutarlılığı bakımından değerlendirilmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda, bazı maddeler nötr oluşları, aynı tutumu ölçtüğü, birden çok yargıyı içerdiği ve ölçmek istenen tutumu ölçmede yetersiz kaldığı için ölçme aracından çıkarılmıştır ve ankete son şekli verilmiştir.

Ölçekteki 61 maddenin 57'si olumlu 4'ü olumsuz anlam ifade etmektedir. Katılımcıların ankette belirtilen ifadelere, katılım düzeyleri belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek 5'li likert türünde hazırlanmıştır. Likert opsiyonları ise “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Orta Düzeyde Katılıyorum”, “Katılıyorum”, ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak; Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle değerler eğitimi arasındaki ilişkileri algılama düzeyleri ölçeği (TÖAD) kullanılmıştır. Likert opsiyonları “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Orta Düzeyde Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olan 5'li likert şeklindeki veri toplama aracından bu seçeneklere göre verilecek puanlarla öğretmen adayları atasözleriyle değerler arasındaki ilişkiyi algılama düzeyleri bir kategoriye koyulmuştur. Ölçeğin toplamından alınan puanların ortalamasından elde edilen puan aralıklarına göre 1.00–2.00 puan aralığı düşük düzey, 2.00–3.00 puan aralığı orta düzey, 3.00–4.00 puan aralığı yüksek düzey ve 4.00–5.00 puan aralığı ise çok yüksek düzeyi tanımlamaktadır. Bu bağlamda istatistiksel çözümlenmeler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada nicel veriler çözümlenirken betimsel

Tablo 15'in devamı

m	f1	f2	f3	f4	f5	f6	f7	f8	f9	f10	f11	f12	f13
s52	-.433												
s22		.830											
s23		.813											
s21		.758											
s20		.683											
s24		.530											
s59			.699										
s49			.678										
s50			.668										
s58			.568										
s57			.535										
s51			.514										
s53			.427										
s17				.730									
s16				.704									
s15				.636									
s14				.636									
s13				.625									
s18				.573									
s5					.779								
s7					.642								
s6					.635								
s4					.560								
s3					.497								
s37						.680							
s38						.640							
s39						.616							
s10							.813						
s9							.768						
s8							.568						
s42								.788					
s43								.689					
s46								.653					
s47									.783				
s48									.733				
s61										.861			
s60										.834			
s2											.535		
s12												-.513	
s1												.462	
s55													.790
s54													.779
s25													.835

Araştırmanın nitel verilerini analiz etmede içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya

getirilerek bunlar okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenir ve yorumlanır. İçerik analizinde temel amaç verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Geçerlik ve Güvenilirlik

Açımlayıcı faktör analizi yoluyla veri toplama aracının yapı geçerliği sağlanmıştır. Veri toplama aracının güvenilirliği; veri toplama aracındaki maddelerin birbiriyle tutarlılığını ve veri toplama aracının ilgililenen problemi ne derece yansıttığını gösterir (Kalaycı, 2010). Araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracının Cronbach Alfa katsayısının 0,94 olduğu belirlenmiştir. Cronbach Alfa şu şekilde yorumlanmaktadır (Kalaycı, 2010):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise anket güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise anketin güvenilirliği düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise anket oldukça güvenilir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise anket yüksek derecede güvenilir.

Yukarıdaki açıklamaya göre araştırmacı tarafından hazırlanan anketin (TÖAD) yüksek derece güvenilir bir anket olduğu görülmüştür. TÖAD Eğitim Bilimlerinde dört öğretim üyesi uzman kişi tarafından ve Ölçme ve Değerlendirme alanında da bir uzman kişi tarafından değerlendirilmiş ve bazı maddeler düzenlenmiştir. Bu yolla ölçme aracının kapsam geçerliliği ve güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Ölçme aracı 13 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörlerin her birinin güvenilirlik analizi ayrı ayrı yapılarak Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Güvenirlilik Analizine İlişkin Değerler

Faktör	Cronbach Alfa
Faktör 1	0.90
Faktör 2	0.88
Faktör 3	0.84
Faktör 4	0.88
Faktör 5	0.77
Faktör 6	0.77
Faktör 7	0.77
Faktör 8	0.78
Faktör 9	0.73
Faktör 10	0.86
Faktör 11	0.70
Faktör 12	0.65
Faktör 13	0.75
Genel	0.94

Bütün faktörleri içerisine alacak şekilde ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizinde ölçekteki maddelerin toplam Cronbach-Alpha değeri .94 olarak bulunmuştur. TÖAD'dan elde edilen puanların iç tutarlılığını belirlemek amacıyla ölçekteki her faktörün Cronbach Alfa katsayısı ve faktörler arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayısı .70 ve üzeri olduğunda ölçme aracının kullanılabilmesi için yeterli olduğu belirtilmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006). Bu değer, ideal ölçek güvenilirliği olan .70 ve üzeri şartının çok üstünde olduğundan ölçeğin güvenilirliği yüksek derece denilebilir.

Ölçekteki faktörlere güvenilirlik ölçeği uygulandığında Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerinde değerlerin yerine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.90, Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerini kullanma durumlarına ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.88, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri ve değerler konusundaki yeterlilik algılarına ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.84, Türkçe öğretmen adaylarının

atasözlerinde dikkatlerini neyin çektiğine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.88, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle nerelerde karşılaştıklarına ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.77, Türkçe öğretmen adaylarının değer öğretiminin işlevine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.77, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle daha çok ne okurken karşılaştıklarına yönelik görüşleri faktörü için bulunan değer 0.77, Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitiminin atasözleriyle verilmesinin niçin önemli olduğuna ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.78, Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitiminin en iyi atasözleriyle mi kazandırılabilmesine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.73, Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri ve değerlerle ilgili üniversitelerinde yeterli eğitimin verilip verilmediğine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.86, Türkçe öğretmen adaylarının günlük hayatta atasözlerinin yerine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.70, Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitimini nerede kazandıklarına ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer 0.65 ve son olarak Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerindeki değerlerin günlük hayatlarındaki uygulamalarını etkileyip etkilemediğine ilişkin görüşleri faktörü için bulunan değer ise 0.75'tir. Değerlere faktör olarak ayrı ayrı bakıldığında da güvenirliliğin yüksek olduğu görülmektedir.

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu gibi ve yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Kirk & Miller, 1987; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veri toplama sürecinin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerinden biridir. Bu araştırmalarda geçerlik tam olarak ifade edilmese bile iç geçerlik ve dış geçerlik araştırmalarda önemlidir. İç geçerlik, araştırmacının araştırma süresince kendini sorgulaması ve araştırmadan elde ettiği bulguların gerçeği yansıtmayı yansıtmadığını belirlemesiyle ilgilidir. Dış geçerlik ise araştırmacının sonuçlarının benzer ortamlara ve benzer durumlara göre genellenebilmesi ile

ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacı tarafından araştırma boyunca iç ve dış geçerliğin sağlanmasına önem verilmiştir.

Bu çalışmada araştırmacı, araştırmanın geçerliğini sağlayabilmek adına veri toplama ve analiz etme süreçlerini ayrıntılı olarak vermiştir. Bu aşamalarda nesnel olmaya özen göstermiştir. Araştırmanın örnekleminden elde edilen ifadeleri doğrudan alıntılar yaparak tablolar halinde vermiştir. Türkçe öğretmen adaylarının atasözü tercihleri ve bu atasözlerindeki değerleri tespit etme becerileri gerçeği yansıtmaktadır. Bu durum araştırmanın iç geçerliğiyle ilgilidir. Araştırmadan elde edilen nitel bulgular araştırmacı tarafından genellenebilmektedir. Bu da araştırmanın dış geçerliği ile ilgilidir.

Araştırmanın nitel verileri için içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği “Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)” güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Buna göre dört farklı uzman tarafından yapılan analizlerin tutarlılık oranı % 86'dır.

Bölüm III: Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma sürecinde kullanılan veri toplama aracından faydalanılarak elde edilen veriler, karma araştırma desenine uygun olarak nicel ve nitel bulgular olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Öncelikle nicel verilerin daha sonra ise nitel verilerin sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Arasındaki İlişkiyi Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öncelikle veri toplama aracının nicel bölümünden elde edilen verilerden yararlanılacaktır. Türkçe öğretmen adaylarının atasözü-değer algılarını tespit etme ve aralarındaki ilişkiyi algılama düzeylerini belirlemek amacıyla TÖAD uygulanmıştır. Bu bağlamda 263 Türkçe öğretmen adayının yanıtladığı ölçek değerlendirilmiştir.

Bu bölümde ölçeği cevaplandıran Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerinde değerlerin yerine ilişkin görüşleri, atasözlerini kullanma durumlarına ilişkin görüşleri, atasözleri ve değerler konusundaki yeterlilik algılarına ilişkin görüşleri, atasözlerinde dikkatlerini neyin çektiğine ilişkin görüşleri, atasözleriyle nerelerde karşılaştıklarına ilişkin görüşleri, değer öğretiminin işlevine ilişkin görüşleri, atasözleriyle daha çok ne okurken karşılaştıklarına ilişkin görüşleri, değerler eğitiminin atasözleriyle verilmesinin niçin önemli olduğuna ilişkin görüşleri, değerler eğitiminin en iyi atasözleriyle mi kazandırılabilmesine ilişkin görüşleri, atasözleri ve değerlerle ilgili üniversitelerinde yeterli eğitimin verilip verilmediğine ilişkin görüşleri, atasözlerinin günlük hayattaki yerine ilişkin görüşleri, değerler eğitimini nerede kazandıklarına ilişkin görüşleri, atasözlerindeki değerlerin günlük hayatlarındaki uygulamalarını etkileyip etkilemediğine ilişkin görüşleri alt başlıklar altında incelenmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilip yorumlanmıştır.

Tablo 17

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinde Değerlerin Yerine ilişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s34	5	1.9	6	2.3	23	8.7	87	33.1	142	54.0	4.34	.877
s33	5	1.9	4	1.5	24	9.1	94	35.7	136	51.7	4.33	.853
s32	6	2.3	7	2.7	25	9.5	85	32.2	140	53.2	4.31	.918
s29	8	3.0	9	3.4	26	9.9	80	30.4	140	53.2	4.27	.985
s30	6	2.3	6	2.3	38	14.4	84	31.9	129	49.0	4.23	.938
s40	5	1.9	4	1.5	32	12.2	104	39.5	118	44.9	4.23	.864
s56	8	3.0	7	2.7	31	11.8	88	33.5	129	49.0	4.22	.969
s27	7	2.7	10	3.8	29	11.0	92	35.0	125	47.5	4.20	.968
s31	5	1.9	8	3.0	37	14.1	92	35.0	121	46.0	4.20	.925
s44	6	2.3	10	3.8	33	12.5	88	33.5	126	47.9	4.20	.960
s28	8	3.0	6	2.3	37	14.1	92	35.0	120	45.6	4.17	.966
s45	7	2.7	9	3.4	39	14.8	90	34.2	118	44.9	4.15	.976
s26	6	2.3	11	4.2	37	14.1	91	34.6	118	44.9	4.15	.970
s41	5	1.9	10	3.8	37	14.1	103	39.2	108	41.1	4.13	.926
s36	5	1.9	12	4.6	36	13.7	101	38.4	109	41.4	4.12	.944
s35	6	2.3	12	4.6	47	17.9	91	34.6	107	40.7	4.06	.986
s52	120	45.6	69	26.2	28	10.6	30	11.4	16	6.1	2.06	1.25
s19	144	54.8	70	26.6	21	8.0	18	6.8	10	3.8	1.78	1.09

Tablo 17’de Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerinde değerlerin yerine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Değer öğretimi gereklidir” maddesinin, en yüksek ortalamaya sahip madde olduğu görülmektedir ($x=4.34$). Bu da öğretmen adaylarının değerler eğitimine önem verdiklerini gösterir. Yine benzer ortalamaya sahip “Değerlerin nesilden nesle aktarılmasında atasözleri önemli rol üstlenir” maddesiyle ($x=4.33$) öğretmen adaylarının atasözlerini değer aktarım aracı olarak gördükleri görülür. “Atasözleri, değerler bakımından zengindir” maddesi de çok yüksek ortalamaya sahip diğer bir maddedir ($x=4.31$). Öğretmen adayları atasözlerinin değer zenginliğinin farkındadırlar. “Atasözleri, atalarımızın tecrübelerine dayandığı için önemlidir” maddesinde öğretmen adayları çok yüksek ortalama ile ($x=4.27$) atasözlerinin atalarımızın mirası olduğunun bilincindedirler. Diğer maddeler; “Değerler, toplum ve bireyi birbirine bağlar” ($x=4.23$),

“Atasözlerinin ifade ettiği değerleri bilmek önemlidir” ($x=4.23$), “Atasözlerinin yetişen yeni nesil tarafından öğrenilmesi önemlidir” ($x=4.22$), “Atasözlerinin anlamlarını bilmem önemlidir” ($x=4.20$), “Değerler, bireyin bilincinde yer eden davranışları yönlendiren güdülerdir” ($x=4.20$), “Değerler eğitiminde atasözleri kültürel mirasımız olduğu için önemlidir” ($x=4.20$), “Atasözleri, değerlerin farkındalığını arttırır” ($x=4.17$), “Atasözleri, değer taşıyıcısıdır” ($x=4.15$), “Değerler eğitiminde atasözleri öğüt verdiği için önemlidir” ($x=4.15$), “Öğrencilere değerleri aktarırken atasözlerinden faydalanmak önemlidir” ($x=4.13$), “Değer öğretimi, bireyde ahlâkî karakter oluşturmayı amaçlar” ($x=4.12$), “Değer öğretimi, öğrencilerin davranışlarını düzeltir” ($x=4.06$), “Atasözleri, değerler bakımından zengindir” ($x=2.06$) ve “Atasözlerinde ele alınan konular günlük hayattaki olaylarla örtüşmüyor” ($x=1.78$) maddeleridir. Ortalamaların çok yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. ($x=1.78$) ortalamaya sahip maddenin ortalaması olumsuz bir madde olduğu için düşüktür diyebiliriz.

Tablo 18

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerini Kullanma Durumlarına İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s24	6	2.3	13	4.9	74	28.1	95	36.1	75	28.5	3.83	.972
s23	2	.8	22	8.4	78	29.7	99	37.6	62	23.6	3.74	.935
s21	4	1.5	15	5.7	93	35.4	93	35.4	58	22.1	3.70	.925
s22	2	.8	14	5.3	100	38.0	94	35.7	53	20.2	3.69	.878
s20	5	1.9	21	8.0	113	43.0	84	31.9	40	15.2	3.50	.911

Tablo 18’de Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerini kullanma durumlarına ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözü kullanmak ifade yeteneğimi güçlendiriyor” ($x=3.83$) maddesi en yüksek ortalamaya sahip maddedir. Öğretmen adayları atasözleri kullandıklarında ifade etmek istedikleri durumları daha kolay ifade ettiklerini düşünmektedir. Diğer maddeler; “Düşüncelerimi kısa yolla anlatmak için atasözlerinden yararlanırım” ($x=3.74$), “Öğüt vermek için atasözlerinden yararlanırım” ($x=3.70$), “Bir

konuda örnek göstermek için atasözlerinden yararlanırım” ($x=3.69$) ve “Kendimi ifade ederken atasözlerinden yararlanırım” ($x=3.50$) maddeleridir.

Tablo 19

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleri ve Değerler Konusundaki Yeterlilik Algılarına İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s57	3	1.1	10	3.8	48	18.3	109	41.4	93	35.4	4.06	.888
s53	6	2.3	15	5.7	73	27.8	90	34.2	79	30.0	3.84	.994
s59	4	1.5	9	3.4	80	30.4	115	43.7	55	20.9	3.79	.863
s51	7	2.7	15	5.7	76	28.9	110	41.8	55	20.9	3.72	.945
s50	1	.4	20	7.6	83	31.6	110	41.8	49	18.6	3.70	.870
s58	5	1.9	23	8.7	100	38.0	84	31.9	51	19.4	3.58	.961
s49	11	4.2	22	8.4	108	41.1	84	31.9	38	14.4	3.44	.978

Tablo 19’da Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri ve değerler konusundaki yeterlilik algılarına ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözleri ve değerler arasında ilişki kurabiliyorum” ($x=4.6$) maddesinin en yüksek ortalamaya sahip madde olduğu görülür. Bu maddeye göre öğretmen adayları atasözlerini değerlerle örneklendirip ilişki kurabilmektedir. Diğer maddeler; “Değerler eğitimi ailede kazandım” ($x=3.84$), “Çoğu atasözünün hangi değerleri yansıttığını tespit edebilirim” ($x=3.79$), “Değerleri atasözleriyle örneklendirebilmek toplumu tanımının göstergesidir” ($x=3.72$), “Değerleri atasözleriyle örneklendirebilirim” ($x=3.70$), “Çoğu değer için en az bir atasözü örnek verebilirim” ($x=3.58$) ve “Değerler eğitimi konusunda donanımlı olduğumu düşünüyorum” ($x=3.44$) maddeleridir.

Tablo 20

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinde Dikkatlerini Neyin Çektiğine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s15	7	2.7	6	2.3	42	16.0	103	39.2	105	39.9	4.11	.938
s18	4	1.5	18	6.8	37	14.1	100	38.0	104	39.5	4.07	.972
s13	8	3.0	17	6.5	62	23.6	100	38.0	76	28.9	3.83	1.01
s16	12	4.6	25	9.5	61	23.2	93	35.4	72	27.4	3.71	1.10
s17	14	5.3	26	9.9	68	25.9	82	31.2	73	27.8	3.66	1.14
s14	22	8.4	34	12.9	69	26.2	84	31.9	54	20.5	3.43	1.19

Tablo 20’de Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerinde dikkatlerini neyin çektiğine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözlerinin az sözle çok şey anlatıyor olması dikkatimi çeker” (x=4.11) maddesi en yüksek ortalamaya sahiptir. Öğretmen adayları, atasözlerinin yoğun bir anlamının olduğu konusunda hemfikirdirler. Diğer maddeler; “Atasözleri, kültürel değerleri yansıttığı için dikkatimi çeker” (x=4.07), “Atasözlerinde ele alınan konular dikkatimi çeker” (x=3.83), “Atasözlerinin sanatlı anlatımı dikkatimi çeker” (x=3.71), “Atasözlerinin şiirsel anlatımı dikkatimi çeker” (x=3.66), “Atasözlerinin kısa oluşu dikkatimi çeker” (x=3.43) maddeleridir. Öğretmen adayları tarafından atasözlerinin kısa oluşları yüzünden dikkat çekiyor olması en az ortalamaya sahiptir.

Tablo 21

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Nerelerde Karşılaştıklarına İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s3	1	.4	24	9.1	74	28.1	111	42.2	53	20.2	3.72	.900
s4	6	2.3	22	8.4	97	36.9	104	39.5	34	12.9	3.52	.902
s7	6	2.3	32	12.2	97	36.9	89	33.8	39	14.8	3.46	.964
s5	10	3.8	54	20.5	103	39.2	71	27.0	25	9.5	3.17	.989
s6	22	8.4	83	31.6	90	34.2	46	17.5	22	8.4	2.85	1.06

Tablo 21’de Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle nerelerde karşılaştıklarına ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözleriyle aile ortamında

karşılışırım” ($x=3.72$) maddesi en yüksek ortalamaya sahiptir. Diğer maddeler; “Atasözleriyle arkadaş ortamında karşılışırım” ($x=3.52$), “Atasözleriyle sosyal medyada karşılışırım” ($x=3.46$), “Atasözleriyle televizyon izlerken karşılışırım” ($x=3.17$) ve “Atasözleriyle radyo dinlerken karşılışırım” ($x=2.85$) maddeleridir. Öğretmen adaylarının atasözleriyle radyo dinlerken pek karşılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 22

Türkçe Öğretmen Adaylarının Değer Öğretiminin İşlevine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s38	4	1.5	12	4.6	59	22.4	109	41.4	79	30.0	3.93	.918
s39	9	3.4	13	4.9	55	20.9	109	41.4	77	29.3	3.88	.998
s37	8	3.0	19	7.2	78	29.7	95	36.1	63	24.0	3.70	1.00

Tablo 22’de Türkçe öğretmen adaylarının değer öğretiminin işlevine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Değer öğretimi, insanların kendi iç dünyalarını etkiler” ($x=3.93$) maddesi en yüksek ortalamaya sahiptir. Diğer maddeler; “Değer öğretimi, toplumun yozlaşma durumunu etkiler” ($x=3.88$) ve “Değer öğretimi, istenmeyen davranışları ortadan kaldırır” ($x=3.70$) şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 23

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Daha Çok Ne Okurken Karşılaştıklarına Yönelik Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s8	1	.4	17	6.5	73	27.8	110	41.8	62	23.6	3.81	.880
s10	16	6.1	58	22.1	92	35.0	74	28.1	23	8.7	3.11	1.04
s9	15	5.7	60	22.8	95	36.1	69	26.2	24	9.1	3.10	1.03

Tablo 23’te Türkçe öğretmen adaylarının atasözleriyle daha çok ne okurken karşılaştıklarına yönelik görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözleriyle kitap okurken karşılışırım” ($x=3.81$) maddesi en yüksek ortalamaya sahiptir. Diğer maddeler,

“Atasözleriyle gazete okurken karşılaşırım” ($x=3.11$) ve “Atasözleriyle dergi okurken karşılaşırım” ($x=3.10$) maddeleridir.

Tablo 24

Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitiminin Atasözleriyle Verilmesinin Niçin Önemli Olduğuna İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s43	16	6.1	31	11.8	73	27.8	80	30.4	63	24.0	3.54	1.15
s46	22	8.4	41	15.6	60	22.8	75	28.5	65	24.7	3.45	1.24
s42	18	6.8	42	16.0	78	29.7	67	25.5	58	22.1	3.39	1.19

Tablo 24’te Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitiminin atasözleriyle verilmesinin niçin önemli olduğuna ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Değerler eğitiminde atasözleri kalıp ifadeler olduğu için önemlidir” ($x=3.54$) maddesi en yüksek ortalamaya sahiptir. Diğer maddeler; “Değerler eğitiminde atasözleri kolay ezberlenebilir olduğu için önemlidir” ($x=3.45$) ve “Değerler eğitiminde atasözleri kısa olduğu için önemlidir” ($x=3.39$) maddeleridir. Bu üç madde de değerlerin atasözleriyle aktarılmasını önemli kılmaktadır.

Tablo 25

Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitiminin En İyi Atasözleriyle Kazandırılabilmesine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s48	28	10.6	57	21.7	88	33.5	63	24.0	27	10.3	3.01	1.13
s47	84	31.9	77	29.3	37	14.1	40	15.2	25	9.5	2.41	1.32

Tablo 25’te Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitiminin en iyi atasözleriyle kazandırılabilmesine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Değerler eğitimi öğrencilere en iyi, atasözleriyle kazandırılabilir” ($x=3.01$) maddesi daha yüksek

ortalamaya sahiptir. Diğer madde “Değerler eğitimi öğrencilere sadece atasözleriyle kazandırılabilir” ($x=2.41$) maddesi düşük bir ortalamaya sahiptir. Öğretmen adayları, sadece atasözleriyle değerler eğitimi verilemese de atasözlerinin değerler eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu görüşündedir.

Tablo 26

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleri ve Değerlerle İlgili Üniversitelerinde Yeterli Eğitimin Verilip Verilmediğine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s61	34	12.9	51	19.4	90	34.2	65	24.7	23	8.7	2.96	1.14
s60	37	14.1	56	21.3	87	33.1	61	23.2	22	8.4	2.90	1.15

Tablo 26’da Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri ve değerlerle ilgili üniversitelerinde yeterli eğitimin verilip verilmediğine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Türkçe eğitimi bölümünde değerlerle ilgili yeterli bilgi verildiğini düşünüyorum” ($x=2.96$) maddesiyle “Türkçe eğitimi bölümünde atasözleriyle ilgili yeterli bilgi verildiğini düşünüyorum” ($x=2.90$) maddesi düşük bir ortalamaya sahiptir. Öğretmen adaylarının üniversitelerde değerler ve atasözleri konusunda yeterli eğitimin verilmediği konusunda hemfikir oldukları görülmektedir.

Tablo 27

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerinin Günlük Hayattaki Yerine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s2	0	0	15	5.7	88	33.5	110	41.8	50	19.0	3.74	.829
s1	0	0	12	4.6	111	42.2	92	35.0	48	18.3	3.66	.824
s12	106	40.3	84	31.9	44	16.7	26	9.9	3	1.1	1.99	1.03

Tablo 27’de Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerinin günlük hayattaki yerine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Sosyal hayatta karşılaştığım durumlara atasözlerinden örnekler veririm” ($x=3.74$) maddesi ortalama olarak daha yüksektir. Bu durum

öğretmen adaylarının günlük hayatlarında atasözü kullandıklarını göstermektedir. Bu maddeyi “Atasözleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum” ($x=3.66$) maddesi takip ederken “Atasözleriyle günlük hayatta karşılaşmıyorum” ($x=1.99$) maddesi olumsuz anlamlı olduğundan düşük ortalamaya sahiptir. Öğretmen adayları, atasözleriyle günlük hayatta karşılaştıklarını ve yeterince bilgiye sahip olduklarını düşünmektedirler.

Tablo 28

Türkçe Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Nerede Kazandıklarına İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s55	9	3.4	17	6.5	116	44.1	87	33.1	34	12.9	3.45	.918
s54	14	5.3	17	6.5	112	42.6	81	30.8	39	14.8	3.43	.997

Tablo 28’de Türkçe öğretmen adaylarının değerler eğitimi nerede kazandıklarına ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Değerler eğitimi sosyal çevrede kazandım” ($x=3.45$) ve “Değerler eğitimi okulda kazandım” ($x=3.43$) maddeleri yüksek ortalamaya sahiptir.

Tablo 29

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözlerindeki Değerlerin Günlük Hayatlarındaki Uygulamalarını Etkileyip Etkilemediğine İlişkin Görüşleri

madde	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		$\bar{x}$	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
s25	43	16.3	67	25.5	92	35.0	41	15.6	20	7.6	2.72	1.13

Tablo 29’da Türkçe öğretmen adaylarının atasözlerindeki değerlerin günlük hayatlarındaki uygulamalarını etkileyip etkilemediğine ilişkin görüşlerinin düzeyleri değerlendirilmiştir. Buna göre, “Atasözlerinde verilen değerlerden hareketle günlük hayattaki uygulamalarım değişmiyor” ($x=2.72$) maddesi olumsuz olduğundan ortalama düşük çıkmıştır.

Öğretmen adayları atasözlerindeki değerler aracılığıyla günlük hayattaki uygulamalarının değiştiği görüşündedirler.

Nitel Bulgular ve Yorum

Nitel veriler, nicel verileri desteklemek amaçlı hazırlanmıştır. Veriler, eşzamanlı olarak görüşme formundan yararlanılarak toplanmıştır ve yorumlanmıştır.

Türkçe öğretmen adaylarının atasözü tercihleri ve bu atasözlerindeki değerleri tespit etmelerine yönelik ilişkin bulgular ve yorum. Araştırmanın bu bölümünde Türkçe öğretmen adaylarına “Aklınıza ilk gelen beş atasözünü karşısına ifade ettiği değerle birlikte yazınız” sorusu sorulmuştur. Bu yöntemle elde edilen verilerden yola çıkarak Türkçe öğretmen adaylarının atasözü tercihleri ve bu tercih ettikleri atasözlerindeki değerleri tespit etme düzeyleri yorumlanmıştır. Anket maddelerindeki yeterlik düzeyleriyle görüşme sonuçları karşılaştırılmıştır.

Görüşme formunu, ankete katılan 263 öğretmen adayının isteğe bağlı olarak 243 tanesi cevaplandırmış. Katılımcıların 176 tanesi istenilen şekilde 5 atasözünü de yazarken 67 katılımcı atasözlerini eksik yazmışlardır. Katılımcıların atasözü ağırlıkları, atasözü önem sıraları, tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak araştırmacının belirlediği değerler ve öğretmen adaylarının bu atasözlerini hangi değerlerle ilişkilendirdiği tablolarda verilmiştir. Öğretmen adaylarının atasözlerindeki değerleri tespit etme düzeyleri, atasözlerini ve değerleri algılamada problem yaşadıkları noktalar tespit edilmiştir.

İlk olarak Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinin tümü frekanslarıyla birlikte Tablo 30’da sıralanmıştır. Öğretmen adayları tarafından tercih edilen atasözleri değerlendirilirken TDK’de karşılığı olan atasözleri değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 30

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözü Tercihleri ve Frekans Değerleri

Atasözleri	<i>f</i>
Damlaya damlaya göl olur.	141
Ayağını yorganına göre uzat.	119
Sakla samanı gelir zamanı.	109
Bir elin nesi var iki elin sesi var.	61
Ak akçe kara gün içindir.	60
Ağaç yaşken eğilir.	47
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35
Üzüm üzüme baka baka kararır.	26
Acele işe şeytan karışır.	17
İşleyen demir pas tutmaz (ışıldar).	15
Körle yatan şaşşı kalkar.	15
Aç ayı oynamaz.	12
Besle kargayı oysun gözünü.	11
Aslan yattığı yerden belli olur.	10
Bugünkü işini yarına bırakma.	9
Ne ekersen, onu biçersin.	9
Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.	8
Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7
Akıl akıldan üstündür.	7
Ev alma, komşu al.	7
Güneş girmeyen eve doktor girer.	7
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.	7
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	7
Gülü seven dikenine katlanır.	6
Minareyi çalan kılıfını hazırlar.	6
Aç tavuk kendini darı ambarında sanır.	5
Ağacı kurt, insanı dert yer.	5
Ateş düştüğü yeri yakar.	5
El elden üstündür (ta arşa kadar).	5
El elin eşeğini türkü çağırarak arar.	5
Erken kalkan(çıkan) yol alır, er evlenen döl alır.	5
Meyve veren ağaç taşlanır.	5
Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.	4
Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	4
Dost(iyi dost) kara günde belli olur.	4
Gün doğmadan neler doğar.	4
İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4
İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4
Sabreden derviş muradına ermiş.	4
Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4
Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.	3
Anlayana sivrisine saz, anlamayana davul zurna az.	3
Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.	3
Azıcık aşım, kaygısız(ağrısız) başım.	3
Birlikten kuvvet doğar.	3
Çok havlayan köpek ısırılmaz.	3
Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.	3
Güneş balçıkla sıvanmaz.	3
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3
Keskin sirke küpüne(kabına) zarardır.	3
Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.	3
Söz gümüşse sukut altındır.	3
Abanın kadri yağmurda bilinir.	2
Aç ne yemez, tok ne demez.	2

Tablo 30'un devamı

Atasözleri	f
Aça dokuz yorgan örtmüşler yine uyuyamamış.	2
Ağaç yaprağıyla gürler(güzeldir).	2
At ölür, meydan(nalı) kalır; yiğit ölür, şan(namı) kalır.	2
Az veren candan, çok veren maldan.	2
Battı balık yan gider.	2
Bin nasihatten bir musibet yeğdir.	2
Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş.	2
Çivi çiviye söker.	2
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	2
Eşek hoşaftan ne anlar(suyunu içer, tanesini bırakır).	2
Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye).	2
Gelini ata bindirmişler ya nasip demiş.	2
Görünen köy kılavuz istemez.	2
Her koyun kendi bacağından asılır.	2
İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.	2
İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.	2
İt ürer, kervan yürür.	2
Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.	2
Kuzguna yavrusu şahin (Anka, güzel) görünür	2
Sabrin sonu selamettir.	2
Su küçüğün, söz(sofra, yemek) büyüğün.	2
Taş yerinde ağırdır.	2
Ummadığın taş, baş yarar.	2
Vakit, nakittir.	2
Abdala malum olur.	1
Acemi katır, kapı önüne yük indirir.	1
Acı acıyı keser, su sancıyı.	1
Acıkan doymam sanır, susayan kanmam sanır.	1
Aç doymam, tok acıkmam sanır.	1
Açık ağız aç kalmaz.	1
Açık yaraya tuz ekilmez.	1
Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.	1
Ağlamayan çocuğa meme vermezler.	1
Ağlarsa anam ağlar, başkası(kalanı) yalan ağlar.	1
Ak koyunun kara kuzusu da olur.	1
Akacak kan damarda durmaz.	1
Akıl yaşta değil, baştadır.	1
Akraba ile ye iç, alışveriş etme.	1
Altın anahtar her kapıyı açar.	1
Arayan Mevla'sını da bulur, belasını da.	1
Arı bal alacak çiçeği bilir.	1
Ava giden avlanır.	1
Az olsun, öz(uz) olsun.	1
Bal tutan parmak yalar.	1
Balık baştan kokar.	1
Bin bilsen de bir bilene danış.	1
Bin dost az, bir düşman çok.	1
Bir dokun bin ah işit (dinle).	1
Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.	1
Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu!	1
Büyük balık küçük balığı yutar.	1
Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.	1
Çam sakızı çoban armağanı.	1
Dağ başından duman eksik olmaz.	1
Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	1
Davul dengi dengine diye çalar.	1

Tablo 30'un devamı

Atasözleri	f
Deli deliden hoşlanır, iman ölüden.	1
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.	1
Dost başa, düşman ayağa bakar.	1
Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1
Dünyayı sel bassa ördeğe vız gelir.	1
Eğri oturup doğru konuşalım.	1
Ekmeden biçilmez.	1
Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.	1
Ele verir talkını(telkini), kendi yutar salkımı.	1
Elin ağzı torba değil ki büzesin.	1
Emek olmadan yemek olmaz.	1
Eski dost düşman olmaz.	1
Fukaranın düşkünü, beyaz giyer kış günü.	1
Gelen gideni aratır.	1
Gem almayan atın ölümü yakındır.	1
Göz görmeyince gönül katlanır.	1
Gülme komşuna, gelir başına.	1
Her horoz kendi çöplüğünde öter.	1
Her kuşun eti yenmez.	1
Isıracak it(köpek), dişini(dişlerini) göstermez.	1
İki cambaz bir ipte oynamaz.	1
İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar.	1
İş bilen kılıç kuşananın.	1
İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına.	1
İt iti ısırmaz.	1
İti an, çomağı hazırla(taşı eline al).	1
Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu.	1
Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.	1
Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.	1
Kelin merhemi olsa başına sürer.	1
Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür(karısı kız görünür).	1
Kul sıkışmayınca(daralmayınca, bunalmayınca) Hızır yetişmez.	1
Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur.	1
Kuru gayret çarık eskidir.	1
Lafla peynir gemisi yürümez.	1
Mezar taşı ile övünülmez.	1
Mum dibine ışık vermez.	1
Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına.	1
Parayı veren düdüğü çalar.	1
Rüzgâr eken fırtına biçer.	1
Sakınan(esirgenen) göze çöp batar.	1
Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner.	1
Son pişmanlık fayda etmez(vermez).	1
Su akarken testi doldurmalı(doldur).	1
Su testisi su yolunda kırılır.	1
Sütten ağzı yanan yoğurdu(ayranı) üfleyerek yer(içer).	1
Terzi kendi söküğünü dikemez.	1
Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır.	1
Vakitsiz öten horozun başını keserler.	1
Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.	1
Yalnız taş, duvar olmaz.	1
Yaş kesen baş keser.	1
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	1
Zararın neresinden dönülse kardır.	1
Zengin malı züğürdün çenesini yorar.	1

Türkçe öğretmen adayları tarafından toplam 1000 atasözü tercih edilmiştir. Tercih edilen atasözlerinden 165 tanesinin farklı atasözü olduğu belirlenmiştir ve bu atasözlerinin öğretmen adayları tarafından kaçar defa tekrar edildikleri tabloda atasözlerinin karşısında yer almaktadır. Toplamda 1000 tane atasözü tercih edilmesine rağmen farklı atasözü sayısının çok az olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmen adaylarının genellikle aynı atasözlerini tekrar ettikleri tespit edilmiştir. Bu tekrar sayılarının en fazla olduğu üç atasözü olduğu görülmektedir. “damlaya damlaya göl olur” 141, “ayağını yorganına göre uzat” 119, “sakla samanı gelir zamanı” ise 109 defa tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinin öğretmen adaylarının aklına gelen ilk atasözleri olduğunu söyleyebiliriz. Yine öğretmen adayları tarafından çok fazla tekrar edilen diğer atasözleri Tablo 30’da yer almaktadır.

Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri yerine deyim yazdıkları da tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının tercih ettikleri deyimler ve frekans değerleri Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Karıştırdıkları Deyimler ve Frekans Değerleri

Deyimler	<i>f</i>
Atı alan Üsküdar’ı geçti.	14
Dereyi görmeden paçaları sıvamak	6
Etekleri zil(ıslık veya çalpara) çalmak	3
Boynuz kulağı geçmek	2
Pire için yorgan yakmak	2
Saman altından su yürütmek	2
Ağzı kulaklarına varmak	1
Akıntıya (akıntıya karşı) kürek çekmek	1
Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık	1
At izi it izine karışmak	1
Ata et, ite ot vermek	1
Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak	1
Göğsü kabarmak	1
Gözünü dört açmak	1
Kelle koltukta gezmek	1
Kulak arkası(ardı) etmek	1
Pabucu dama atılmak	1
Sinekten yağ çıkarmak	1

Türkçe öğretmen adaylarının atasözleri yerine 41 tane deyim tercih ettikleri tespit edilmiştir. 41 deyim arasından ise 18’inin farklı olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının atasözü adı altında tercih ettikleri bu deyimler bize hala deyim-atasözü ayrımı konusunda

eksikliklerinin olduğunu göstermektedir. “atı alan Üsküdar’ı geçti” deyimini 14, “dereyi görmeden paçaları sıvamak” 6 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Özellikle bu deyimlerin öğretmen adaylarınca karıştırıldığı söylenebilir.

İskender Pala (2007), atasözleri ve deyimlerin ayrımıyla ilgili deyimlerin her koşulda kesin doğruluğu olmadığını ve genel kural niteliği taşımadıklarını sadece özel durumlar karşısında doğru kabul edilip kullanıldıklarını söylemiştir. Ayrıca bazı deyimler kurallı cümle özelliği gösterdiğinden dolayı atasözleriyle karıştırılsa da anlatımda deyim görevi gördüklerinden ayırt edilebileceğini ifade etmiştir ve “atı alan Üsküdar’ı geçti” deyimini özel bir durumu karşılarken “*garip kuşun yuvasını Allah yapar*” atasözünün genel bir doğruyu anlattığını açıklayarak örneklendirmiştir.

Türkçe öğretmen adaylarının atasözü olarak tercih ettikleri deyimlerin Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğündeki karşılıkları.

Atı alan Üsküdar’ı geçti: Fırsatın kaçırılıp artık yapılacak bir şeyin kalmadığını anlatan bir söz.

Dereyi görmeden paçaları sıvamak: Gerektiğinden çok önce veya henüz ortada hiçbir şey yokken hazırlanmaya kalkışmak.

Etekleri zil (ıslık veya çalpara) çalmak: 1) Çok sevinmek. 2) Alınan sevinçli bir haber üzerine telaşa ve heyecana kapılmak.

Boynuz kulağı geçmek: Bir konuda daha sonra yetişenler yetenek bakımından eskileri geçmek.

Pire için yorgan yakmak: Pireye kızıp yorgan yakmak.

Saman altından su yürütmek: Belli etmeden iş çevirmek, ortalığı karıştırmak.

Ağzı kulaklarına varmak: Çok sevinmek.

Akıntıya (akıntıya karşı) kürek çekmek: Olmayacak bir iş uğrunda boşuna çabalamak.

Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık: İki karşıt ve aynı derecede sakıncalı durum karşısında karar verme zorluğunu anlatan bir söz.

At izi it izine karışmak (it izi at izine karışmak): İyiyi kötüden ayıramayacak kadar bir karışıklık ortaya çıkmak.

Ata et, ite ot vermek (ite ot, ata et vermek): Bir işi ters yapmak.

Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak: Söylenen söze önem vermemek.

Göğsü kabarmak: Övünç duymak, kıvanmak, iftihar etmek.

Gözünü dört açmak: Aldanmamak için çok uyanık bulunmak.

Kelle koltukta gezmek: Tehlikeli işlere atılmaktan çekinmemek.

Kulak arkası (ardı) etmek: Dikkate almamak, göz önünde tutmamak.

Pabucu dama atılmak: Kendinden üstün birinin çıkmasıyla gözden düşmek.

Sinekten yağ çıkarmak (çıkarmak): Olmayacak şeylerden yararlanmaya çalışmak.

Öğretmen adaylarına örnek vermelerini istediğimiz beş atasözünden ilk üç sıradakilere baktığımızda 113 farklı atasözü belirlenmiştir. Bu atasözlerinin kaçının ilk kaçının ikinci kaçının üçüncü sırada yer aldığı Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32

Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözü Öncelik Sıraları ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i> (toplam)	1.	2.	3.	<i>f</i> (ilk üç sıra toplam)
Damlaya damlaya göl olur.	141	58	30	22	110
Ayağımı yorganına göre uzat.	119	46	29	14	89
Sakla samanı gelir zamanı.	109	24	23	20	67
Bir elin nesi var iki elin sesi var.	61	10	16	22	48
Ak akçe kara gün içindir.	60	11	22	9	40
Ağaç yaşken eğilir.	47	9	5	15	29
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35	8	8	6	23
Üzüm üzüme baka baka kararır.	26	4	6	5	15
Acele işe şeytan karışır.	17	2	4	4	10
Besle kargayı oysun gözünü.	11	5		3	8
Körle yatan şaşı kalkar.	15	2	4	2	8
Aç ayı oynamaz.	12	3	2	2	7
Bugünün işini yarına bırakma.	9	3	3	1	7
Ne ekersen, onu biçersen.	9	2	1	4	7
Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7	3		3	6
Aslan yattığı yerden belli olur.	10	1	3	2	6
İşleyen demir ışıldar.	7	3	2	1	6
Yalancının mumu yatıya kadar yanar.	7		3	3	6
Ateş düştüğü yeri yakar.	5	2	2	1	5
Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.	8	2		3	5
Akıl akıldan üstündür.	7	1	2	1	4
Minareyi çalan kılıfını hazırlar.	6		3	1	4
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.	7		2	2	4
Aç tavuk kendini darı ambarında sanır.	5	1	2		3
Ağacı kurt, insanı dert yer.	5	1		2	3
Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.	3	3			3
Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.	3		2	1	3
Sabreden derviş muradına ermiş.	4	1		2	3
Abanın kadri yağmurda bilinir.	2	1	1		2
Aç ne yemez, tok ne demez.	2		1		2
Aça dokuz yorgan örtmüşler yine uyuyamamış.	2	2			2
Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.	3	1		1	2
Battı balık yan gider.	2	1	1		2
Birlikten kuvvet doğar.	3		1	1	2
El elden üstündür.	5			2	2
El elin eşeğini türkü çağırarak arar.	5	1		1	2
Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.	3	1	1		2
Gelini ata bindirmişler ya nasip demiş.	2		1	1	2
İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4		1	1	2
İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.	2		1	1	2
İt ürür, kervan yürür.	2	1		1	2
İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4		1	1	2
Meyve veren ağaç taşlanır.	5		2		2
Ne verirsen elinle o gelir seninle.	2	1	1		2
Söz gümüşse sukut altındır.	3			2	2
Taş yerinde ağırdır.	2			2	2
Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4		1	1	2
Acemi katır, kapı önüne yük indirir.	1			1	1
Acı acıyı keser, su sancıyı.	1		1		1
Ağaç yaprağıyla gürler.	2		1		1
Ağlarsa anam ağlar, başkası(kalanı) yalan ağlar.	1	1			1
Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.	3		1		1

Tablo 32'nin devamı

Atasözü	<i>f</i> (toplam)	1.	2.	3.	<i>f</i> (ilk üç sıra toplam)
Abdala malum olur.	1			1	1
Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	4	1			1
Az olsun, öz olsun.	1	1			1
Az veren candan, çok veren maldan.	2	1			1
Bal tutan parmak yalar.	1		1		1
Balık baştan kokar.	1			1	1
Bin bilsen de bir bilene danış.	1			1	1
Bin nasihatten bir musibet yeğdir.	2			1	1
Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş.	2	1			1
Büyük balık küçük balığı yutar.	1		1		1
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	2		1		1
Dost başa, düşman ayağa bakar.	1		1		1
Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1			1	1
Eğri oturup doğru konuşalım.	1		1		1
Ekmeden biçilmez.	1			1	1
Ele verir talkını, kendi yutar salkımı.	1			1	1
Emeksiz yemek olmaz.	1		1		1
Vakitsiz öten horozun başını keserler..	1		1		1
Eşek hoşaftan ne anlar.	2		1		1
Fukaranın düşküni, beyaz giyer kış günü.	1			1	1
Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye).	2			1	1
Görünen köy kılavuz istemez.	2	1			1
Göz görmeyince gönül katlanır.	1	1			1
Gülü seven dikenine katlanır.	6			1	1
Gün doğmadan neler doğar.	4		1		1
Güneş balçıkla sıvanmaz.	3	1			1
Güneş girmeyen eve doktor girer.	7			1	1
Çok avlayan köpek ısırılmaz.	3			1	1
Her kuşun eti yenmez.	1		1		1
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	1		1		1
İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar.	1			1	1
İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.	2			1	1
İt iti ısırılmaz.	1		1		1
Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu.	1			1	1
Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.	1		1		1
Kuzguna yavrusu şahin (Anka, güzel) görünür	2			1	1
Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.	1		1		1
Kelin merhemi olsa başına sürer.	1			1	1
Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner.	1		1		1
Keskin sirke küpüne zarardır.	3	1			1
Lafla peynir gemisi yürümez.	1			1	1
Mezar taşı ile övünülmez.	1			1	1
Parayı veren düdüğü çalar.	1		1		1
Rüzgâr eken fırtına biçer.	1			1	1
Sabrin sonu selamettir.	2			1	1
Sakınan göze çöp batar.	1	1			1
Son pişmanlık fayda etmez.	1		1		1
Su akarken testi doldurmalı(doldur).	1		1		1
Su küçüğün, söz büyüğün.	2	1			1
Su testisi su yolunda kırılır.	1	1			1
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	1			1	1
Terzi kendi söküğünü dikemez.	1		1		1
Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır.	1		1		1
Aç doymam, tok acıkmam sanır.	1			1	1

Tablo 32'nin devamı

Atasözü	f (toplam)	1.	2.	3.	f (ilk üç sıra toplam)
Ummadığın taş, baş yarar.	2			1	1
Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.	1			1	1
Yalnız taş, duvar olmaz.	1			1	1
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	1	1			1
Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.	1			1	1
Ev alma, komşu al.	7				
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3	1		1	

Türkçe öğretmen adaylarının ilk üç sırada en çok tercih ettikleri atasözlerine baktığımızda, toplamda en çok tercih ettikleri atasözleriyle aynı atasözleri olduğu tespit edilmiştir. Yani ilk üç sıradaki tekrar sayılarının en fazla olduğu üç atasözü; “damlaya damlaya göl olur” 110, “ayağını yorganına göre uzat” 89, “sakla samanı gelir zamanı” 67 olarak belirlenmiştir.

Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak araştırmacı tarafından 60 değer belirlenmiş ve değerler listesi hazırlanmıştır. Bu listedeki değerler Tablo 33'te alfabetik olarak verilmiştir.

Tablo 33

*Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettikleri Atasözleri Doğrultusunda Hazırlanan Değerler**Listesi*

Değerler
1) Açık olma- İçi dışı bir olma değeri
2) Adaletli olma değeri
3) Ahlaklı olma değeri
4) Aileye değer verme değeri
5) Akıl sahibi olma değeri
6) Arkadaşlık-Dostluk-Kardeşlik değeri
7) Başarılı- Becerikli olma değeri
8) Bilgi sahibi olma değeri
9) Çalışkanlık değeri
10) Çevreyi- Doğayı koruma ve sevme değeri
11) Dayanışma değeri
12) Dirayetli olma değeri
13) Doğal ihtiyaçları karşılama değeri
14) Doğruluk-Dürüstlük değeri
15) Duyarlı olma değeri
16) Eğitimli olma değeri
17) Empati kurma değeri
18) Estetik duyguların geliştirilmesi değeri
19) Eşitlik değeri
20) Faydalı olma değeri
21) Fedakârlık değeri
22) Gerçeklik değeri
23) Girişimci olma değeri
24) Güçlü olma değeri
25) Hoşgörülü olma değeri
26) İçinde bulunulan duruma alışma değeri
27) İtaatkârlık değeri
28) İyilik değeri
29) Kadere inanma değeri
30) Kahramanlık-Yiğitlik değeri
31) Kanaatkârlık değeri
32) Kıskanç olmama değeri
33) Kıymet bilme değeri
34) Kişilik sahibi olma değeri
35) Kişisel farklılıklara-Yaratılışa saygı duyma değeri
36) Komşuluk değeri
37) Liderlik değeri
38) Liyakat değeri
39) Merhametli olma- Zulmetmeme değeri
40) Özgüven sahibi olma değeri
41) Para kazanma-Mevki sahibi olma değeri
42) Planlı olma değeri
43) Sabırlı olma değeri
44) Sağlıklı olma değeri
45) Saygı-Saygınlık değeri
46) Sevgi değeri
47) Sorumluluk değeri
48) Söze önem verme değeri
49) Tahammül sahibi olma
50) Tasarruf değeri
51) Tecrübeli olma değeri
52) Tedbirli olma değeri

Tablo 33'ün devamı

Değerler
53)Temiz-Düzenli olma değeri
54)Tutarlı olma değeri
55)Uyumlu olma-Benzeme değeri
56)Ümitli olma değeri
57)Vatanseverlik-Millet sevgisi değeri
58)Vefalı olma değeri
59)Yardımseverlik değeri
60)Zamanın kıymetini bilme değeri

Bir toplumun neye önem verip vermediği veya olaylara nasıl bir bakış açısıyla yaklaştığı atasözlerinden anlaşılabilir. Atasözleri, geçmişten günümüze gelmiş bir kültür aktarım aracı olarak içerisinde kültürel değerleri barındırmaktadır. Toplumların kendi milletlerine ait atasözlerini bilmeleri ve kullanmaları hem söz varlığı hem değerler eğitimi bakımından önemlidir. Öğrencilerin bu konuda donanımlı olarak yetişmeleri için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin göreve başlamadan önce atasözü, değer kavramları ve atasözü-değer ilişkisiyle ilgili yeterliklerini belirlemek önemlidir.

Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak araştırmacı tarafından 60 değer belirlenmiştir. Belirlenen değerlere baktığımızda çoğunun evrensel değerler olduğunu ve toplumun geneli tarafından kabul gördüğünü söyleyebiliriz.

Öğretmen adayları tarafından tercih edilen atasözlerinin tümünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir. Öğretmen adayları tarafından toplam 1000 atasözü tercih edilmiş, bu atasözlerinden 724 tanesinin karşısına hangi değeri taşıdığı belirtilmiştir. 276 atasözünün karşısına öğretmen adayları tarafından bir değer tahmininde bulunulmamıştır. Bir değer tahmininde bulunan öğretmen adaylarının ise değer olarak nitelendirdiği her şey değer değildir. Öğretmen adaylarının olumsuz durumları, atasözlerinin tanımlarını ve farklı kavramları da değer olarak yazdıkları görülmüştür. Oysaki değer iyi olanı temsil ettiği için bir olumsuzluğu öğütleyen değerden bahsetmek mümkün değildir. Bazı atasözlerinin olumsuz bir durumu karşıladığı düşünülse bile bu büyük bir yanılgıdır.

Aşağıdaki tablolarda öncelikle öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak araştırmacı tarafından belirlenen değerler, atasözleri ve frekanslarıyla birlikte verilmiştir. Belirlenen 60 değer teker teker ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Her değerden sonra ise öğretmen adaylarının o atasözlerini hangi değerlerle ya da değer olarak düşündükleri kavramlarla eşleştirdikleri hemen altında ayrı bir tablo halinde frekanslarıyla birlikte verilmiştir. Her atasözü tek bir değere karşılık gelmeyebilir. Birden fazla değere karşılık gelebilen atasözleri, en ağır basan hangi değerse o değer başlığı altında verilmiş ve başka hangi değeri ya da değerleri karşılayabileceği belirtilmiştir.

Tablo 34

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Sorumluluk Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	f	Atasözleri	f
Sorumluluk	464	Ayağını yorganına göre uzat.	119
		Damlaya damlaya göl olur.	141
		Sakla samanı gelir zamanı.	109
		Ak akçe kara gün içindir.	60
		Aslan yatağından bellidir.	10
		Bugünün işini yarına bırakma.	9
		Ne ekersen onu biçersin.	9
		Battı balık yan gider.	2
		Her koyun kendi bacağından asılır.	2
		Dünyayı sel bassa ördeğe vız gelir.	1
		Lafla peynir gemisi yürümez.	1
		Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına.	1

Sorumluluk; kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Toplumda kişilerin kendilerine düşen şeyleri zamanında ve olması gerektiği şekilde yapmaları sorumluluk değerini taşıdıklarının göstergesidir. Türk toplumunda her bireyin gerek aile içinde gerekse iş hayatında belli başlı görevleri mevcuttur. Bu görevler kişilere üstüne basa basa tekrar edilmesinden dolayı sorumluluk değeri en çok önemsenen değerlerden biri haline gelmiştir. Tablo 34'deki atasözleri incelendiğinde, sorumluluk değerine ilişkin 12 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 464 kere tekrar

edilmiştir. Öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinin en çok sorumluluk değerine karşılık geldiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sorumluluk değerine ilişkin belirlenen atasözlerinin çoğu çalışkanlık değerini de taşımaktadır. Ayrıca “ayağını yorganına göre uzat”, “sakla samanı gelir zamanı”, “ak akçe kara gün içindir” ve “damlaya damlaya göl olur” atasözleri temelde tasarruflu olma değeri içinde değerlendirilmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından en çok tekrar edilen atasözleridir. Ayrıca “aslan yattığı yerden belli olur” atasözü temizlik değeri, “bugünün işini yarına bırakma” zamanın kıymetini bilme, “lafla peynir gemisi yürümez” çalışkanlık, “ne doğrarsan aşına, o çıkar karşına” atasözü ise iyilik değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 35

Türkçe Öğretmen Adaylarının Sorumluluk Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ayağını yorganına göre uzat.	119	Tablo 37	
Damlaya damlaya göl olur.	141	Tablo 37	
Sakla samanı gelir zamanı.	109	Tablo 37	
Ak akçe kara gün içindir.	60	Tablo 37	
Aslan yatağından bellidir.	10	Temizlik- Düzenlilik	4
		Yiğitlik	1
Bugünün işini yarına bırakma.	9	Sorumluluk	5
		Planlı olma	1
		Tavsiye	1
		Zamanı iyi kullanma	1
Ne ekersen onu biçersin.	9	İyi	2
		Karşılık	2
		Adalet	1
		Denkleşme	1
		Emek	1
Battı balık yan gider.	2	Boş vermek	1
Her koyun kendi bacağından asılır.	2	-	-
Dünyayı sel bassa ördeğe vız gelir.	1	Alışma	1
Lafla peynir gemisi yürümez.	1	Çabalamak	1
Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına.	1	-	-

Aslan yatağından (yattığı yerden) bellidir (belli olur): Bir kimsenin oturduğu yerin durumu, onun kişiliğini belli eder (TDK, 2018). Bu atasözünün hangi değeri taşıyabileceği 5 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 5 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Sorumluluk ve temizlik değeriyle ilişkilendirilebilecek bu atasözü 4 öğretmen

adayı tarafından temizlik, bir öğretmen adayı tarafından yiğitlik olarak ifade edilmiştir. Fakat bu atasözü yiğitlik değerini karşılamamaktadır.

Bugünkü (akşamın) işini yarına (sabaha) bırakma (koyma): Bugün yapılması gereken bir işin ertesi güne bırakılması iyi değildir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 8 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Sorumluluk ve zamanın kıymetini bilme değeriyle ilişkilendirilebilecek bu atasözü öğretmen adayları tarafından da bu şekilde ilişkilendirilmiştir. Bir öğretmen adayı planlı olmak olarak değerlendirmiştir. Bir öğretmen adayı ise tavsiye olarak ifade etmiştir. Zaten atasözleri genelde bir öğüt, tavsiye niteliği taşıdıkları için tavsiye bir değer olarak nitelendirilmemektedir.

Ne ekersen onu biçersin: Nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 7 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Sorumluluk değerini karşılayan bu atasözü öğretmen adayları tarafından iyi, karşılık, adalet, denkleşme, emek gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Öğretmen adaylarının yazdıkları bu kavramlar; adaletli olma, iyilik yapma, emek verme şeklinde bir değer kalıbına sokulduğunda ilişkili olabilecekken bu haliyle değer sayılmamaktadır. Denkleşme ve karşılık da bir değer değildir.

Battı balık yan gider: İşler kötü gittiğine göre artık istenildiği gibi davranılabilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözü sorumluluğun elden bırakıldığı durumlarda işlerin daha da bozulacağı anlamını karşıladığı için sorumluluk değeri içinde değerlendirilebilir. Bu atasözü, 1 öğretmen adayı tarafından boş vermek şeklinde ifade edilmiştir. Boş vermek olumsuz bir durum ifadesi olarak kullanıldığı için bir değer olarak ifade edilememektedir.

Her koyun kendi bacağından asılır: Herkes kendi davranışlarından sorumludur, herkes hatasının cezasını kendisi çeker (TDK, 2018). Öğretmen adayları, bu atasözünün hangi değeri taşıyabileceğine dair bir tahminde bulunmamıştır.

Dünyayı sel bassa ördeğe viz gelir: Birçok kimse için felakete yol açan bir olay, bazı insanları ilgilendirmez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer alışma olarak tahmin edilmiştir.

Lafla peynir gemisi yürümez: Şöyle yaparım, böyle yaparım demekle yapılması gereken iş yapılmaz (TDK, 2018). Olması gereken şey bireylerin üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmeleri ve bu amaç doğrultusunda gerekli çabayı göstermeleriyle gerçekleşir. Bu sebepten dolayı bu atasözü sorumluluk ve çalışmak-çabalamak değerlerini karşılamaktadır. Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı, atasözünün çabalamak değerine karşılık geldiği şeklinde bir tahminde bulunmuştur.

Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına: Kişi, kendisi için önceden yaptığı hazırlıkların verimini ileride alır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı, atasözünün hangi değeri taşıyabileceğine dair bir tahminde bulunmamıştır.

Tablo 36

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Tasarruf Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	f	Atasözleri	f
Tasarruf	429	Damlaya damlaya göl olur.	141
		Ayağını yorganına göre uzat.	119
		Sakla samanı gelir zamanı.	109
		Ak akçe kara gün içindir.	60

Tasarruf; para biriktirme, artırım (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Para, insanlara her durumda gerekli olduğu için toplum tarafından önemsenir. Herhangi bir duruma karşın kenarda birikmiş bir miktar para olması toplumun benimsediği ve hayat tarzı haline getirdiği bir durumdur. Gerekmeyen durumlarda boşa para harcamak hoş görülmez ve böylece tutumluluk önemli bir değer haline gelmiş olur. Öğretmen adaylarının da atasözü örneklerinin

çoğu bu değer başlığı altında toplanmıştır. Tablo 36’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak tasarruf değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve tasarruf değerine ilişkin 4 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 429 kere tekrar edilmiştir. Farklı atasözleri yerine aynı atasözlerinin tekrar edildiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının en fazla bu atasözlerini tekrarladıkları görülmektedir. Bu atasözleri aynı zamanda sorumluluk değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 37

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tasarruf Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Damlaya damlaya göl olur.	141	Tutumluluk-Tasarruf-Birikim yapma –	111
		Bütçe- Para	5
		Sabır	1
		Birlik olma	1
Ayağını yorganına göre uzat.	119	Tutumluluk-Tasarruf-Hesaplı olma-	76
		İdare etme- Bütçe- Para	3
		Planlı olma	3
		Temkinli- Tedbirli olma	2
		Durumuna göre davranma	2
		Bilinçli olma	1
		Haddini bilmek	1
		Harcamalarını durumuna göre yap	1
		Öğüt verme	1
		Telkin etme	1
		Tutarlı olma	1
		Uygunluk	1
		Varlık	1
		Yeterlilik	1
Zamanı doğru kullanma	1		
Sakla samanı gelir zamanı.	109	Tutumluluk-Tasarruf-Birikim yapma-	59
		İsraf etmeme	6
		Zaman- Her şeyin bir zamanda işe yaradığı	3
		Sabır	3
		Temkinli- Tedbirli olma	2
		Değer bilme	2
		İleri görüşlülük- Yarınını düşünme	1
		Çaresizlik	1
		Kıymet bilme	1
		Öğüt	1
Yerine göre davranma	1		

Tablo 37'nin devamı

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ak akçe kara gün içindir.	60	Tutumluluk-Tasarruf-Birikim yapma	20
		Helal mal sahibi olma	2
		Para kazanma	2
		Borç yapma	1
		Dara düşme	1
		Helal para kötü gün kullanılır.	1
		İleri görüşlülük	1
		Kıymet bilme	1
		Öğüt verme	1
		Sabır	1
		Yardımlaşma	1
		Zaman	1

Damlaya damlaya göl olur: Azar azar olagelen şeyler birikerek önemli bir niceliğe ulaşacağı için küçümsenmemelidir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 117 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 24 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tasarruf değerinin yanında sorumluluk değerini de karşılayan bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu tarafından (111) tasarruf, tutumluluk, birikim yapma değerleriyle ve bu değerlerle alakalı kavramlar olan bütçe ve para kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. 5 öğretmen adayı bu atasözünün sabır değerine ve 1 öğretmen adayı ise birlik olma değerine karşılık geldiği görüşündedir. Çoğu öğretmen adayının bu atasözünü tasarruf değeri altında değerlendirdiği görülmektedir.

Ayağını yorganına göre uzat: Giderini mutlaka gelirine uydurmalısın (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 95 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 24 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tasarruf değerinin yanında sorumluluk değerini de karşılayan bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu tarafından (76) tasarruf, tutumluluk, hesaplı olma, idare etme değerleriyle ve bu değerlerle alakalı kavramlar olan bütçe ve para kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Üçer öğretmen adayı bu atasözünün planlı olma ve temkinli-tedbirli olma değerine, ikişer öğretmen adayı durumuna göre davranma ve bilinçli olma değerlerine karşılık geldiği görüşündedir. Birer öğretmen adayının haddini bilme, harcamalarını durumuna göre yapma, öğüt verme, telkin etme, tutarlı olma, uygunluk, varlık,

yeterlilik ve zamanı doğru kullanma şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Çoğu öğretmen adayının bu atasözünü tasarruf değeri altında değerlendirdiği görülmüştür.

Sakla samanı, gelir zamanı: Gereksiz görülen şey ileride gerekli olabilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 79 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 30 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tasarruf değerinin yanında sorumluluk değerini de karşılayan bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu tarafından (59) tasarruf, tutumluluk, birikim yapma, israf etmeme değerleriyle ilişkilendirilmiştir. 6 öğretmen adayı bu atasözünü zaman kavramıyla 3 öğretmen adayı sabır, 3 öğretmen adayı temkinli-tedbirli olma değerleriyle ikişer öğretmen adayı ileri görüşlülük, değer bilme değerleriyle ve birer öğretmen adayı kıymet bilme, yerine göre davranma değerleriyle ilişkilendirmiştir. 1 öğretmen adayı çaresizlik kavramıyla ifade etmiştir. Çaresizlik, olumsuz bir kavram olduğundan bir değer olarak tanımlanamamaktadır. 1 öğretmen adayı ise öğüt olarak ifade etmiştir. Her atasözü öğüt verir ve öğüdü bir değer olarak nitelendirmemek gerekir. Çoğu öğretmen adayının bu atasözünü tasarruf değeri altında değerlendirdiği görülmektedir.

Ak akçe kara gün içindir: Çalışarak kazandığımız para, dar zamanımızda bizi sıkıntıdan kurtarır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 33 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 27 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tasarruf değerinin yanında sorumluluk değerini de karşılayan bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu tarafından (20) tasarruf, tutumluluk, birikim yapma değerleriyle ilişkilendirilmiştir. İkişer öğretmen adayı helal mal sahibi olma, para kazanma değerleriyle birer öğretmen adayı ileri görüşlülük, kıymet bilme, öğüt verme, sabır ve yardımlaşma değerleriyle ilişkilendirmiştir. Birer öğretmen adayı borç yapma, dara düşme durumlarıyla ilişkilendirmiştir. Fakat olumsuz bir durumu karşılayan bu ifadeler değer sayılamaz. 1 öğretmen adayı ise atasözünün anlamını açıklamıştır. Yapılan bu tanımlama da değer kavramını karşılamamaktadır. Öğretmen adayının çoğunun bu atasözünü tasarruf değeriyle ilişkilendirdiği görülmektedir.

Tablo 38

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Dayanışma Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Dayanışma	115	Bir elin nesi var, iki elin sesi var.	61
		Komşu komşunun külüne muhtaçtır	35
		Akıl akıldan üstündür.	7
		El elden üstündür.	5
		Birlikten kuvvet doğar.	3
		Ağaç yaprağıyla gürler.	2
		Bin bilsen de bir bilene danış.	1
		Yalnız taş, duvar olmaz.	1

Dayanışma; dayanışmak işi, tesanüt (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Bir işi kafa kafaya vererek yapmak, birlik ve beraberlik içerisinde tamamlamaktır. Tablo 38’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak dayanışma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve dayanışma değerine ilişkin 8 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 115 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(61) “*bir elin nesi var, iki elin sesi var*” atasözü olmuştur. Bu atasözlerinden “*komşu komşunun külüne muhtaçtır*” atasözü duyarlılık ve komşuluk değeri, “*ağaç yaprağıyla gürler*” atasözü ise aileye değer verme değeri içinde değerlendirilebilir. Bu atasözleri genel olarak yardımseverlik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde de kullanılabilir.

Tablo 39

Türkçe Öğretmen Adaylarının Dayanışma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Bir elin nesi var, iki elin sesi var.	61	Yardımlaşma-Dayanışma-Birlik olma	55
		Güçlü olma	1
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35	Yardımlaşma-Dayanışma-Birlik olma	23
		Komşuluk	5
		Çevremizdeki insanlara ihtiyacımız olabilir.	1
		Akıllı olma	1
Akıl akıldan üstündür.	7	Bilgi alışverişi önemlidir.	1
		Herkesin zekâsı farklıdır.	1
		Tek düşünce yeterli değildir.	1
		Yardımlaşma-Dayanışma	1
El elden üstündür.	5	Yardımlaşma-Dayanışma	3
		Bilgili olma	1
		Birinin diğerinden üstün olduğu el vardır.	1
Birlikten kuvvet doğar.	3	Birlik olma, Dayanışma	2
Ağaç yaprağıyla gürler.	2	Arkadaşlık	1
		Berberlik	1
Bin bilsen de bir bilene danış.	1	Yardımlaşma	1
Yalnız taş, duvar olmaz.	1	Dayanışma	1

Bir elin nesi var iki elin sesi var: Başarıya ulaşmak için birlik olmak gerek (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 56 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 5 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu(55) tarafından yardımlaşma, dayanışma, birlik olma değerleriyle ilişkilendirilmiştir. 1 öğretmen adayı ise güçlü olma değeriyle ilişkilendirmiştir. Çoğu öğretmen adayı bu atasözünü dayanışma ve onu karşılayan değerler altında değerlendirmiştir.

Komşu komşunun külüne (tütününe) muhtaçtır: Komşular en küçük şey için bile birbirlerine muhtaçtırlar (TDK, 2018). Dayanışma, duyarlılık ve komşuluk değerine karşılık gelen bu atasözünün taşıyabileceği değer 29 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 6 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu(23) tarafından yardımlaşma, dayanışma, birlik olma değerleriyle ilişkilendirilmiştir. 5 öğretmen adayı atasözünü komşuluk değeriyle ilişkilendirirken 1 öğretmen adayı atasözünün taşıyabileceği değeri yazmak yerine tanımını yapmıştır.

Akıl akıldan üstündür: Bir kimsenin aklına gelmeyen bir çare, başka birinin aklına gelebilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 5 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü 1 öğretmen adayı dayanışma, 1 öğretmen adayı akıllı olma değeriyle ilişkilendirmiştir. 3 öğretmen adayı ise değer karşılığı olarak atasözünün anlamını açıklamıştır.

El elden üstündür (ta arşa kadar): Bir kimse, kendisinden üstün bir başkasının da olabileceğini bilmelidir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden öğretmen adaylarının tümü tarafından tahmin edilmiştir. 3 öğretmen adayı dayanışma, yardımlaşma değerleri içinde 1 öğretmen adayı bilgili olma değeri içinde değerlendirmiştir. 1 öğretmen adayı ise atasözünün taşıyabileceği değeri yazmak yerine atasözünün anlamını açıklamıştır.

Birlikten kuvvet doğar: Toplu veya beraber davranmak daha büyük güç sağlar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. 2 öğretmen adayı ise atasözünü dayanışma, birlik olma değerleriyle ilişkilendirmiştir.

Ağaç yaprağıyla gürler (güzeldir): İnsan önemli işleri akrabası, yakınları, yandaşlarından güç alarak daha kolay yapar (TDK, 2018). Dayanışma ve aileye değer verme değerleriyle ilişkili olan bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından da tahmin edilmiştir. Atasözünü, öğretmen adaylarının biri beraberlik, diğeri ise arkadaşlık değerleri içinde değerlendirmiştir.

Bin bilsen de bir bilene danış: Bir insan bir şeyi ne kadar iyi bilirse bilsin, gene de onu kendisinden daha iyi bilen bulunabilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından yardımlaşma olarak tahmin edilmiştir.

Yalnız taş, duvar olmaz: Nasıl bir tek taş ile duvar örülmezse insan da tek başına önemli bir işi başaramaz, başkalarıyla ilişki kurmak, işbirliği yapmak zorundadır (TDK,

2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından dayanışma olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 40

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Duyarlı Olma Değerine İlişkin Atasözleri Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Duyarlı Olma	50	Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35
		Dost kara günde belli olur.	4
		İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4
		İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4
		Açık yaraya tuz ekilmez.	1
		Gülme komşuna, gelir başına.	1
		Yaş kesen baş keser.	1

Duyarlı; dış etkenlere karşı duyarlılığı olan, duygun, hassas (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Kişilerin etrafındaki olaylar karışındaki hassasiyetlerinin ve farkındalıklarının olmasıdır. Tablo 40’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak duyarlı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve duyarlı olma değerine ilişkin 7 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 50 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(35) “*komşu komşunun külüne muhtaçtır*” atasözü olmuştur. Bu atasözü dayanışma ve komşuluk değerleri, “*dost kara günde belli olur*” atasözü dostluk değeri, “*iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır*” atasözü empati ve adaletli olma değerleri, “*iyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir*” atasözü iyilik değeri ve “*yaş kes baş keser*” atasözü ise çevreyi-doğayı koruma ve sevme değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 41

Türkçe Öğretmen Adaylarının Duyarlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35	Tablo 39	
Dost kara günde belli olur.	4	Tablo 51	
İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4	Tablo 61	
İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4	Tablo 59	
Açık yaraya tuz ekilmez.	1	Zor durumdaki insanların canını daha çok yakmamalıyız.	1
Gülme komşuna, gelir başına.	1	-	-
Yaş kesen baş keser.	1	Çevre duyarlılığı	1

Açık yaraya tuz ekilmez: Acısı henüz taze olan bir kimsenin üzüntüsü, birtakım söz ve davranışlarla artırılmamalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı olmuştur ve bu öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımı yapılmıştır.

Gülme komşuna, gelir başına: Birinin başına gelen kötü bir durum senin de başına gelebilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı olmuştur ve bu öğretmen adayı, atasözünün hangi değeri taşıyabileceğini tahmin etmemiştir.

Yaş kesen baş keser: Çeşit çeşit yararları olan ağacı sadece odun sağlamak için kesen insan canına kıymış gibi büyük bir suç işlemiş olur (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı olmuştur ve bu öğretmen adayı atasözünü çevre duyarlılığı kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Tablo 42

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Eğitimli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Eğitimli Olma	47	Ağaç yaşken eğilir.	47

Eğitim; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya

dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 42’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak eğitilmiş olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve eğitilmiş olma değerine ilişkin 1 tane atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü, öğretmen adayları tarafından 47 defa tekrar edilmiştir.

Tablo 43

Türkçe Öğretmen Adaylarının Eğitilmiş Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ağaç yaşken eğilir.	47	Eğitilmiş olma	29
		Öğüt verme	3
		Çocukluk	2
		Zaman	2
		Her şey küçükken başlar.	1
		İnsanlar küçükken eğitilir.	1
		Terbiyeli olma	1

Ağaç yaş (fidan) iken eğilir: İnsanlar küçük yaşta kolay eğitilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 39 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 8 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Öğretmen adaylarının çoğu(29) bu atasözünün eğitilmiş olma değerine karşılık geldiğini düşünmektedir. 3 öğretmen adayı öğüt verme olarak ifade etmiştir. İkişer öğretmen adayı çocukluk ve zaman kavramlarıyla ve 1 öğretmen adayı terbiyeli olma değeriyle ilişkilendirmiştir. 2 öğretmen adayı ise atasözüne karşılık gelen değeri yazmak yerine atasözünün tanımını yapmıştır.

Tablo 44

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Uyumlu Olma-Benzeme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Uyumlu Olma- Benzeme	44	Üzüm üzüme baka baka kararır.	26
		Körle yatan şaşı kalkar.	15
		Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.	2
		Davul dengi dengine diye çalar.	1

Uyum; toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak, entegrasyon (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 44’te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak uyumlu olma-benzeme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve uyumlu olma-benzeme değerine ilişkin 4 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 44 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(26) “üzüm üzüme baka baka kararır” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda arkadaşlık değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 45

Türkçe Öğretmen Adaylarının Uyumlu Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Üzüm üzüme baka baka kararır.	26	Tablo 51	
Körle yatan şaşı kalkar.	15	Benzeme	6
		Birliktelik	1
		Etkilenmek	1
Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.	2	Benzeme	1
		Kişinin bir zaman sonra değişmesidir.	1
Davul dengi dengine diye çalar.	1	-	-

Körle yatan şaşı kalkar: Değersiz, kötü kimselerle ilişki kuranlar kötü huylar edinirler (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 8 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 7 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü öğretmen adaylarının çoğu(6) benzeme değeriyle ilişkilendirmiştir. Birer öğretmen adayı ise birliktelik ve etkilenmek kavramlarıyla ifade etmiştir.

Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan: Kişi, arkadaşlık ettiği kimseden etkilenir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adaylarının biri atasözünün taşıyabileceği değer benzeme olarak tahmin etmiştir, diğer öğretmen adayı ise değer yerine atasözünün tanımını yazmıştır.

Davul dengi dengine diye çalar: Evlenecek kimselerin birbirlerine denk olması gerekir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 46

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Komşuluk Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Komşuluk	42	Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35
		Ev alma, komşu al.	7

Komşuluk; konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 46’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak komşuluk değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiş ve komşuluk değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmüştür. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 42 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(35) “*komşu komşunun külüne muhtaçtır*” atasözü olmuştur. Bu atasözü ayrıca duyarlılık ve dayanışma değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 47

Türkçe Öğretmen Adaylarının Komşuluk Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	35	Tablo 39	
Ev alma, komşu al.	7	Komşuluk	5

Ev alma, komşu al: Komşuluk ilişkileri, iyi bir komşuya sahip olma çok çok önemlidir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 5 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan 5 öğretmen adayı da atasözünün komşuluk değerine karşılık geldiği görüşündedir.

Tablo 48

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sabırlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Sabırlı Olma	42	Acele işe şeytan karışır.	17
		Öfkeyle kalkan zararlar oturur.	7
		Gün doğmadan neler doğar.	4
		Sabreden derviş, muradına ermiş.	4
		Keskin sirke küpüne zarardır.	3
		Söz gümüşse sukut altındır.	3
		Gelini ata bindirmişler “ya nasip” demiş.	2
		Sabrın sonu selamettir.	2

Sabır; olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 48’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak sabırlı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve sabırlı olma değerine ilişkin 8 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 42 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(17) “*acele işe şeytan karışır*” atasözü olmuştur. Bu atasözlerinden “*gün doğmadan neler doğar*” atasözü ümitli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 49

Türkçe Öğretmen Adaylarının Sabırlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Acele işe şeytan karıştır.	17	Sabır-Tahammül-Acele etmemek	8
		Öfke	2
		Düşünerek hareket etme	1
		Düzenli olma	1
		Sakin olma	1
		Telaşlı olmama	1
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.	7	Saygı	2
		Duygu kontrolü sağlama	1
		Sabır	1
		Sakin olma	1
Gün doğmadan neler doğar.	4	Tablo 97	
Sabreden derviş, muradına ermiş.	4	Sabır	4
Keskin sirke küpüne zarardır.	3	Öfke	3
Söz gümüşse sukut altındır.	3	Dinlemenin konuşmaktan daha önemli olduğudur.	1
Gelini ata bindirmişler “ya nasip” demiş.	2	-	-
Sabrın sonu selamettir.	2	Sabır	2

Acele işe şeytan karıştır: Düşünüp taşınmadan ivedi olarak yapılan işten iyi sonuç alınamaz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 14 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 3 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü öğretmen adaylarının çoğu(8) sabır, tahammül, acele etmeme değerleri içinde değerlendirmiştir. 2 öğretmen adayı öfke kavramıyla ilişkilendirmiştir. Birer öğretmen adayı ise düşünerek hareket etme, düzenli olma, sakin olma ve telaşlı olmama değerlerine karşılık geldiğini düşünmüştür.

Öfke ile kalkan ziyanla (zararla) oturur: Öfkesine kapılarak iş gören sonunda güç duruma düşer (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 5 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü öğretmen adaylarının ikisi saygı değeri içinde değerlendirmiştir. Birer öğretmen adayı ise atasözünü sabır, duygu kontrolü sağlama ve sakin olma değerleriyle ilişkilendirmiştir.

Sabreden derviş muradına ermiş: Beklemesini bilen kimse sonunda amacına ulaşır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 4 öğretmen adayı tarafından da sabır olarak tahmin edilmiştir.

Keskin sirke küpüne (kabına) zarar: Öfkeli, sert kimsenin zararı kendisinedir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 3 öğretmen adayı tarafından da öfke olarak tahmin edilmiştir. Atasözü, öfkeli olmama değerine karşılık gelebilir fakat öfke olumsuz bir kavramdır değer olarak nitelendirilmemelidir.

Söz gümüşse sükût altındır: Susmak bazen konuşmaktan daha iyi sonuç verir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tahminde bulunan öğretmen adayı ise atasözünün tanımını yapmıştır.

Gelini ata bindirmişler “ya nasip” demiş: Kesin sonuç alınmadan hiçbir işe olupbitti gözüyle bakılmaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Sabrın sonu selamettir: Karşılaştığı güçlükleri sabırla yenmeye çalışan kimse, sonunda başarıya ulaşır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından da sabır olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 50

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Arkadaşlık-Dostluk- Kardeşlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Arkadaşlık-Dostluk- Kardeşlik	41	Üzüm üzüme baka baka kararır.	26
		Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.	4
		Dost kara günde belli olur.	4
		Akraba ile ye iç, alışveriş etme.	1
		Bin dost az, bir düşman çok.	1
		Deli deliden hoşlanır, iman ölüden.	1
		Dost başa, düşman ayağa bakar.	1
		Eski dost düşman olmaz.	1
		İt iti ısırmaz.	1
		Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.	1

Dost; sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılabilir kimse, düşman karşıtı (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 50’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak arkadaşlık-dostluk-kardeşlik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve arkadaşlık-dostluk-kardeşlik değerine ilişkin 10 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 41 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(26) “üzüm üzüme baka baka kararır” atasözü olmuştur. Bu atasözü uyumlu olma değeri içinde de değerlendirilebilirken “dost kara günde belli olur” atasözü ise duyarlı olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 51

Türkçe Öğretmen Adaylarının Arkadaşlık-Dostluk-Kardeşlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Üzüm üzüme baka baka kararır.	26	Etkilenmek	6
		Benzemek	5
		Örnek olmak	2
		Arkadaşlık	1
		Sosyal çevre	1
Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.	4	Arkadaşlık	2
Dost kara günde belli olur.	4	Kişilik	1
		Dostluk	2
Akraba ile ye iç, alışveriş etme.	1	Değerlendirme	1
		-	-
Bin dost az, bir düşman çok.	1	Bir düşmanın verdiği zararın niteliği farklıdır.	1
Deli deliden hoşlanır, iman ölüden.	1	Eşitlik	1
Dost başa, düşman ayağa bakar.	1	Gözü açıklık	1
Eski dost düşman olmaz.	1	Dostluk	1
İt iti ısırılmaz.	1	-	-
Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.	1	Kardeşlik	1

Üzüm üzüme baka baka kararır: Her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık eden kimseler birbirlerine huy aşılar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 15 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 11 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Arkadaşlık-dostluk-kardeşlik değerinin yanında uyumlu olma-benzeme değerini de karşılayan bu atasözünü 1 öğretmen adayı arkadaşlık, 5 öğretmen adayı benzemek, 6 öğretmen adayı

etkilenmek şeklinde ifade etmiştir. 2 öğretmen adayı örnek olmak ve 1 öğretmen adayı ise sosyal çevre kavramlarıyla ilişkilendirmiştir.

Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim: Kişi kendisine uygun kimselerle arkadaşlık kuracağı için arkadaşını tanıdığımızda o kişinin de kimliğini öğrenmiş oluruz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. 2 öğretmen adayı atasözünü arkadaşlık değeriyle ilişkilendirmiş, 1 öğretmen adayı ise kişilik kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Dost (iyi dost) kara günde belli olur: Gerçek dost üzüntülü, sıkıntılı günlerde insanı yalnız bırakmaz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Atasözünü öğretmen adaylarından ikisi dostluk değeriyle ilişkilendirmiş, biri ise değerlendirme kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Akraba ile ye, iç alışveriş etme: Alışverişte iki taraf da kendi çıkarını düşündüğünden iki dost arasındaki alışveriş dostluğu bozabilir, bu nedenle de dostluklarını sürdürmek isteyenler birbirleriyle alışverişte bulunmamalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Bin dost az, bir düşman çok: Dostun ne denli çok olursa olsun onlardan zarar gelmez ama bir tek düşmanın olsa hep zarar görme tehlikesi içerisinde yaşarsın (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün tanımı yapılmıştır. Atasözünün tanımı ve taşıyabileceği değer farklı ifadelerdir.

Deli deliden hoşlanır, imam ölüden: Kişi, kendisine benzeyen veya yarar sağlayacağı kimseden hoşlanır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer eşitlik olarak tahmin edilmiştir.

Dost başa, düşman ayağa bakar: İyi bir görüntü verebilmek için her zaman temiz giyinip kuşanmak gereklidir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer gözü açıklık olarak tahmin edilmiştir.

Eski dost düşman olmaz olsa da dürüst olmaz: Aralarında ufak tefek dargınlıklar olsa bile eski dostlar birbirlerine düşman olmazlar, yeni kazanılan dostlarla arada henüz sıkı bir bağ oluşmadığı için bu durum söz konusu değildir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer dostluk olarak tahmin edilmiştir.

İt iti ısırmaz: Aynı düşüncede ve aynı yapıda olan insanlar birbirlerine zarar vermezler, birbirlerini korurlar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış: Kardeşler ne kadar geçimsiz olsalar da kötü bir durumda birbirlerine yardım ederler (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kardeşlik olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 52

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Çalışkanlık Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Çalışkanlık	26	İşleyen demir pas tutmaz(ışıldar).	15
		Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.	8
		Ekmeden biçilmez.	1
		Emek olmadan yemek olmaz.	1
		Lafla peynir gemisi yürümez.	1

Çalışkan; gayretli, çalışmayı seven, faal (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 52'de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak çalışkanlık

değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve çalışkanlık değerine ilişkin 5 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 26 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(15) “*işleyen demir pas tutmaz*” atasözü olmuştur. Bu atasözlerinden “*lafla peynir gemisi yürümez*” atasözü sorumluluk değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Genel olarak çalışkanlıkla ilgili atasözleri sorumluluk anlamı da taşıdığından sorumluluk değeri ile de eşleştirilebilir.

Tablo 53

Türkçe Öğretmen Adaylarının Çalışkanlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
İşleyen demir pas tutmaz(ışıldar).	15	Çalışkanlık Başarı	12 1
Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.	8	Çalışkanlık-Emek vermek İlgili-Özenli olmak	3 3
Ekmeden biçilmez.	1	Emek vermek	1
Emek olmadan yemek olmaz.	1	Mücadele etmek	1
Lafla peynir gemisi yürümez.	1	Tablo 35	

İşleyen demir pas tutmaz (ışıldar): Tembel tembel oturan kimse hantallaşır, iş yapma yeteneğini yitirir, çalışan kimse gittikçe açılır, daha yararlı işler yapar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 13 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözü öğretmen adaylarının çoğu(12) tarafından çalışkanlık değeriyle ilişkilendirilmiştir. 1 öğretmen adayı ise bu atasözünün başarı değerine karşılık geldiği görüşündedir.

Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ (olur): Bakılıp onarılan şeylerden yararlanılır, bakımsız bırakılanlardan bir yarar elde edilemez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 6 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü 3 öğretmen adayı çalışkanlık, emek vermek değeriyle ilişkilendirilmiştir. 3 öğretmen adayı ise ilgili, özenli olmak değerine karşılık geldiği görüşündedir.

Ekmeden biçilmez: Emek vermeden beklenen bir sonuca erişilmez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer emek vermek olarak tahmin edilmiştir.

Emek olmadan yemek olmaz: Yaşayabilmek, harcılabilmek için çalışıp kazanmak gerekir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer mücadele etmek olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 54

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tedbirli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	f	Atasözleri	f
Tedbirli Olma	26	Minareyi çalan kılıfını hazırlar.	6
		Çok havlayan köpek ısırılmaz.	3
		Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.	3
		Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye).	2
		Ummadığın taş, baş yarar.	2
		Ak koyunun kara kuzusu da olur.	1
		Her kuşun eti yenmez.	1
		İki cambaz bir ipte oynamaz.	1
		İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	1
		İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına.	1
		İti an, çomağı hazırla.	1
		Sakınan göze çöp batar.	1
		Son pişmanlık fayda etmez.	1
		Su testisi su yolunda kırılır.	1
		Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	1

Tedbir; kötü veya yanlış bir şeyi önleyecek yol, önlem (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 54'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak tedbirli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve tedbirli olma değerine ilişkin 15 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 26 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(6) "*minareyi çalan kılıfını hazırlar*" atasözü olmuştur. Atasözlerinin öğretmen adayları tarafından genellikle birer kere yazıldığı görülmektedir. Bu atasözlerinden "*sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer*" atasözü tecrübeli olma değerleri içinde değerlendirilebilmektedir.

Tablo 55

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tedbirli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Minareyi çalan kılıfını hazırlar.	6	Önlem alma Yalan söylemek	2 2
Çok havlayan köpek ısırılmaz.	3	-	-
Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.	3	Beklenmediklik Doğa olayı Kış	1 1 1
Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye).	2	-	-
Ummadığın taş, baş yarar.	2	Tedbirli olma	2
Ak koyunun kara kuzusu da olur.	1	-	-
Her kuşun eti yenmez.	1	İnsanları genelleme	1
İki cambaz bir ipte oynamaz.	1	-	-
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	1	Rekabet	1
İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına.	1	Tedbirli olma	1
İti an, çomağı hazırla.	1	Hoşlanmama	1
Sakınan göze çöp batar.	1	Endişe	1
Son pişmanlık fayda etmez.	1	-	-
Su testisi su yolunda kırılır.	1	İyilik	1
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	1	Tablo 83	

Minareyi çalan kılıfını hazırlar: Kolay kolay gizlenemeyecek kadar büyük bir yolsuzluğu yapan kimse, sorumluluktan kurtulma yollarını önceden düşünür (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünün taşıyabileceği değeri öğretmen adaylarının ikisi önlem alma, ikisi ise yalan söyleme olarak ifade etmiştir. Yalan söyleme olumsuz bir durum ifadesidir ve değer olarak nitelendirilememektedir.

Çok havlayan köpek ısırılmaz: Karşısındakini bağırp çağırarak korkutmaya çalışan kimse eylemli bir saldırıda bulunmaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 3 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır: Mart ayındaki şiddetli soğuklarda insanlar ellerine geçen her şeyi yakmak zorunda kalırlar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 3 öğrenci tarafından beklenmediklik, doğa olayı,

kış kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavramlar atasözünün taşıyabileceği değerleri karşılamaz.

Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye): Artık iş işten geçti (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 3 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Ummadığın taş baş yarar: Küçük veya önemsiz şeyler de çoğu kez büyük etkiler yapabilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından tedbirli olmak olarak tahmin edilmiştir.

Ak koyunun kara kuzusu da olur: İyi bir ailenin çocuğu kötü de olabilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Her kuşun eti yenmez: Herkes zorbalığa boyun eğmez, buna karşı gelecekler de çıkar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından insanları genelleme olarak ifade edilmiştir. Bu kavram atasözünün taşıyabileceği değeri karşılamamaktadır.

İki cambaz bir ipte oynamaz: Kurnazlıkta eşit olan iki kimse birbirlerini aldatamaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Bir koltuğa iki karpuz sığmaz: Aynı zamanda birden çok işle ilgilenmek başarı için sakıncalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer rekabet olarak tahmin edilmiştir.

İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına: Başladığın bir işte her zaman güçlüklerle karşılaşacağını varsay ki sonunda hayal kırıklığına uğramayasın, iyi sonuçlar aldığında sevinesin (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından tedbirli olma olarak tahmin edilmiştir.

İti an, taşı eline al (çomağı hazırla): Saldırgan biriyle karşılaşma olasılığı bulunan kimse kavgaya hazır olmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından hoşlanmama olarak tahmin edilmiştir. Hoşlanmama olumsuz bir durum karşılığıdır. Değer sınıflandırması içinde değerlendirilemez.

Esirgenen (sakınan) göze çöp batar: Üzerine çok düşülen şeyler genellikle kazaya veya zarara uğrar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından endişe olarak tahmin edilmiştir. Endişe, olumsuz bir durum ifadesi olduğundan bir değer olarak nitelendirilemez.

Son pişmanlık fayda vermez (etmez): İş işten geçtikten sonra pişman olmanın yararı yoktur (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Su testisi su yolunda kırılır: Bir kişi amaç edindiği işte kazaya uğrar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından iyilik olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 56

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Doğal İhtiyaçları Karşılama Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri Ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Doğal İhtiyaçları Karşılama	21	Aç ayı oynamaz.	12
		Aç tavuk kendini darı ambarında sanır.	5
		Aça dokuz yorgan örtmüşler yine uyuyamamış.	2
		Acıkan doymam sanır, susayan kanmam sanır.	1
		Aç doymam, tok acıkmam sanır.	1

İnsanların hayatta kalabilmeleri adına belli başlı ihtiyaçlarını karşılamaları zorunludur. Bu ihtiyaçlardan en önde gelen fizyolojik ihtiyaçlardır. Yeme-içme-uyuma gibi ihtiyaçlar insanların birincil ihtiyaçları arasındadır. Bu yüzden de hayatlarını daha sağlıklı sürdürmek için bu doğal ihtiyaçlarını karşılamaları gerekmektedir. Tablo 56'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak doğal ihtiyaçları karşılama değerinin

ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve doğal ihtiyaçları karşılama değerine ilişkin 5 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 21 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(12) “aç ayı oynamaz” atasözü olmuştur.

Tablo 57

Türkçe Öğretmen Adaylarının Doğal İhtiyaçları Karşılama Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Aç ayı oynamaz.	12	Açlık	2
		Bir işin gerçekleşmesi için gerekli şartlar olmalı.	1
		Çalışkanlık	1
		Çıkar ilişkisi	1
		İnsana ya da hayvana iyi bakmalıyız.	1
		Karşılık	1
Aç tavuk kendini darı ambarında sanır.	5	Açlık	1
		Açgözlülük	1
		Hayallerle yaşama	1
		Kendini büyük görme	1
Aça dokuz yorgan örtmüşler yine uyuyamamış.	2	Yetinebilmek	2
Acıkan doymam sanır, susayan kanmam sanır.	1	Açgözlülük	1
Aç doymam, tok acıkmam sanır.	1	-	-

Aç ayı oynamaz: Kendisinden iş beklenen kimseden emeğinin karşılığı esirgenmemelidir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 7 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 5 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. 2 öğretmen adayı atasözünü açlık kavramıyla ilişkilendirmiştir. Açlık, değeri karşılayacak türden bir kavram değildir. Birer öğretmen adayı çalışkanlık, çıkar ilişkisi ve karşılık olarak ifade etmiştir. Çıkar ilişkisi olumsuz bir durum ifadesidir ve değer olarak ifade edilemez. Karşılık kavramı da değer sayılamamaktadır. 2 öğretmen adayı ise değer karşılığı olarak atasözünün tanımını yapmıştır.

Aç tavuk kendini arpa (buğday) ambarında sanır: İnsanlar, yokluğunu, yoksulluğunu çektikleri şeyler için olmayacak hayaller, düşler kurar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Atasözünü, öğretmen adaylarının dördü de birbirinden farklı

kavramlarla ilişkilendirmiştir. Açlık, açgözlülük, hayallerle yaşama ve kendini büyük görme tahminlerinde bulunmuşlardır fakat bunların hiçbiri değer kavramını karşılamamaktadır.

Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyuyamamış: 1) Aç olan kimse, kendisine ne kadar rahatlık sağlanırsa sağlansın, dinlendirilemez. 2) Bir şeye ihtiyaç duyan kimse, ancak onun giderilmesiyle rahata kavuşturulabilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından yetinebilmek olarak tahmin edilmiştir.

Acıkan doymam sanır, susayan kanmam sanır: Bir şeyi uzun süre elde edemeyen kimse, daha sonra o şeyden ne kadar çok edinirse edinsin yine kendisine yetmeyeceği kanısında bulunur (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından açgözlülük olarak tahmin edilmiştir. Açgözlülük olumsuz bir durumdur, değer kavramını karşılamamaktadır.

Aç doymam, tok acıkmam sanır: Aç insan elde ettiğinden çoğunu ister, varlıklı insan ise daha fazlasını ister (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 58

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz İyilik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
İyilik	21	Besle kargayı oysun gözünü.	11
		İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4
		Ne verirsen elinle o gelir seninle.	2
		Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına.	1
		Arayan Mevla'sını da bulur, belasını da.	1
		Ava giden, avlanır.	1
		Rüzgâr eken fırtına biçer.	1

İyilik; karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 58'de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak iyilik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve iyilik değerine ilişkin 7 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları

tarafından 21 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(11) “*besle kargayı oysun gözünü*” atasözü olmuştur. Bu atasözü vefalı olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Bu atasözlerinden “*iyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir*” atasözü duyarlı olma, “*ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına*” atasözü sorumluluk, “*arayan Mevla’sını da bulur, belasını da*” atasözü ise doğruluk değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Genel olarak iyilik ile ilgili atasözleri yardımseverlik anlamı da taşıdığından yardımseverlik değeri ile de eşleştirilebilir.

Tablo 59

Türkçe Öğretmen Adaylarının İyilik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Besle kargayı oysun gözünü.	11	Tablo 73	
İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.	4	İyilik	2
Ne verirsın elinle o gelir seninle.	2	Yardım etme	1
Ne doğrarsın aşına, o çıkar kaşığına.	1	Tablo 35	
Arayan Mevla’sını da bulur, belasını da.	1	Tablo 63	
Ava giden avlanır.	1	-	-
Rüzgâr eken fırtına biçer.	1	Öfke	1

İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir: Karşılık beklemeden iyilik yap (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayları atasözünün iyilik değerine karşılık geldiği görüşündedir.

Ne verirsın elinle o gider seninle: İnsanın bu dünyada yaptığı bir iyiliğin ahirette karşılığını göreceği düşünülür (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü yardım etme değeriyle ilişkilendirmiştir.

Ava giden avlanır: Çıkarını başkalarına zarar vermekte arayan kimse, o zarara kendisi uğrar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Rüzgâr eken fırtına biçer: Herkesin zarar görmesine yol açacak işler yapan kimse, çok sert tepkilerle karşılaşır ve sonunda en büyük zarara kendisi uğrar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer öfke olarak tahmin edilmiştir. Fakat öfke olumsuz bir durum ifadesi olduğu için değer sayılamaz.

Tablo 60

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Empati Kurma Değerine İlişkin Atasözleri Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Empati Kurma	19	Ateş düştüğü yeri yakar.	5
		El elin eşeğini türkü çağırarak arar.	5
		İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4
		Aç ne yemez, tok ne demez.	2
		Bin nasihatten bir musibet yeğdir.	2
		Bir dokun bin ah işit (dinle).	1

Empati; kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme, duygudaşlık (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 60'ta Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak empati kurma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve empati kurma değerine ilişkin 6 farklı atasözünü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 19 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinin benzer sayılarda tekrar edildiği görülmektedir. Bu atasözlerinden “*iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır*” atasözünü duyarlı olma ve adaletli olma, “*bir dokun bin ah işit*” atasözünü ise tahammül sahibi olma değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 61

Türkçe Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Ateş düştüğü yeri yakar.	5	Acı	3
El elin eşeğini türkü çağırarak arar.	5	Bencillik	2
		Empati eksikliği	1
		Özensiz yapılan iş	1
İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4	Öz değerlendirme	1
		Önyargı	1
Aç ne yemez, tok ne demez.	2	Empati eksikliği	1
Bin nasihatten bir musibet yeğdir.	2	Tecrübeli olma	1
Bir dokun bin ah işit (dinle).	1	-	-

Ateş düştüğü yeri yakar: Bir acıyı onu çekenden başkası tam anlayamaz veya aynı ölçüde üzülemez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayları atasözünü acı kavramıyla ilişkilendirmiştir. Fakat acı, bir değer değildir.

El elin eşeğini türkü çağırarak arar: İnsanın kendi sıkıntı ve sorunlarına başkaları gereken önemi vermez, gerektiği kadar ilgilenmez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının ikisi atasözünü bencillik kavramıyla ilişkilendirmiştir. Fakat bencillik olumsuz bir durum ifadesi olduğundan bir değer değildir. Birer öğretmen adayı ise empati eksikliği, özensiz yapılan iş olarak ifade etmiştir.

İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır: Başkasına zararı dokunacak bir davranışı yapmadan önce iyi düşün, kendi kendini eleştir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının biri atasözünü öz değerlendirme kavramıyla ilişkilendirirken diğer öğretmen adayı önyargı kavramıyla ilişkilendirmiştir. Fakat önyargı olumsuz bir durum ifadesi olduğundan değer başlığı altında değerlendirilemez.

Aç ne yemez, tok ne demez: Yoksul kimse eline geçen şeyin iyisine kötüsüne bakmaz, varlıklı kişi ise en güzel şeylerde bile kusur bulur (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü empati eksikliği değeriyle ilişkilendirmiştir.

Bin nasihatten bir musibet yeğdir: Yaşanan olaylar, öğütlerden çok daha etkilidir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü tecrübeli olma değeriyle ilişkilendirmiştir.

Bir dokun bin ah işit (dinle): İnsanları konuşturmak için biraz dertlerini deşmek yeter (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 62

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Doğruluk- Dürüstlük Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Doğruluk-Dürüstlük	18	Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	7
		Güneş balçıkla sıvanmaz.	3
		Görünen köy kılavuz istemez.	2
		Arayan Mevla'sını da bulur, belasını da.	1
		Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.	1
		Eğri oturup doğru konuşalım.	1
		Ele verir talkını, kendi yutar salkımı.	1
		Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu.	1
		Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.	1

Doğruluk; doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Toplumda dürüst olarak nitelendirilen kişilerin yalandan uzak duran, karşılarındaki kişilere güven veren, özü sözü bir, adil davranan kişiler oldukları söylenebilir. Bu özelliklere sahip kişiler toplum tarafından erdemli insan olarak nitelendirilmektedir. Türk toplumu tarafından önemli bir değer olan dürüstlikle ilgili çok

sayıda atasözü vardır. Fakat öğretmen adaylarının bu değeri yansıtan atasözlerine yeterince yer vermedikleri görülmektedir. Tablo 62’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak doğruluk-dürüstlük değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve doğruluk-dürüstlük değerine ilişkin 9 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 18 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(7) “*yalancının mumu yatsıya kadar yanar*” atasözü olmuştur. Bu atasözlerinden “*görünen köy kılavuz istemez*” atasözü gerçeklik değeri, “*arayan Mevla’sını da bulur, belasını da*” atasözü ise iyilik değeri içinde değerlendirilebilmektedir.

Tablo 63

Türkçe Öğretmen Adaylarının Doğruluk-Dürüstlük Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	7	Dürüstlük	2
		Yalan söylemenin yanlışlığı	1
		Kötü davranış	1
Güneş balçıkla sıvanmaz.	3	İyi şeyleri kötülükle örtemezsin.	1
Görünen köy kılavuz istemez.	2	Tablo 71	
Arayan Mevla’sını da bulur, belasını da.	1	-	-
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.	1	Dürüstlük	1
Eğri oturup doğru konuşalım.	1	Doğruluk	1
Ele verir talkını, kendi yutar salkımı.		Sözde öğüt vermek	1
Karaman’ın koyunu, sonra çıkar oyunu.	1	Bir şeyin mutlaka ortaya çıkmasıdır.	1
Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.	1	-	-

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar: Söylenen söz yalansa durum çok geçmeden anlaşılır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 3 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bu atasözünü öğretmen adaylarının ikisi dürüstlük değeriyle ilişkilendirmiştir. 1 öğretmen adayı yalan söylemenin yanlışlığı, 1 öğretmen adayı ise kötü davranış olarak ifade etmiştir.

Güneş balçıkla sıvanmaz: Herkesin bildiği gerçek inkâr edilemez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen

adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Tahminde bulunan öğretmen adayı değer tahminini atasözünü açıklayarak yapmıştır.

Arayan Mevla'sını da bulur, belasını da: İyiyi amaçlayanlar iyiye, kötüyü amaçlayanlar ise kötüye ulaşırlar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar: Doğru olmakla birlikte başkalarının işine gelmeyen sözleri söyleyenlerin sevilmediğini anlatan bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından dürüstlük olarak tahmin edilmiştir.

Eğri oturup doğru konuşalım: Birisine karşı tutumumuz ne olursa olsun doğruyu söylemeliyiz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından doğruluk olarak tahmin edilmiştir.

Ele verir talkını (telkini), kendi yutar salkımı: Kendisinin inanmadığı ve tutmadığı öğütleri başkalarına kolayca verir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından sözde öğüt vermek olarak tahmin edilmiştir.

Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu: Bir şeye tam güvenmeyip ileride ne olacağı konusunda bilgi sahibi olunamadığı durumlarda kullanılan bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı atasözünün taşıyabileceği değeri tahmin etmek yerine tanımını yapmıştır.

Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış: Yalan söylemeyi huy edinen kimsenin sözlerine, gerçeği söylediği zaman bile inanılmaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 64

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Zamanın Kıymetini Bilme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Zamanın Kıymetini Bilme	18	Bugünün işini yarına bırakma.	9
		Erken kalkan yol alır.	5
		Vakit, nakittir.	2
		Vakitsiz öten horozun başını keserler.	1
		Zararın neresinden dönülse kardır.	1

Zaman; bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler, vakit (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 64'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak zamanın kıymetini bilme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve zamanın kıymetini bilme değerine ilişkin 5 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 18 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(9) “*bugünün işini yarına bırakma*” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda sorumluluk değerine karşılık da söylenebilir.

Tablo 65

Türkçe Öğretmen Adaylarının Zamanın Kıymetini Bilme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Bugünün işini yarına bırakma.	9	Tablo 35	
Erken kalkan yol alır.	5	Zamanın önemi	2
		Çalışkanlık	1
Vakit, nakittir.	2	Zamanın değeri	2
Vakitsiz öten horozun başını keserler.	1	Zamanın önemi	1
Zararın neresinden dönülse kardır.	1	-	-

Erken kalkan (çıkan) yol alır, er evlenen döl alır: Yapacakları işe erken başlayanlar kazançlı olurlar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının ikisi atasözünü zamanın önemi olarak ifade etmişlerdir. 1 öğretmen adayı ise çalışkanlık değeriyle ilişkilendirmiştir.

Vakit, nakittir: Zaman çok değerlidir, boş yere harcanmamalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün taşıyabileceği değer zamanın değeri olarak tahmin edilmiştir.

Vakitsiz öten horozun başını keserler: Her söz yerinde ve zamanında söylenmelidir, zamansız ve yersiz söylenen sözler büyük zararlara yol açabilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün taşıyabileceği değer zamanın önemi olarak tahmin edilmiştir.

Zararın neresinden dönülse kârdır: Sürüp giden zararlı bir işten ne kadar erken vazgeçersek daha sonra uğrayacağımız zararı o kadar azaltmış oluruz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 66

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sevgi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Sevgi	15	Gülü seven dikenine katlanır.	6
		Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4
		İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.	2
		Kuzguna yavrusu şahin görünür.	2
		Çam sakızı çoban armağanı.	1

Sevgi; insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 66'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak sevgi değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve sevgi değerine ilişkin 5 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 15 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(6) “*gülü seven dikenine katlanır*” atasözü olmuştur. Bu atasözü hoşgörülü olma değeri, “*tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır*” atasözü söze önem verme değeri, “*kuzguna yavrusu şahin görünür*” atasözü aileye değer verme değeri içinde de

değerlendirilebilmektedir. Sevgi değerine ilişkin belirlenen atasözleri aynı zamanda hoşgörü ve duyarlılık değerlerinin öğretimine de hizmet etmektedir.

Tablo 67

Türkçe Öğretmen Adaylarının Sevgi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Gülü seven dikenine katlanır.	6	Aşk	2
		Sevgi	1
		Sevileni olduğu gibi kabul etme.	1
Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4	Güzel konuşmanın önemi	1
		Güzel söz	1
		Güzellikle olmayacak yoktur.	1
İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.	2	Aşk	1
Kuzguna yavrusu şahin görünür.	2	Sevgi	2
Çam sakızı çoban armağanı.	1	-	-

Gülü seven dikenine katlanır: İnsan sevdiği kimse veya sevdiği iş yüzünden gelecek sıkıntılara katlanır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahmininde bulunan öğretmen adaylarının ikisi atasözünü aşk kavramıyla ilişkilendirmiştir. 1 öğretmen adayı sevgi değerine karşılık geldiği görüşündedir. 1 öğretmen adayı ise değer tahmininde bulunmak yerine atasözünün açıklamasını yapmıştır.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır: Gönül alıcı, okşayıcı sözlerle karşımızdakinin inadı yenilebilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının biri güzel konuşmanın önemi, biri güzel söz şeklinde ifade etmiştir. 1 öğretmen adayı ise atasözünün tanımını yapmıştır.

İki gönül bir olunca samanlık seyran olur: Birbirini sevenler için zenginlik önemli değildir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü aşk kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Kuzguna yavrusu şahin (Anka, güzel) görünür: Herkesin kendi yarattığı şey çirkin de olsa gözüne güzel görünür (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün sevgi değerini taşıyabileceği tahmin edilmiştir.

Çam sakızı çoban armağanı: Verilen bir armağanın sunulduğu kimseye değerine uygun olmadığını ve verenin gücünün ancak buna yettiğini özür yollu anlatmak için söylenen bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 68

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Sağlıklı Olma Değerine İlişkin Atasözleri Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	f	Atasözleri	f
Sağlıklı Olma	14	Güneş girmeyen eve doktor girer.	7
		Ağacı kurt, insanı dert yer.	5
		Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1
		İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar.	1

Sağlık; bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 68'de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak sağlıklı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve sağlıklı olma değerine ilişkin 4 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 14 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(7) “*güneş girmeyen eve doktor girer*” atasözü olmuştur. Atasözlerinde genellikle ruh ve beden sağlığından ve sağlıklı olmak için ne yapılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu atasözlerinden “*ağacı kurt, insanı dert yer*” atasözü ve “*duvarı nem, insanı gam yıkar*” atasözü dirayetli olma değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 69

Türkçe Öğretmen Adaylarının Sağlıklı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Güneş girmeyen eve doktor girer.	7	Sağlıklı olma Dikkatli olma	4 1
Ağacı kurt, insanı dert yer.	5	Yaşam	1
Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1	-	-
İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar.	1	Hastalık değişkenliği	1

Güneş girmeyen eve doktor girer: Güneşsiz evde hastalık eksik olmaz (TDK, 2018).

Bu atasözünün taşıyabileceği değer 5 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının dördü atasözünün sağlıklı olma değerine karşılık geldiği görüşündedir. 1 öğretmen adayı ise atasözünü dikkatli olma değeriyle ilişkilendirmiştir.

Ağacı kurt, insanı dert yer: Kurt ağacı nasıl içten içe kemirirse dert de insanı içten içe yer bitirir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 4 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü yaşam kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Duvarı nem, insanı gam yıkar: Nem demiri nasıl paslandırıp çürütürse gam da insanı öylece yıpratır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar: Birçok hastalık insana ayağını üşütmesi, ata da tırnağı yoluyla gelir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından hastalık değişkenliği olarak tahmin edilmiştir. Hastalık değişkenliği durumu değer olarak ifade edilemez.

Tablo 70

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Gerçeklik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Gerçeklik	12	Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	4
		Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	2
		Görünen köy kılavuz istemez.	2
		İt ürür, kervan yürür.	2
		Elin ağzı torba değil ki büzesin.	1
		Tilkinin dönüp dolaşp geleceği yer kürkçü dükkândır.	1

Gerçeklik; gerçek olan, var olan şeylerin tümü, hakikat, hakikilik, şeniyet, realite, reallik (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 70’te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak gerçeklik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve gerçeklik değerine ilişkin 6 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 12 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(4) “*ateş olmayan yerden duman çıkmaz*” atasözü olmuştur. Bu atasözlerinden “*görünen köy kılavuz istemez*” atasözü doğruluk değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 71

Türkçe Öğretmen Adaylarının Gerçeklik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	4	-	-
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	2	Olayın içyüzü	1
Görünen köy kılavuz istemez.	2	Açıklık	1
		Gerçekler gözümüzün önündedir.	1
		Uzakta aramaya gerek yok.	
İt ürür, kervan yürür.	2	-	-
Elin ağzı torba değil ki büzesin.	1	Karşımızdaki insanların söyleyeceklerine engel olamayız.	1
Tilkinin dönüp dolaşp geleceği yer kürkçü dükkândır.	1	-	-

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz: Küçük de olsa birtakım belirtilerin önemli olaylara işaret olduğunu anlatan bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 4 öğretmen

adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Davulun sesi uzaktan hoş gelir: İşin içinde olmayanlar o işi kolay veya kârlı sanırlar (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı ise atasözünü olayın içyüzü kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Görünen köy kılavuz istemez: Ne kadar gizlense de gerçekler ortadadır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından da tahmin edilmiştir. Öğretmen adaylarının biri atasözünü açıklık değeriyle ilişkilendirirken diğer öğretmen adayı bir değer tahmini yapmak yerine atasözünün tanımını yazmıştır.

İt yürür, kervan yürür: Gerçekleşmesi doğal olan işler engellenemez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Elin ağzı torba değil ki büzesin: Başkalarının söyleyeceklerine engel olamazsınız (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı ise atasözünün taşıyabileceği değer yerine tanımını yazmıştır. Atasözünün tanımı ve taşıyabileceği değer birbirinden farklıdır.

Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır: Bir kişi ne kadar farklı yerlerde yaşarsa yaşasın, ne kadar farklı işlerle uğraşırsa uğraşsın, bağlı bulunduğu çevreye veya işe dönmek zorunda kalır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 72

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Vefalı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Vefalı Olma	11	Besle kargayı oysun gözünü.	11

Vefa; Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 72’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak vefalı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve vefalı olma değerine ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü öğretmen adayları tarafından 11 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözü aynı zamanda iyilik değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 73

Türkçe Öğretmen Adaylarının Vefalı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Besle kargayı oysun gözünü.	11	Nankörlük	5
		Vefasızlık	3
		İhanet	1

Besle kargayı, oysun gözünü: Elinde büyüttüğün kişi gün gelip sana nankörlük edebilir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 9 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan 5 öğretmen adayı atasözünü nankörlük, 3 öğretmen adayı vefasızlık, 1 öğretmen adayı ise ihanet kavramıyla ilişkilendirmiştir. Bu kavramların tümü olumsuz bir durum ifadesi olduklarından değer başlığı altında yer alamazlar. Bu atasözünden çıkarılacak değer nankör olmama, vefalı olma olabilir.

Tablo 74

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Saygı-Saygınlık Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Saygı- Saygınlık	10	Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.	3
		Su küçüğün, söz büyüğün.	2
		Taş yerinde ağırdır.	2
		Fukaranın düşkününü, beyaz giyer kış günü.	1
		Her horoz kendi çöplüğünde öter.	1
		Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	1

Saygı; değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Saygınlık; Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, itibar, prestij (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 74’te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak saygı-saygınlık değerlerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve saygı-saygınlık değerlerine ilişkin 6 farklı atasözünü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 10 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “her horoz kendi çöplüğünde öter” atasözünü vatanseverlik-millet sevgisi değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 75

Türkçe Öğretmen Adaylarının Saygı-Saygınlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözünü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.	3	Ahmaklık	1
		Cahillik	1
Su küçüğün, söz büyüğün.	2	Saygı	2
Taş yerinde ağırdır.	2	Uyumlu olma	1
Fukaranın düşkününü, beyaz giyer kış günü.	1	-	-
Her horoz kendi çöplüğünde öter.	1	Kabadayılık	1
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	1	Çalışkanlık	1

Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir: İnsanlık değerinden yoksun kişi, kılık kıyafetle, makam ve mevkiyle değer kazanmaz (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde

bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının biri atasözünü ahmaklık, diğeri ise cahillik kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Bu kavramlar olumsuz durum ifadeleri olduklarından değer sayılamamaktadır.

Su küçüğün, söz (sofra, yemek) büyüğün: 1) Temel bir ihtiyaç olan su önce küçüğe verilir, konuşmaya ise ilk önce büyükler başlar; 2) Her şeyin bir sırası vardır; kişiler bu sıralamada yaşlarına, kültürlerine vb. özelliklerine göre yer alırlar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları atasözünün taşıyabileceği değeri saygı olarak tahmin etmiştir.

Taş yerinde ağırdır: Kişinin değerini en iyi bilenler, kendi çevresinde bulunanlardır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü uyumlu olma değeriyle ilişkilendirmiştir.

Fukaranın düşkünü, beyaz giyer kış günü: Daha önce iyi bir durumda olan kişi bu konumunu kaybettiğinde uygun olmayan, yersiz davranışlarda bulunur (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Her horoz kendi çöplüğünde öter: Herkes ancak kendi çevresinde bir değer taşır ve sözünü orada geçirebilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kabadayılık kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Fakat kabadayılık bir değer değildir.

Yuvarlanan taş yosun tutmaz: Sürekli olarak iş değiştiren bir kimse başarı kazanamaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer çalışkanlık olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 76

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Temiz-Düzenli Olma Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Temiz-Düzenli Olma	10	Aslan yattığı yerden belli olur.	10

Temiz; kirli, lekeli, pis olmayan (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 76’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak temiz-düzenli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve temiz-düzenli olma değerine ilişkin 1 farklı atasözünü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözünü öğretmen adayları tarafından 10 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözünü aynı zamanda sorumluluk değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 77

Türkçe Öğretmen Adaylarının Temiz-Düzenli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözünü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Aslan yattığı yerden belli olur.	10	Tablo 35	

Tablo 78

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Hoşgörülü Olma Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Hoşgörülü Olma	9	Gülü seven dikenine katlanır.	6
		Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3

Hoşgörü; her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Genel olarak ifade etmek gerekirse hoşgörü kelimesi karşısındakini hatasıyla, eksiğiyle kabul etme anlamı taşımaktadır. Tablo 78’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak hoşgörülü olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve hoşgörülü olma değerine ilişkin 2 farklı

atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 9 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(6) “*gülü seven dikenine katlanır*” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda sevgi değeri, “*her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır*” atasözü ise kişisel farklılıklara saygı duyma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Hoşgörülü olma değerine ilişkin belirlenen atasözleri aynı zamanda, sevgi değerinin öğretimine de hizmet etmektedir.

Tablo 79

Türkçe Öğretmen Adaylarının Hoşgörülü Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Gülü seven dikenine katlanır.	6	Tablo 67	
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3	Tablo 113	

Tablo 80

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kahramanlık-Yiğitlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kahramanlık-Yiğitlik	9	Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7
		At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.	2

Kahramanlık; savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğit (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmaktadır. Tablo 80’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kahramanlık-yiğitlik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve kahramanlık-yiğitlik değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 9 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(7) “*acı patlıcanı kırağı çalmaz*” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda tecrübeli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 81

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kahramanlık-Yiğitlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7	Tablo 83	
At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.	2	-	-

At ölür meydan (nalı) kalır, yiğit ölür şan (namı) kalır: Yaşarken iyi işler yapmalı, iyi bir ad bırakılmaya çalışılmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 82

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tecrübeli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Tecrübeli Olma	9	Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7
		Acemi katır, kapı önüne yük indirir.	1
		Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	1

Tecrübe; bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, deneyim, eksperyans (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 82’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak tecrübeli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve tecrübeli olma değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 9 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(7) “*acı patlıcanı kırağı çalmaz*” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda kahramanlık değeri, “*sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer*” atasözü ise tedbirli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 83

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tecrübeli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Acı patlıcanı kırağı çalmaz.	7	Tecrübeli olma	3
		Güzellik	1
		Kötüyü başka kötülükler etkilemez.	1
Acemi katır, kapı önüne yük indirir.	1	Anlayışlı olma	1
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	1	Tecrübeli olma	1

Acı patlıcanı kırağı çalmaz: Herhangi bir duruma alışkın olan kimseyi benzer kötü durumlar etkilemez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 4 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 3 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının üçü atasözünün tecrübeli olma değerine karşılık geldiği görüşündedir. 1 öğretmen adayı atasözünü güzellik kavramıyla ilişkilendirirken 1 öğretmen adayı atasözünün tanımını yapmıştır.

Acemi katır kapı önünde yük indirir: Beceriksiz ve anlayışsız kişi kendisine yaptırılan işi en önemli yerinde bırakır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer anlayışlı olma olarak tahmin edilmiştir.

Sütten ağzı yanan yoğurdu (ayranı) üfleyerek yer (içer): Bir olaydan gerekli dersi alan, sonra uyanık davranır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tecrübeli olma olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 84

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Adaletli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Adaletli Olma	8	İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.	4
		Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.	3
		Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner.	1

Adalet; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Adaletin olmadığı bir toplumda vicdandan ve merhametten de bahsedilememektedir. Tablo 84’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak adaletli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve adaletli olma değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 8 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır*” atasözü adaletli olma ve empati sahibi olma, “*alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste*” atasözü ise merhametli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Katılmış (2010) adaletli olma değerini dürüstlük, eşitlik, empati, saygı ve sorumluluk değerleri içinde de incelemiştir.

Tablo 85

Türkçe Öğretmen Adaylarının Adaletli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
<i>İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.</i>	4	Tablo 61	
<i>Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.</i>	3	Tablo 115	
<i>Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner.</i>	1	İnsanlık hali	1

Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner: Her şey zaman içinde planlandığı gibi gerçekleşmeyebilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer olarak insanlık hali kavramı yazılmıştır.

Tablo 86

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kanaatkârlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kanaatkârlık	8	Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.	3
		Azıcık aşım, kaygısız başım.	3
		Az olsun, öz olsun.	1
		Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.	1

Kanaatkâr; azla yetinen, elindeki ile yetinen, kanık, kanaatli, yetingen (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 86'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kanaatkârlık değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve kanaatkârlık değerine ilişkin 4 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 8 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 87

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kanaatkârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.	3	Yetinme	3
Azıcık aşım, kaygısız başım.	3	Sıkıntısız hayat	1
Az olsun, öz olsun.	1	Sağlamlık	1
Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.	1	Kıskanma	1

Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz: Büyük şeyleri elde edebilmek için önce küçük şeylerle yetinmek gerekir (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 3 öğretmen adayı tarafından da kanaatkârlıkla aynı anlama gelen yetinme değeriyle ilişkilendirilmiştir.

Azıcık aşım, ağrısız (kaygısız) başım: Derdim olmasın da başka bir şey istemem (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü sıkıntısız hayat kavramıyla ilişkilendirmiştir. Bu kavram bir değer olarak nitelendirilememektedir.

Az olsun, uz (öz) olsun: Yaptığınız iş, edindiğiniz şey az olabilir ancak temiz ve iyi olmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından sağlamlık değeriyle ilişkilendirilmiştir.

Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür (karısı kız görünür): Başka bir kimsenin malı bize olduğundan daha değerli görünür (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı tarafından kıskanma kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Kıskanma, olumsuz bir durum ifadesi olduğundan değer başlığı altında yer almamaktadır.

Tablo 88

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Akıl Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Akıl Sahibi Olma	7	Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.	3
		Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.	3
		Akıl yaşta değil, baştadır.	1

Akıllı; gerçeği iyi gören ve ona göre davranan, akıl (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 88’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak akıl sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve akıl sahibi olma değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 7 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 89

Türkçe Öğretmen Adaylarının Akıl Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.	3	Dikkatsizlik	1
		Mantıksızlık yapmak	1
Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.	3	Cahillik	1
Akıl yaşta değil, baştadır.	1	Davranışlarımızın bizimle şekillenip bizi yansıttığı, yaşımızın değil.	1

Akılsız başın cezasını (zahmetini) ayak çeker: Bir işte düşüncesizce davranan kişi her türlü olumsuz sonuca katlanır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının biri atasözünü dikkatsizlik, diğeri ise mantıksızlık yapmak durumuyla ilişkilendirmiştir. Fakat ikisi de bir değer değildir. Olumsuz bir durumu karşılamaktadır.

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az: Anlayışlı kimseleri en küçük bir söz bile etkiler oysa anlayışsız kimselere ne söylense yararsızdır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü cahillik kavramıyla ilişkilendirmiştir. Fakat cahillik bir değer değildir.

Akıl yaşta değil, baştadır: Akıllı olmanın yaşla ilgisi yoktur, bazı küçükler büyüklerden daha akıllı olabilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımını yazılmıştır.

Tablo 90

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Para Kazanma- Mevki Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Para Kazanma- Mevki Sahibi Olma	7	Altın anahtar her kapıyı açar.	1
		Bal tutan parmak yalar.	1
		Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.	1
		Kurt kocayınca kuzunun maskarası olur.	1
		Su akarken testi doldurmalı(doldur).	1
		Parayı veren düdüğü çalar.	1
		Zengin malı züğürdün çenesini yorar.	1

Para; kazanç (TDK, 2018) anlamına gelmektedir. Para, insanların hayatlarını devam ettirmelerini sağlayacak doğal ihtiyaçlarını karşılamada en gerekli araçtır. Bu sebepten dolayı da toplum para kazanmaya büyük önem vermektedir. Aynı zamanda insanlar toplumdaki

yerlerini saygınlıklarıyla gösterirler bu anlamda makam-mevki sahibi olmak da insanlar arasında önemli bir durum haline gelmiştir. Tablo 90'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak para kazanma-mevki sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve para kazanma-mevki sahibi olma değerine ilişkin 7 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından birer defa tercih edilerek toplamda 7 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 91

Türkçe Öğretmen Adaylarının Para Kazanma- Mevki Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	f	Değerler	f
Altın anahtar her kapıyı açar.	1	Meslek sahibi olma	1
Bal tutan parmak yalar.	1	Kazanç	1
Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.	1	-	-
Kurt kocayınca kuzunun maskarası olur.	1	Yaşlılık	1
Su akarken testiyi doldurmalı(doldur).	1	İş zamanında yapılmalıdır.	1
Parayı veren düdüğü çalar.	1	-	-
Zengin malı züğürdün çenesini yorar.	1	-	-

Altın anahtar her kapıyı açar: Para olduğunda her güçlük yenilebilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer meslek sahibi olma olarak tahmin edilmiştir.

Bal tutan parmağını yalar: İmkânları geniş bir işin başında bulunan kimse bunlardan az da olsa yararlanır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kazanç olarak tahmin edilmiştir.

Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz: Kişi yalnızca kendi kazancına güvenmeli, başkasının yardımını beklememelidir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur: Güç ve yeteneğini yitiren insan, basit ve kendini bilmezlerce aşağılanır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı

vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yaşlılık olarak tahmin edilmiştir. Yaşlılık bir değer değildir.

Su akarken testiği doldurmalı (doldur): Kişi, fırsattan yararlanmalı; geliri bol olduğu zaman ilerisi için para biriktirmeye, mal mülk edinmeye bakmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımı yapılmıştır.

Parayı veren düdüğü çalar: Para harcadığında insan istediğini elde edebilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Zenginın malı züğürdün çenesini yorar: Birinin zenginliğinden çok söz etmenin gereksizliğini, yersizliğini belirtmek için söylenen bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmemiştir.

Tablo 92

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Dirayetli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Dirayetli Olma	6	Ağacı kurt, insanı dert yer.	5
		Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1

Tablo 92’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak dirayetli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve dirayetli olma değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 6 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(5) “*ağacı kurt, insanı dert yer*” atasözü olmuştur. Bu atasözleri aynı zamanda sağlıklı olma değerini de anlam olarak içermektedir.

Tablo 93

Türkçe Öğretmen Adaylarının Dirayetli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ağacı kurt, insanı dert yer.	5	Tablo 69	
Duvarı nem, insanı gam yıkar.	1	Tablo 69	

Tablo 94

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Söze Önem Verme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Söze Önem Verme	6	Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4
		Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.	1
		Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.	1

Tablo 94’te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak söze önem verme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve söze önem verme değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 6 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(4) “*tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır*” atasözü olmuştur. Bu atasözü aynı zamanda sevgi değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 95

Türkçe Öğretmen Adaylarının Söze Önem Verme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.	4	Tablo 67	
Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.	1	Kızgınlık	1
Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.	1	Büyük konuşmamak	1

Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü: Kendin hakkındaki kötü düşüncelerimi veya bildiklerimi bana söyletme (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kızgınlık olarak tahmin edilmiştir. Kızgınlık bir değer değildir.

Büyük lokma ye büyük söz söyleme: Başaramayacağın, sonuçlandıramayacağın bir konuda kesin sözler söyleme (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer büyük konuşmamak olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 96

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Ümitli Olma Değerine İlişkin Atasözleri Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Ümitli Olma	6	Gün doğmadan neler doğar.	4
		Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	1
		Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez	1

Ümit; olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ümit (TDK,2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 96’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak ümitli olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve ümitli olma değerine ilişkin 3 farklı atasözünü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 6 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden en çok tekrar edilen(4) “*gün doğmadan neler doğar*” atasözünü olmuştur. Bu atasözünü aynı zamanda sabırlı olma, “*kul sıkışmayınca Hızır yetişmez*” atasözünü ise yardımseverlik değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 97

Türkçe Öğretmen Adaylarının Ümitli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözünü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	1	-	-
Gün doğmadan neler doğar.	4	Umutlu olma	3
Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez	1	-	-

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur: Ne kadar uzak düşmüş olurlarsa olsunlar, insanlar günün birinde birbirleriyle karşılaşabilirler (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Gün doğmadan neler doğar: Beklenmedik bir sırada umut verici durumlarla da karşılaşma imkânı vardır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayları atasözünü umutlu olma değeriyle ilişkilendirmiştir.

Kul sıkışmayınca (daralmayınca, bunalmayınca) Hızır yetişmez: Yardım hep en zor anda gelir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 98

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Aileye Değer Verme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Aileye Değer Verme	5	Ağaç yaprağıyla gürler.	2
		Kuzguna yavrusu şahin görünür.	2
		Ağlarsa anam ağlar, başkası(kalanı) yalan ağlar.	1

Aile; aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 98’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak aileye değer verme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve aileye değer verme değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 5 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*ağaç yaprağıyla gürler*” atasözü dayanışma değeri, “*kuzguna yavrusu şahin görünür*” atasözü ise sevgi değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 99

Türkçe Öğretmen Adaylarının Aileye Değer Verme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Ağaç yaprağıyla gürler.	2	Tablo 39	
Kuzguna yavrusu şahin görünür.	2	Tablo 67	
Ağlarsa anam ağlar, başkası(kalanı) yalan ağlar.	1	-	-

Ağlarsa anam ağlar, başkası (kalanı) yalan ağlar: İnsanın sıkıntısını yürekten paylaşan yalnızca annesidir, diğerlerinin üzülmeye yüzeyeldir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 100

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kıskanç Olmama Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kıskanç Olmama	5	Meyve veren ağaç taşlanır.	5

Tablo 100’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kıskanç olmama değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve kıskanç olmama değerine ilişkin 1 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü öğretmen adayları tarafından 5 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 101

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kıskanç Olmama Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Meyve veren ağaç taşlanır.	5	Kıskançlık	2
		Başarılı olma	1

Meyve veren ağaç taşlanır: Bilgili, hünerli, işinde başarılı olan kimseler kıskanılır, eleştirilir ve işlerini yapmaları zorlaştırılır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 3 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 2 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının ikisi atasözünü kıskançlık kavramıyla ilişkilendirmiştir. Kıskançlık olumsuz bir durum ifadesi olduğundan değer sayılamaz. 1 öğretmen adayı ise atasözünün başarılı olma değerine karşılık geldiği görüşündedir.

Tablo 102

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Bilgi Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Bilgi Sahibi Olma	3	Eşek hoşaftan ne anlar.	2
		İş bilenin kılıç kuşananın.	1

Bilgi; öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 102’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak bilgi sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bilgi sahibi olma değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*eşek hoşaftan ne anlar*” atasözü estetik sahibi olma değeri, “*iş bilenin kılıç kuşananın*” atasözü ise başarılı olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 103

Türkçe Öğretmen Adaylarının Bilgi Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Eşek hoşaftan ne anlar.	2	Bilgisizlik	1
		Değer bilmek	1
İş bilenin kılıç kuşananın.	1	İnsanların özelliklerine göre yönelmesidir.	1

Eşek hoşaftan ne anlar (suyunu içer, tanesini bırakır). Bilgisiz, görgüsüz kimse ince, güzel şeylerin zevkine varamaz, değerini ölçemez (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilmiştir. Atasözünü, öğretmen adaylarının biri bilgisizlik, diğeri değer bilmek olarak ifade etmiştir.

İş bilenin kılıç kuşananın. Her şey, onu gereği gibi kullanmasını bilene yakışır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımı yapılmıştır.

Tablo 104

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Eşitlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Eşitlik	3	Çivi çiviye söker.	2
		Acı acıyı keser, su sancıyı.	1

Eşitlik; bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 104'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak eşitlik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve eşitlik değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 105

Türkçe Öğretmen Adaylarının Eşitlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Çivi çiviye söker.	2	Kıyas	1
Acı acıyı keser, su sancıyı.	1	Kıyas	1

Çivi çiviye söker: Güçlü bir şey, kendisi güçlü olan başka bir şeyle veya durumla etkisiz bırakılır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü kıyas kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Acı acıyı keser, su sancıyı: Bir güçlüğü yenmek için başka bir güç yola başvurulmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kıyas olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 106

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Faydalı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Faydalı Olma	3	Kelin merhemi olsa başına sürer.	1
		Mum dibine ışık vermez.	1
		Terzi kendi söküğünü dikemez.	1

Fayda; yarar sağlayan, yararı olan, yararlı, faydalı, nafi, avantajlı (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 106'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak faydalı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve faydalı olma değerine ilişkin 3 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından birer defa tekrar edilmiştir.

Tablo 107

Türkçe Öğretmen Adaylarının Faydalı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Kelin merhemi olsa başına sürer.	1	Kullanışlılık	1
Mum dibine ışık vermez.	1	Tecrübe	1
Terzi kendi söküğünü dikemez.	1	Öze fayda sağlanmaz.	1

Kelin merhemi olsa başına sürer: Kendi işini halledemeyen kişiden aynı durum için yardım alınamaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kullanışlılık olarak tahmin edilmiştir.

Mum dibine ışık vermez: Etkili kişi kendi yakınlarına yardımcı olamaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tecrübe olarak tahmin edilmiştir.

Terzi kendi söküğünü dikemez: İnsanlar başkalarına yaptıkları hizmetleri kendilerine yapamazlar (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine tanımı yazılmıştır.

Tablo 108

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kıymet Bilme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kıymet Bilme	3	Abanın kadri yağmurda bilinir.	2
		Gelen gideni aratır.	1

Tablo 108’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kıymet bilme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve kıymet bilme değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir.

Tablo 109

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kıymet Bilme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Abanın kadri yağmurda bilinir.	2	Kıymet bilme	1
Gelen gideni aratır.	1	Yeni-eski uyumu	1

Abanın kadri yağmurda bilinir: Bir şeyin gerçek değeri, ancak ona çok ihtiyaç duyulduğu zaman iyi anlaşılır (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 1 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adayı atasözünü kıymet bilme değeriyle ilişkilendirmiştir.

Gelen gideni aratır: Beğenmediğimiz bir kişinin yerine öyle birisi gelir ki eskisini aratır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yeni-eski uyumu olarak tahmin edilmiştir. Bu durum bir değere karşılık gelmemektedir.

Tablo 110

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kişilik Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kişilik Sahibi Olma	3	İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.	2
		Balık baştan kokar.	1

Kişilik; bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet ya da insanlara yakışacak durum ve davranış (TDK, 2018) olarak tanımlanmıştır. Tablo 110’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kişilik sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve kişilik sahibi olma değerine ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*balık baştan kokar*” atasözü liderlik değerleri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 111

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kişilik Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.	2	-	-
Balık baştan kokar.	1	Liderlik	1

İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur: Kişinin çocukluğundaki huyları, özellikleri yaşlılığında da değişmez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Balık baştan kokar: Bir işte aksaklık başta olanlardan kaynaklanır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer liderlik olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 112

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Kişisel Farklılıklara-Yaratılışa Saygı Duyma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kişisel Farklılıklara-Yaratılışa Saygı Duyma	3	Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3

Farklılıklara saygı; hoşgörü, öz saygı, önyargılardan uzak olma, insanları olduğu gibi kabul etme değerlerini de kapsamaktadır. İnsanları din, dil, ırk, cinsiyet, mal-mülk farkı gözetmeksizin eşit kabul etmek ve ona göre davranmak önemlidir. Tablo 112’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kişisel farklılıklara-yaratılışa saygı duyma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin tek atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözü aynı zamanda hoşgörülü olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 113

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kişisel Farklılıklara-Yaratılışa Saygı Duyma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.	3	Özgünlük	2
		Davranış	1

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır: Herkesin kendine özgü bir çalışma yöntemi, bir iş yapma biçimi vardır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 3 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün taşıyabileceği değer tahmin edilmiştir. Öğretmen adaylarının ikisi atasözünü özgünlük değeriyle ilişkilendirirken 1 öğretmen adayı davranış kavramıyla ilişkilendirmiştir.

Tablo 114

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Merhametli Olma-Zulmetmeme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Merhametli Olma-Zulmetmeme	3	Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.	3

Merhamet; bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 114'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak merhametli olma-zulmetmeme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözü aynı zamanda adaletli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 115

Türkçe Öğretmen Adaylarının Merhametli Olma-Zulmetmeme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.	3	Hak, hukuka değer vermek	1
		Etme bulma dünyası	1

Alma mazlumun ahını çıkar, aheste aheste: Kimseye eziyet edip ahını alma, sonra yaptığın kötülüklerin cezasını ömür boyu çekersin (TDK, 2018). Bu atasözünün taşıyabileceği değer 2 öğretmen adayı tarafından tahmin edilirken 1 öğretmen adayı bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir tahminde bulunan öğretmen adaylarının biri atasözünü hak, hukuka değer vermek olarak ifade etmiştir. 1 öğretmen adayı ise etme bulma dünyası şeklinde açıklamıştır. Bir durum ifadesi olarak yazılan açıklamalar değer kavramını karşılamamaktadır.

Tablo 116

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Vatanseverlik-Millet Sevgisi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Vatanseverlik-Millet Sevgisi	3	Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş.	2
		Her horoz kendi çöplüğünde öter.	1

Vatansever; yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan (kimse), vatansever, vatanperver (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 116’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak vatanseverlik-millet sevgisi değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 2 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*her horoz kendi çöplüğünde öter*” atasözü saygı-saygınlık değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 117

Türkçe Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik-Millet Sevgisi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş.	2	Bağımsızlık Özlem	1 1
Her horoz kendi çöplüğünde öter.	1	Tablo 75	

Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım demiş: Kişi, başka yerlerde ne kadar rahat ve mutlu olursa olsun yine de kendi yurdunu özler (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adaylarının biri atasözünü bağımsızlık değeriyle ilişkilendirirken diğeri özlem durumuyla ifade etmiştir. Özlem bir değer değildir.

Tablo 118

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Yardımseverlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Yardımseverlik	3	Az veren candan, çok veren maldan.	2
		Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez.	1

Yardımsever; yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven, iyiliksever, hayırperver (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 118’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak yardımseverlik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve yardımseverlik değerine ilişkin 2 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından 3 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*kul sıkışmayınca Hızır yetişmez*” atasözü ümitli olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir. Yardımseverlik değerine ilişkin verilen atasözleri dayanışma değeri için de kullanılabilir.

Tablo 119

Türkçe Öğretmen Adaylarının Yardımseverlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Az veren candan, çok veren maldan.	2	-	-
Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez.	1	Tablo 97	

Az veren candan, çok veren maldan: Varlıklı olmayan kimsenin yardım veya armağan olarak az şey vermesi büyük fedakârlıktır, varlıklı kimsenin vereceği armağan ve yardımlar fedakârlık sayılmaz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 2 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayları tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 120

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Estetik Duyguların Geliştirilmesi	2	Eşek hoşaftan ne anlar.	2

Estetik; güzellik duygusu ile ilgili olan (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Güzel olma, güzel olanı keşfetme, insanın mutlu olmasını sağlayan bir özelliktir. Estetik duyguları geliştirme bu anlamda güzele ulaşmayı ve bilmeyi nitelediği için öne çıkan bir değerdir. Tablo 120’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak estetik duyguların geliştirilmesi değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü öğretmen adayları tarafından 2 kere tekrar edilmiştir. Bu atasözü aynı zamanda bilgi sahibi olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 121

Türkçe Öğretmen Adaylarının Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Eşek hoşaftan ne anlar.	2	Tablo 103	

Tablo 122

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Girişimci Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Girişimci Olma	2	Açık ağız aç kalmaz.	1
		Ağlamayan çocuğa meme vermezler.	1

Girişim; bir işe girişme, teşebbüs (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 122’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak girişimci olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 2 farklı atasözü

bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından birer kere tekrar edilmiştir.

Tablo 123

Türkçe Öğretmen Adaylarının Girişimci Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Açık ağız aç kalmaz.	1	-	-
Ağlamayan çocuğa meme vermezler.	1	-	-

Açık ağız aç kalmaz: İsteklerini uygun bir biçimde söylemesini bilen kimse, onları önünde sonunda elde eder (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler: Hakkını aramasını bilmeyen kimsenin işi görülmez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 124

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Liderlik Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Liderlik	2	Balık baştan kokar.	1
		Dağ başından duman eksik olmaz.	1

Lider; bir partinin veya bir kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimse (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 124'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak liderlik değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 2 farklı atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri öğretmen adayları tarafından birer defa tekrar edilmiştir. Bu atasözlerinden “*balık baştan kokar*” atasözü kişilik sahibi olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 125

Türkçe Öğretmen Adaylarının Liderlik Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Balık baştan kokar.	1	Tablo 111	
Dağ başından duman eksik olmaz.	1	-	-

Dağ başından duman eksik olmaz: Büyük adamların, büyük iş yapanların her zaman üzüntüleri, sıkıntıları vardır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 126

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Açık Olma-İçİ Dışı Bir Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Açık Olma-İçİ Dışı Bir Olma	1	Isırarak it, dişini göstermez.	1

Açık olmak; dürüst davranmak (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 126'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak açık olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 127

Türkçe Öğretmen Adaylarının Açık Olma-İçİ Dışı Bir Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Isırarak it, dişini göstermez.	1	Sinsilik	1

Isırarak it (köpek) dişini (dişlerini) göstermez: Kötülük edecek kimse önceden haber vermez, belli etmez (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer sinsilik olarak tahmin edilmiştir. Sinsilik olumsuz durum ifadesi olduğundan bir değer değildir.

Tablo 128

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Ahlaklı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Ahlaklı Olma	1	Abdala malum olur.	1

Ahlak; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 128’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak ahlaklı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 129

Türkçe Öğretmen Adaylarının Ahlaklı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Abdala malum olur.	1	-	-

Abdala malum olur: Bir şeyin olacağını önceden sezen kimseler için söylenen bir söz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Tablo 130

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Başarılı-Becerikli Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Başarılı-Becerikli Olma	1	İş bilenin kılıç kuşananın.	1

Başarılı; başarı gösteren, muvaffakiyetli (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 130’da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak başarılı-becerikli olma değerinin ağırlıkta olduğu 1 atasözü belirlenmiştir. Bu atasözü aynı zamanda bilgi sahibi olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 131

Türkçe Öğretmen Adaylarının Başarılı-Becerikli Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
İş bilenin kılıç kuşananın.	1	Tablo 103	

Tablo 132

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Çevreyi-Doğayı Koruma ve Sevme Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Çevreyi- Doğayı Koruma ve Sevme	1	Yaş kesen baş keser.	1

Tablo 132’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak çevreyi-doğayı koruma ve sevme değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü aynı zamanda duyarlı olma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 133

Türkçe Öğretmen Adaylarının Çevreyi-Doğayı Koruma ve Sevme Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Yaş kesen baş keser.	1	Tablo 41	

Tablo 134

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Fedakârlık Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Fedakârlık	1	Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.	1

Fedakârlık; bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakârlık (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 134’te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak fedakârlık değerinin

ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 135

Türkçe Öğretmen Adaylarının Fedakârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.	1	Cesaretli olma	1

Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez: Büyük çıkarlar beklenen durumlarda küçük fedakârlıklar yapılmalıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer cesaretli olma olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 136

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Güçlü Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Güçlü Olma	1	Büyük balık küçük balığı yutar.	1

Güçlü; etkisi, önemi büyük olan, sözü geçer, forslu (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 136'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak güçlü olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 137

Türkçe Öğretmen Adaylarının Güçlü Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Büyük balık küçük balığı yutar.	1	Üstünlük	1

Büyük balık küçük balığı yutar: Güçlüler, güçsüzleri ezer (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer üstünlük olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 138

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz İçinde Bulunulan Duruma Alışma Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
İçinde Bulunulan Duruma Alışma	1	Göz görmeyince gönül katlanır.	1

Tablo 138’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak içinde bulunulan duruma alışma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 139

Türkçe Öğretmen Adaylarının İçinde Bulunulan Duruma Alışma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Göz görmeyince gönül katlanır.	1	Kabul	1

Göz görmeyince gönül katlanır: Yakınımızda bulunmayanların özlemine, acısına daha kolay dayanabiliriz (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer kabul kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 140

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz İtaatkârlık Değerine İlişkin Atasözleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
İtaatkârlık	1	Gem almayan atın ölümü yakındır.	1

İtaat; söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 140'ta Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak itaatkârlık değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 141

Türkçe Öğretmen Adaylarının İtaatkârlık Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Gem almayan atın ölümü yakındır.	1	Dik başlılık	1

Gem almayan atın ölümü yakındır: Söz dinlemeyen hırçın kişi, davranışının büyük zararını görür (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer dik başlılık kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Dik başlılık olumsuz bir durum ifadesi olduğundan değer değildir.

Tablo 142

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkarak Belirlediğimiz Kadere İnanma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Kadere İnanma	1	Akacak kan damarda durmaz.	1

Tablo 142'de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak kadere inanma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 143

Türkçe Öğretmen Adaylarının Kadere İnanma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Akacak kan damarda durmaz.	1	Takdir	1

Akacak kan damarda durmaz: Kişi, alın yazısında olanla kesinlikle karşılaşır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer takdir olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 144

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Liyakat Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Liyakat	1	Arı bal alacak çiçeği bilir.	1

Liyakat; bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, deyim (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 144'te Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak liyakat değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 145

Türkçe Öğretmen Adaylarının Liyakat Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Arı bal alacak çiçeği bilir	1	İşin doğrusunu ustası bilir.	1

Arı bal alacak çiçeği bilir: İşini bilen kimse nereye başvuracağını bilir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımı yazılmıştır.

Tablo 146

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Özgüven Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Özgüven Sahibi Olma	1	Mezar taşı ile övünülmez.	1

Özgüven; insanın kendine güvenme duygusu (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 146'da Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak

özgüven sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 147

Türkçe Öğretmen Adaylarının Özgüven Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Mezar taşı ile övünülmez.	1	Geçmişle övünülmez.	1

Mezar taşı ile övünülmez: Kişi geçmişteki atalarıyla değil ancak kendi değeri ile övünmelidir (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer yerine atasözünün tanımı yazılmıştır.

Tablo 148

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Planlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Planlı Olma	1	Kuru gayret çarık eskitir.	1

Plan; bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 148’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak planlı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 149

Türkçe Öğretmen Adaylarının Planlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Kuru gayret çarık eskitir.	1	Çalışkanlık	1

Kuru gayret çarık eskitir: Bir iş rastgele bir çabayla değil amaca doğru planlı bir biçimde yürümekle başarılıdır (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır

ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün taşıyabileceği değer çalışkanlık olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 150

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tahammül Sahibi Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Tahammül Sahibi Olma	1	Bir dokun bin ah işit(dinle).	1

Tahammül; insanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 150’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak tahammül sahibi olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu atasözü aynı zamanda empati kurma değeri içinde de değerlendirilebilmektedir.

Tablo 151

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tahammül Sahibi Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Bir dokun bin ah işit (dinle).	1	Tablo 61	

Tablo 152

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tercih Ettiği Atasözlerinden Yola Çıkararak Belirlediğimiz Tutarlı Olma Değerine İlişkin Atasözü Örnekleri ve Frekans Değerleri

Değer	<i>f</i>	Atasözleri	<i>f</i>
Tutarlı Olma	1	Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu!	1

Tutarlı; aralarında çelişki bulunmayan, her bakımdan uyumlu, insicamlı (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 152’de Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak tutarlı olma değerinin ağırlıkta olduğu atasözleri belirlenmiştir ve bu değere ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir.

Tablo 153

Türkçe Öğretmen Adaylarının Tutarlı Olma Değeriyle İlişkili Olan Atasözlerinde Belirledikleri Farklı Değerler ve Frekans Değerleri

Atasözü	<i>f</i>	Değerler	<i>f</i>
Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu!	1	-	-

Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu: Sözleri ve davranışları birbirini tutmuyor, çelişiyor (TDK, 2018). Bu atasözünü tercih eden 1 öğretmen adayı vardır ve o öğretmen adayı tarafından atasözünün hangi değeri taşıyabileceği tahmin edilmemiştir.

Bölüm IV: Tartışma ve Sonuç ve Öneriler

Alanyazında öğretmen ve öğretmen adaylarının değerlere ilişkin görüşlerini, değer yönelimleri ve atasözlerini algılama düzeylerini belirlemeye yönelik birçok çalışma olmasına rağmen değerler eğitiminde atasözlerinin yerini sözlük ya da ders kitapları dışında öğretmen algılarıyla ölçen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle öğretmen adaylarının atasözü ve değer algılarını inceleyip karşılaştıran bu araştırma, alandaki bir eksikliği tamamlaması adına önemlidir.

Bulut (2011) atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri çalışmasında atasözleri ve bu atasözlerinin ilettiği değerleri tespit etmiştir. Bu şekilde bireylere kazandırılmak istenen değerler ve bu değerlere ulaşmak için hangi atasözlerinden yararlanılabileceğini belirtmiştir. Mindivanlı, Küçük ve Aktaş (2012) yaptığı Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı, adlı çalışmasında 7. Sınıf Sosyal Bilgiler konularının öğretiminde, değer aktarımında kullanılabilecek atasözleri ve deyimleri belirlemiştir ve çalışma sonucunda birçok atasözü ve deyim tespit etmiştir. Girmen (2013) İlköğretim 1-5. Sınıflar Programı'nda yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemiştir. Araştırmada bu çalışmayla örtüşen değerlere bakacak olursak adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine yer verildiği görülür. Fakat araştırmacı bu araştırmada değer belirlemek için Ömer Asım Aksoy'un Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü 1 kitabında yer alan atasözleri incelemiş ve 19 değer belirlemiştir. Sonuç olarak en çok 37 atasözünüyle dayanışma anlamı taşıyan atasözü bulunmuştur. Kalaça (2013) yaptığı çalışmasında atasözlerimizin bireylere kazandırılmak istenen değerleri anlatmada nitelikli kaynaklar olabileceği konusu üzerinde durmuştur. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları, İlkokul ve Ortaokul DKAB Dersi Genel ve Özel Amaçları, İlkokul ve Ortaokul DKAB

Müfredatından hareketle 66 adet değer tespit etmiştir. Değerleri örnekleyen atasözleri sayısını ise 1572 olarak belirlemiştir. Araştırmanın verilerine bakıldığında atasözlerinin birçok değeri iletme konusunda uygun kaynaklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bizim çalışmamızla örtüşen değerleri örnekleyen atasözlerinin yüzdelerine baktığımızda çalışkanlık-gayretli olma-başarılı olma (% 8,7), akıl sahibi olma (% 6,6), güzel söz söyleme-doğru sözlü olma (% 6,1), aileye ve akrabaya değer verme (% 6,0), iyilikseverlik-iyi huylu olma (% 4,5) gibi değerleri görmekteyiz. Sönmez (2014) çalışmasında atasözlerini Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlere göre analiz etmiştir. Bu kapsamda 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar devam eden sekiz öğrenme alanını ve 20 değeri kapsayan toplam 516 atasözüne ulaşmıştır. Çalışmada ortaya çıkan değerlerden bizim çalışmamızla örtüşen değerler ise “aile birliğine önem verme, adil olma, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleridir. Değerlerde en fazla ulaşılabilen 103 atasözü ile adil olma değeri olmuştur. Sonuç olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde yer alan değerlerin aktarılmasında birçok atasözünün kullanılabileceği belirlenmiştir. Çelikkaya ve Esen (2017) yaptıkları çalışmada, mevcut 4.-7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarının son baskılarını incelemiştir. Veriler, sosyal bilgiler programında var olan 20 değer için ayrı ayrı ele alınıp sınıf seviyesindeki bulunma durumuna göre tablolandırılmıştır. Sonuç olarak ise dayanışma, vatanseverlik, misafirperverlik değerlerinin geçtiği ünitelerde atasözü, deyim ve özdeyişlere yer verilmediği görülmektedir. Görüldüğü gibi incelenen çalışmalarda atasözü-değer-öğretmen adayı bağını kuran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmalar genellikle ders kitapları ve sözlükler baz alınarak yürütülmüştür.

Dünyada gün geçtikçe olumsuzluklar artmaktadır. Bu durumun çok çeşitli sebepleri olsa da en önemlisi değerlerin yozlaşmasıdır. Değerlerin yozlaşmasına sebep olan faktörler

günümüzde hızla artmaktadır. Eskiden çoğu değer, çocuklara yaşantı yoluyla aktarılabilirken günümüzde yaşantı bu konuda yeterli değildir. Eğitimin bu anlamda yaşantıyı desteklemesi gerekmektedir. Çünkü gelişen dünyayla birlikte bireyler sadece aileden, çevreden, arkadaşlarından ya da okuldan etkilenmemektedir. Sosyal ağlar aracılığıyla farklı kültürleri tanıma ve etkilenme ortamı da bulmaktadırlar. Bu durum kültür kaybına dolayısıyla değer yozlaşmasına neden olabilmektedir. Yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçebilmek ya da en aza indirmek adına okullara ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu olumsuz gidişe dur demek adına değerler eğitimine önem vermek gerekmektedir. Kenan'a (2009) göre; insanın insan olma değerini koruyan sadece "bilme" değil, aynı zamanda şuur, vicdan, merhamet ve bunların beslendiği "ahlaki değerler" ve "erdemler" dir.

Türkçe dersi, içerisinde zengin kaynaklar bulunduruyor olması bakımından değerler eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu zengin kaynakların başında atasözleri gelmektedir. Atasözleri kültürümüzün en önemli parçasıdır. İçerisinde birçok değeri barındırıyor olması bakımından değerler eğitiminin içerisinde yer alması gereken en önemli söz varlığı zenginliğimizdir. Her bir atasözü, içinde en az bir değeri taşıyabileceği için anlam olarak değerler eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Atasözleri aracılığıyla milletimizin önemseydiği farklı değerler iletilebilir. Bu yüzden atasözleri ve değerler konusunda öğretmen adaylarının tutumları ve farkındalıkları önemlidir.

Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının atasözleri ve değerler hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmış ve sonrasında teoride bu görüşlerine uygun davranıp davranmadıkları tespit edilmiştir. Geleceğe, doğru bir aktarım yapılabilmesi adına öğretmen adaylarının algılarını tespit etmek önemlidir. Bu amaçla toplanan nicel ve nitel veriler incelenmeye çalışılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmadan elde edilen nicel bulgular genel olarak incelendiğinde, ölçekte verilen maddelerden yola çıkarak öğretmen adaylarının *çok yüksek* ve *yüksek* oranda atasözü-değer

ilişkisi kurdukları ve önemsedikleri tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmen adayları, değer öğretiminin gerekli olduğu; değerlerin nesilden nesle aktarılmasında atasözlerinin önemli rol üstlendiği; atasözlerinin değerler bakımından zengin olduğu; atasözlerinin atalarımızın tecrübelerine dayandığı için önemli olduğu; değerlerin toplum ve bireyi birbirine bağladığı; atasözlerinin ifade ettiği değerleri bilmenin önemli olduğu; atasözlerinin yetişen yeni nesil tarafından öğrenilmesinin önemli olduğu; atasözlerinin anlamlarını bilmenin önemli olduğu; değerlerin bireyin bilincinde yer eden davranışları yönlendiren güdüler olduğu; değerler eğitiminde atasözlerin kültürel mirasımız olduğu için önemli olduğu; atasözlerinin değerlerin farkındalığını arttırdığı; atasözlerinin değer taşıyıcısı olduğu; değerler eğitiminde atasözlerinin öğüt verdiği için önemli olduğu; öğrencilere değerleri aktarırken atasözlerinden faydalanmanın önemli olduğu; değer öğretiminin bireyde ahlâkî karakter oluşturmayı amaçladığı; değer öğretiminin öğrencilerin davranışlarını düzelttiği görüşlerine çok yüksek düzeyde katılmaktadır. Öğretmen adayları, atasözlerinin değerler bakımından zengin olduğu görüşüne orta düzeyde katılmaktadır. Ayrıca atasözlerinde ele alınan konular günlük hayattaki olaylarla örtüştüğünü düşünmektedirler. Araştırmaya katılan öğretmen adayları, atasözlerini kullanmalarının ifade yeteneklerini güçlendirdiği görüşüne yüksek düzeyde katılmaktadır. Öğretmen adayları, düşünceleri kısa yolla anlatmak için; öğüt vermek için ve kendilerini ifade ederken atasözlerinden yararlandıkları görüşüne yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, atasözleriyle değerler arasında ilişki kurabilme düzeylerinin çok yüksek düzeyde olduğu görüşündedirler. Öğretmen adayları değerler eğitimini ailede kazandıkları; çoğu atasözünün hangi değerleri yansıttığını tespit edebildikleri; değerleri atasözleriyle örneklendirebilmenin toplumu tanımanın göstergesi olduğu; değerleri atasözleriyle örneklendirebildikleri; çoğu değer için en az bir atasözü örnek verebildikleri ve değerler eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip oldukları görüşlerine yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, atasözleri az sözle çok şey anlattığı için dikkatlerini

çektığı ve kültürel değerleri yansıttıkları için dikkatlerini çektiği görüşlerine çok yüksek düzeyde katılmaktadır. Öğretmen adayları aynı zamanda atasözlerinde ele alınan konuların sanatlı anlatımları, şiirsel anlatımları ve atasözlerinin kısa oluşları nedeniyle dikkat çektiği görüşlerine yüksek düzeyde katılmaktadır. Öğretmen adayları atasözleriyle aile ortamında, arkadaş ortamında, sosyal medyada ve televizyon izlerken karşılaştıkları görüşüne yüksek düzeyde katılmalarına rağmen atasözleriyle radyo dinlerken karşılaştıkları görüşüne orta düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, değer öğretiminin insanların kendi iç dünyalarını etkilediği, toplumun yozlaşma durumunu etkilediği ve istenmeyen davranışları ortadan kaldırdığı görüşlerine yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları atasözleriyle kitap, gazete ve dergi okurken yüksek düzeyde karşılaştıklarını ifade etmiştir. Türkçe öğretmen adayları, değerler eğitiminde atasözlerinin kalıp ifadeler oldukları için, kolay ezberlenebilir oldukları için ve kısa oldukları için önemli oldukları görüşlerine yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, değerler eğitiminin öğrencilere en iyi atasözleriyle kazandırılabilceği ve sadece atasözleriyle kazandırılabilceği görüşlerine orta düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, Türkçe eğitimi bölümünde değerlerle ve atasözleriyle ilgili yeterli bilgi verildiği görüşüne orta düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, sosyal hayatta karşılaştıkları durumlara atasözlerinden örnekler verebildikleri, atasözleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları ve atasözleriyle günlük hayatta karşılaştıkları ifadelerine yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları, değerler eğitimini sosyal çevrede ve okulda kazandıkları görüşüne yüksek düzeyde katılmaktadır. Türkçe öğretmen adayları atasözlerinde verilen değerlerden hareketle günlük hayattaki uygulamalarının orta düzeyde değiştiğini görüşündedirler.

Araştırmadan elde edilen nitel bulgular genel olarak incelendiğinde, görüşme formunu ankete katılan öğretmen adaylarının 263'ünden isteğe bağlı olarak 243 tanesi cevaplandırmış. Katılımcıların 176 tanesi istenilen şekilde 5 atasözünü de yazarken 67 katılımcı atasözlerini

eksik yazmışlardır. Öğretmen adayları tarafından toplam 1000 atasözü yazılmıştır. Tercih edilen atasözlerinden sadece 165 tanesinin farklı atasözü olduğu belirlenmiştir. En çok tekrar edilen atasözleri, “damlaya damlaya göl olur” 141, “ayağını yorganına göre uzat” 119, “sakla samanı gelir zamanı” ise 109 defa tekrar edilmiştir. Öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden ilk üç sıradakilere baktığımızda 113 farklı atasözü yazıldığı görülmektedir. Toplamda tercih edilen 165 farklı atasözünün büyük çoğunluğunun ilk sıralara yazıldığını söyleyebiliriz. İlk üç sırada en çok tekrar edilen atasözlerine baktığımızda “damlaya damlaya göl olur” 110, “ayağını yorganına göre uzat” 89, “sakla samanı gelir zamanı” ise 67 defa tekrar edilmiştir. Benzer atasözlerinin çoğu öğretmen adayı tarafından tekrar edildiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının bazılarının atasözü-değer ayırımına varamadıkları tespit edilmiştir. Öğretmen adayları tarafından 41 tane deyim yazılmıştır. Bu deyimlerden 18’inin farklı olduğu görülmüştür. En çok tekrar edilen deyimler, “atı alan Üsküdar’ı geçti” 14, “dereyi görmeden paçaları sıvamak” 6 defa tekrar edilmiştir. Bu deyimlerin öğretmen adayları tarafından yanlış bilindiği tespit edilmiştir.

Türkçe öğretmen adaylarının tercih ettikleri atasözlerinden yola çıkarak araştırmacı tarafından 60 değer belirlenmiştir. Bu belirlenen değerlerin hangi atasözleriyle eşleştirildiği bulgularda ayrı tablolar halinde verilmiştir. Araştırmacı tarafından belirlenen değerler ve bu değerlerle ilgili olabilecek atasözü sayıları şöyledir: Sorumluluk (464), tasarruf (429), dayanışma (115), duyarlı olma (50), eğitilmiş olma (47), uyumlu olma- benzeme (44), komşuluk (42), sabırlı olma (42), arkadaşlık-dostluk- kardeşlik (41), çalışkanlık (26), tedbirli olma (26), doğal ihtiyaçları karşılama (21), iyilik (21), empati kurma (19), doğruluk-dürüstlük (18), zamanın kıymetini bilme (18), sevgi (15), sağlıklı olma (14), gerçeklik (12), vefalı olma (11), saygı- saygınlık (10), temiz-düzenli olma (10), hoşgörülü olma (9), kahramanlık-yiğitlik (9), tecrübeli olma (9), adaletli olma (8), kanaatkârlık (8), akıl sahibi olma (7), para kazanma-

mevki sahibi olma (7), dirayetli olma (6), söze önem verme (6), ümitli olma (6), aileye değer verme (5), kıskanç olmama (5), bilgi sahibi olma (3), eşitlik (3), faydalı olma (3), kıymet bilme (3), kişilik sahibi olma (3), kişisel farklılıklara-yaratılışa saygı duyma (3), merhametli olma-zulmetmeme (3), vatanseverlik-millet sevgisi (3), yardımseverlik (3), estetik duyguların geliştirilmesi (2), girişimci olma (2), liderlik (2), açık olma-içi dışı bir olma (1), ahlaklı olma (1), başarılı-becerikli olma (1), çevreyi- doğayı koruma ve sevme (1), fedakârlık (1), güçlü olma (1), içinde bulunulan duruma alışma (1), itaatkârlık (1), kadere inanma (1), liyakat (1), özgüven sahibi olma (1), planlı olma (1), tahammül sahibi olma (1), tutarlı olma (1). Öğretmen adaylarının en çok sorumluluk, tasarruf ve sonrasında duyarlı olma değerine karşılık gelen atasözlerini tekrar ettikleri görülmektedir.

Öğretmen adaylarının ailedeki çocuk sayılarını değerlendirdiğimizde çoğunluğun (127) 2 çocuk olduğu görülür. Öğretmen adayları tarafından en çok tekrar dilen atasözlerinin taşıdıkları değerleri kardeş sahibi olmalarıyla ilişkilendirebiliriz. Bir kardeşe sahip bireyler sorumluluk alma, duyarlı olma, uyumlu olma, sabırlı olma, dayanışma, kardeşlik gibi değerlere sahip olabilmektedirler. Öğretmen adaylarının da bu değerleri taşıyan atasözlerini daha çok tekrar ettikleri görülmektedir.

Öğretmen adaylarının ailenin gelir düzeyine baktığımızda çoğunluğun (113) 1700-3000 TL düşük sayılabilecek bir düzeyde olduğu görülür. Öğretmen adayları tarafından en çok tekrar edilen atasözlerinin taşıdıkları değerleri ailelerinin gelir düzeyleriyle ilişkilendirebiliriz. Ailelerinin gelir düzeyleri düşük olduğundan en çok tasarruf “damlaya damlaya göl olur” 141, “ayağını yorganına göre uzat” 119, “sakla samanı gelir zamanı” 109 atasözleri tekrar edilmiştir. Bu atasözleri aynı zamanda önem sırası olarak ilk sırada en çok tercih edilen atasözleridir. Taşıdıkları değerler ise tasarruf ve sorumluluktur. Öğretmen adaylarının ailelerinin geçim kaygısından yola çıkarak bu atasözlerini en çok tekrar ettiklerini

söyleyebiliriz. Aynı zamanda Türk toplumda bu değerler en çok önemsenen değerler olduğu için de bu atasözlerinin daha sık tekrar edildiğini söyleyebiliriz.

Ülkeler, ekonomik olarak büyüdükçe refah düzeyleri arttıkça bireylerin değer algısı ekonomik refaha göre değişmektedir. Yani ekonomik refah düzeyinin değişimine bağlı olarak değer algılamalarında da farklılaşmalar olabilmektedir (Hines, 2008). En çok tasarrufa yönelik atasözlerinin tekrar edilmesi Cumhuriyet döneminin tasarruf anlayışı ve geçmişin günümüze bir etkisi olarak da değerlendirilebilir.

Araştırmacı tarafından verilen değer-atasözü eşleştirmesinin hemen altında öğretmen adaylarının bu atasözlerini hangi değerlerle eşleştirdiği verilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak öğretmen adayları tarafından tercih edilen atasözlerinin tümünün hangi değeri taşıyabileceği belirtilmemiştir. Toplamda 1000 atasözü olmasına rağmen 724 tanesinin karşısına hangi değeri taşıyabileceği belirtilmiş, 276 öğretmen adayı ise bir değer tahmininde bulunmamıştır. Bir değer tahmininde bulunan öğretmen adaylarının değer olarak nitelendirdiği her şey değer kavramını karşılamamaktadır. Öğretmen adayları, olumsuz durumları, atasözlerinin tanımlarını ve farklı kavramları da değer olarak yazmışlardır. Öğretmen adayları tarafından 48 olumsuz ifade değer olarak ele alınmıştır. Oysaki değer iyiyi, güzeli temsil ettiği için olumsuz durumlar değer kavramıyla eşleştirilemez. Aynı şekilde atasözlerimizde de iyi, güzel, doğru olan öğütlenmek istendiğinden olumsuz bir yargı taşımamaktadır. Bazı atasözlerimiz olumsuz bir durumu karşılamış gibi görünse de bu durum sadece görünüşle alakalıdır asıl içerikte taşıdığı anlam olumludur dolayısıyla bu atasözleri sayesinde bir değer aktarılacak istenmektedir. Türk atasözleri olumlu kişilik geliştirmeyi sağlayan öğeler bütünüdür. Öğretmen adayları tarafından değer kavramı yerine 29 atasözü tanımı yazılmıştır. Atasözünün tanımı ve taşıdığı değer birbirinden farklı şeylerdir. Öğretmen adaylarının bir kısmının bu konunun bilincinde olmadıkları görülür. Bu bulgulardan yola çıkarak çoğu öğretmen adayının değer kavramını bilmediklerini ya da yanlış

yorumladıklarını söyleyebiliriz. Öğretmen adaylarının atasözleriyle değerleri doğru eşleştiremedikleri tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının çoğunun annelerinin (165) ve babalarının (106) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu anlamda öğretmen adaylarının değer tespitlerinin düşük olduğunu düşünürsek ailelerinden yeterli düzeyde eğitim görmemiş olabilecekleri sonucuna ulaşabiliriz.

Öğretmen adaylarının çoğunun (203) bölümü isteyerek tercih ettikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının çoğunun not ortalamaları (147) 2,51-3,00 arasında iyi bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının bir yılda okudukları kitap sayılarına baktığımızda 91 öğretmen adayının 6-10 arası, 90 öğretmen adayının 11-20 arası ortalama olarak azımsanmayacak sayıda kitap okudukları görülmektedir. Bölümü isteyerek tercih etmeleri, ortalamalarının yüksek olması ve okudukları kitap sayılarına bakacak olursak öğretmen adaylarının atasözü-değer tespitlerinin daha fazla olması gerekirken bu konuda yeterli olmadıkları görülür. İstekli olmalarına rağmen bölümlerin bu konuda gerekli bilgiyi sağlamadıkları ya da okunan eserlerde de bu kullanımların farkında varacakları kadar olmadığı gibi bir sonuca ulaşabiliriz.

Öğretmen adaylarının araştırmadaki nicel kısımda atasözleri ve değerlere hakim oldukları, örnek verebildikleri ve eşleştirme yapabildiklerini *yüksek* ve *çok yüksek* düzeyde düşünmelerine rağmen nitel bulgulara baktığımızda bu konuda yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Atasözlerinde ait olduğu milletin her türlü özeliğini görmek mümkündür. Bu yüzden atasözlerini öğrenmek ve taşıdığı değerlerin öğretilmesini sağlamak gerekmektedir. Bu önemli söz zenginliklerinin gelecek nesillere aktarılması konusunda özellikle okullarda Türkçe dersinin işlevinin artırılması gerekmektedir. Bu konuya gereken önem verilirse hem önemli kültür mirasımız olan atasözlerinin öğretilmesi sağlanır hem de bu değer unsurları sayesinde milli değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarılması kolaylaşır. Değerler eğitiminde atasözlerinin doğru ve etkili kullanılması adına Türkçe öğretilmelerinin bilinçlendirilmesi

önemlidir. Öğrencilerin en önemli rol modelleri olacak olan öğretmen adaylarının da göreve başlamadan farkındalıkları arttırılmalı ve eksikleri tespit edilmelidir.

Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak uygulamaya ve ileride yapılacak olan çalışmalara yönelik şu öneriler geliştirilmiştir:

- Eğitim Fakülteleri programlarına öğretmen adaylarının yeterliliklerini arttırmak amacıyla değerler eğitime yönelik dersler konulabilir.
- Eğitim Fakültelerinde öğretmen adaylarını atasözleri konusunda bilgilendirmek amaçlı gerekli çalışmalar yapılabilir.
- Mezun olup ataması yapılan öğretmenlerin, değerler öğretimi konusunda bilgilendirilmesi için hizmet içi eğitimler verilebilir.
- MEB bünyesindeki okullarda değer yönelimini belirlemeye yönelik çalışmalar sık sık yapıp değerlerin önemini arttırmak amaçlı çalışmalar yapılabilir.
- Değerler eğitimi kapsamında atasözlerinden faydalanılırken farklı yöntemler kullanılabilir ve farklı kaynaklardan yararlanılabilir.
- Bu araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının atasözü-değer algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Sonraki çalışmalarda farklı branş öğretmen adaylarının algılarına yönelik akademik çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Farklı üniversitelerde ve farklı öğretmen eğitimi programlarında başka araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırmanın örneklemini genişletilerek ülke çapında daha geniş çaplı yeni bir araştırma yapılabilir.
- Öğretmen adaylarının değerler ve atasözleri hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla farklı yöntemler kullanarak nitel ve nicel araştırmalar yapılabilir.

- ÖSYM tarafından yapılan her türlü sınavda özellikle öğretmen atama sınavı KPSS’de atasözü ve değerler eğitime yönelik sorulara gerektiği kadar yer verilmesi sağlanabilir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm Von Humboldt'da dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Akarsu, S. (2015). *İlkokul(1-4) ve ortaokul(5-8) müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların değerler bakımından incelenmesi ve değerler eğitimine ilişkin öğrenci algıları*. Yayımlanmamış doktora tezi. Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Akbaş, O. (2006). Yeni ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutunun incelenmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, Ankara.
- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* içinde (673-695). İstanbul: Dem Yayınları.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akpınar, M. (2010). *Deyim ve atasözlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2004). *Dilbilim ve Türkçe yazıları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Aksan, D. (2004a). *Türkçenin sözvarlığı* (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1991). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (4. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (1971). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü: Atasözleri sözlüğü-I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1981). *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1: Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü-2*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2000). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Ankara: İnkılâp Yayınları.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde atasözleri* (1. Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Altınkurt, Y. ve Karaköse, T. (2009). Okul yöneticilerinin ve il milli eğitim müdürlüğü çalışanlarının değerlere göre yönetim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 49-67.
- Altun, M. (2004). Türk atasözleri üzerine sentaktik bir inceleme: A syntactic study on turkish proverbs. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(21), 79-91.
- Arslan, H. (1994). *Felsefeye giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Arslan, Ş. Z. ve Yaşar, T. F. (2003). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 8-11.
- Aslan, Y. (2008). Yabancı dil eğitiminde dikkat edilmesi gereken noktalar. S. Ağıldere ve N. Ceviz (Ed.), *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildiriler* (118-123). Ankara.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. (2010). *Bilgi sosyolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler- etkinlikler-kaynaklar* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1998). Duyuşsal alan davranışlarının kazandırılması. *Bilgi Çağında Öğretmenimiz Sempozyumu, Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı*, Ankara, 23-29.

- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Balat, G. U. ve Dağal, A. B. (2009). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Başgöz, İ. (1993). *Bir atasözümüz' ün yedi yüz yıllık tarihi*, İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- Batur, S. (2009). *Açıklama ve öyküleriyle Türk atasözleri* (2. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 56-69.
- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk "doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?"* (Çev. C. Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. B. Güven (Ed.), VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiri Kitabı (765-773). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Birtek, F. (1944). *En eski Türk savları*. Ankara: Alâeddin Kural Basımevi.
- Bishop, C. Diane (Ed.) (1993). Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona, Arizona Department of Education. <https://eric.ed.gov/> ERİC Document: ED 386-270.
- Bolay, S. H. (2004). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 12-19.

- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*, 8(13), 559-575.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Caferoğlu, A. (1930). Orhun abidelerinde atalarsözü. *Halk Bilgisi Haberleri*, 1(3), 43-46.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2010a). *Felsefeye giriş* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ceylan, Y. (2009). Yirmi birinci yüzyılda eğitim nasıl olmalıdır? *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi*, Ankara, 116-118.
- Champion, S.G. (1938). *Racial proverbs: a selection of the world's proverbs arranged linguistically*. Londra: George Routledge and Sons.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Colles L. (2013). *Passage des frontières*. Bruxelles : Louvain.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design* (Çev. G. Hacıömeroğlu). S. B. Demir. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (Çev. Y. Dede, ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Çelikkaya, T. ve Esen, Z. (2017). Değerler eğitiminde atasözü, deyim ve özdeyişlerin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9.
- Çetin, Ş. (2004). Değişen değerler ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 161, 5-16.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 1733-1743.
- Çevik, M. (2006). *Basın dilinde atasözleri ve deyimler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çevirme, H. (2004). Şiirsel Halk edebiyatı ürünlerinin çocuğun dil eğitimine katkıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7).
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk dünyası ortak edebiyat tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk dünyası ortak atasözleri sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çotuksöken, Y. (1988). *Atasözlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Deveci, H. ve Ay, T.S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, 2(6).
- Devrim, H. (2004). Popüler kültür ve dil soruşturması. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 57, 130-133.
- Dilçin, D. (1945). *Edebiyatımızda atasözleri*. İstanbul: Klişecilik Matbaası.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Doğan, A. (1996). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Doğan, İ. (2004). Türk eğitim sisteminde değer sorunu, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyum*.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Duru, H. (2009). *Atasözleri ve deyimlerin yabancılara öğretilmesinde yöntem ve teknikler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duruhan, K. ve İlhan, B. (2004). Eğitim-öğretimle ilgili bazı atasözü ve deyimlerimizin öğrenme-öğretme süreci bakımından irdelenmesi. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 164, 119-125.
- Duymaz, R. (2005). *Atalar Sözü Müntehebât-ı Durûb-ı Emsal*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Duymaz, R. (2005a). *Türk atasözlerinin estetiği: (estetik süje)*. II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri Kitabı. Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Kültür Sanat Kurulu Yayınları, Bursa, 369-380.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Elçin, Ş. (1993). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Engin, İ. (1990). Kültür-kişilik ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 33(1), 171-176.
- Ercilasun, A. B. (2007). *Makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Ergin, M. (1962). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erginer, G. (2010). *Atasözlerinde sosyal hayat*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- Erinç, S. (1995). *Sanat eğitiminde felsefe, felsefe açıdan eğitim ve Türkiye'de eğitim*. İstanbul: Erverdi, E. (1977). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Cilt.1). İstanbul: Dergah Yayınları. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Eyüboğlu, E. K. (1973). *Onüçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fichter, J. (2012). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: And sex and drugs and rock 'n' roll (third edition)*. London: Sage publications.
- Fraenkel, J.R. ve Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. NY: McGraw-Hill.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25).
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Gökçe, O. (1994). Türk gençliğinin sosyal ve ahlakî değerleri. *Ata Dergisi*, 131-139.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, 89-110.
- Gömlüksiz, M. N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. *Okul ve Değerler*. Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Greverus, I.M. (1982). Plâdoyer für eine multikulturelle Gesellschaft. in Volker Nitschke (Hg.): *Multikulturelle Gesellschaft - multikulturelle Erziehung?* Stuttgart.
- Grünberg, L. (2000). *The mystery of values: studies in axiology*. in c. grünberg ve l. grünberg (eds). Amsterdam: Rodopi.
- Gunnestad, A. (2006). Resilience in a cross-cultural perspective: How resilience is generated in different cultures. *Journal of Intercultural Communication*, 11.

- Gülyüz, H. (2004). Dil kirlenmesinin bir başka boyutu: iş yeri adları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 57, 121-129.
- Gündoğan, A. O. (2002). *Ahlâki hayatımızın kaynağında toplumculuk-bireycilik tartışması*. Ş. Yalçın (Ed.), Bilgi ve Değer Muğla Üniversitesi Felsefe Bölümü Sempozyum Bildirileri. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak sosyolojisi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2002). *İnsan ve kültür* (9. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2002a). *Kültürün ABC'si* (2. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2004). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (2.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Halstead, J.M. ve Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30(2), 169-202.
- Hatipoğlu, V. (1972). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (18), 4-10.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri*. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), Değerler ve Eğitimi. Uluslararası Sempozyumu. İstanbul : Dem Yayınları.
- Hüsenov, N. (1998). Atasözleri ve çift isimler. *Millî Folklor Dergisi*, 5(40), 48-49.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.

- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. ve Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Method Research*, 1(2), 112-133.
- Kabaklı, A. (1994). Türk edebiyatı. *Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları*, 1, 80.
- Kafesoğlu, İ. (1992). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji, kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Kalaça, H. (2013). *Türk atasözleriyle değerler eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* (313-322). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kaplan, M. (1998). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2010). *Kültür ve dil* (26. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabağ, İ. ve Coşan, L. (2000). Türkçedeki gönül, kalp ve yürek kelimeleriyle ilgili atasözleri ve deyimler ve bunların Almancadaki karşılıkları. *TÖMER Dil Dergisi*, 96.
- Karaca, F. (2000). Savunma mekanizmalarına atıfta bulunan atasözleri ışığında dinî ve kültürel psikolojiyle ilgili bazı tespitler. *İslamî Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 119-125.
- Karaduman, M. (1985). *15-19 yaşlarındaki lise öğrencilerinin değer sıralaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

- Karatay, H. (2011). Transfer of values in the turkish and western children's literary works: character education in turkey. *Educational Research and Reviews*, 6 (6), 472-480.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kayhan, G. Ç. (2009), *Hakkâri /Yüksekova 75.yıl yatılı ilköğretim bölge okulu ilköğretim 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin deyim, atasözü ve bilmece dağarcıklarının belirlenmesi ve bunların öğretilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kayra, O. K. (2003). Atasözlerinde anlam kaymaları, zamana bağlı anlam ve coğrafi mekân kayıpları. *Millî Folklor Üç Aylık Uluslararası Halk Bilimi Dergisi*, 8(60), 116-127.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: Değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory&Practice*, 9(1), 259-295.
- Kırkkılıç, A. ve Sevim, O. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültür ve edebiyatının yeri (359-386), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* (2. Baskı). A. Kılınç ve A. Şahin (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kirişçiöğlü, F. (2007). *Saha Türklerinin atasözleri inceleme-metin*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, H. (2007a). *Divanü Lûgat-it-Türk'teki atasözlerinin anlambilimsel açıdan incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Korkmaz, Z. (1985). Dil inkılâbının sadeleşme ve Türkleşme akımları arasındaki yeri. *Türk Dili*, XLXI(401).

- Korkmaz, Z. (2007). Dil nedir? (Z. Korkmaz, A. B. Ercilasun, T. Gülensoy, İ. Parlatır, H. Zülfikar, N. Birinci) *Türk Dili ve Kompozisyon* içinde (s. 1-46). Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Köksal, H. (1985). *Millî destanlarımız ve Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Lovat, T. (2010). *The new values education: a pedagogical imperative for student wellbeing* . In Terence Lovat, Ron Toomey , Neville Clement (Eds.) *International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*. London : Springer Dordrecht Heidelberg. İnternet erişim tarihi 03.06.2012. https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-90-481-8675%204_1#page-1
- McKenna, F. (1974).The proverb in humanistic studies: language, literature and culture. *The French Review*, 48, 381.
- MEB (1961). İlköğretim ve Eğitim Kanunu. *Resmi Gazete*. Tarih: 12/1/1961 Sayı: 10705.
- MEB (2003). Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete*, Tarih: 21/7/2012 Sayı: 28360.
- MEB (2005). *İlköğretim programları. (1-5. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Pegem Akademi.
- MEB (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. *Resmi Gazete*. Tarih: 24/6/1973 Sayı: 14574.
- MEB (2006). *Türkçe öğretimi programı. (6–8. sınıflar)* 01. 02. 2018 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (Second Edition). California: SAGE Publications.
- Mindivanlı, E., Küçük, B. ve Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3).

- Nişanyan, S. (2009). *Sözlerin soyağacı: çağdaş türkçenin etimolojik sözlüğü*. (Cilt. 1). İstanbul: Everest Yayınları.
- Oktay, A. ve Esmer, E. A. (2008). Öğretmenin değişen rolleri ve değerler. *Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi Çalıştayı*. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Oktay, H. T. (2011). *Televizyon dizilerinin toplumun milli ve manevi değerleri açısından değerlendirilmesi; Aşk-ı memnu dizisi örneği*, T.C Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Önel, G. (2008). *İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin atasözlerini algılama düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özkan, İ. (2011). Türk atasözlerinde yinelemeler. *Turkish Studies*, 6 (1), 1595-1603.
- Özön, M. N. (1952). *Türk ata sözleri*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Öztürk, A. (1986). *Türk anonim edebiyatı* (2. Baskı). İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Öztürk, H. (1993). *Eğitim sosyolojisi*, Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Pala, İ. (2002). *Atasözleri sözlüğü*. İstanbul: LM Yayınları.
- Pala, İ. (2007). *İki dirhem bir çekirdek* (24. Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (Cilt. I-II). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Pretceille, M.A. (2013). *L'éducation interculturelle*. Paris : PUF.
- Rıza, E. T. (2000). *Eğitim teknolojisi uygulamaları ve materyal geliştirme*. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. NewYork: The Free Press.
- Sağlam, M. Y. (2004). *Atasözleri kaybolan kültür mirasımız*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Sağlam, M. Y. (2004a). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.

- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde değerler yönünden birey örgüt uyumu ve sonuçları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 37, 72-95.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitim Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006). A theory of cultural value orientations: explication and applications. *Comparative Sociology*, 5, 2-3.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sertel, A. (2006). *Tecrübenin dili konu konu atasözleri* (2.Baskı). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Silah, S. (2000). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin sosyal bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal Of World Of Turks*, 6(2).
- Stacey, M. (1969). *Methods of social researc*. Oxford: Pergamon.
- Şahin, H. (2006). Türk atasözlerinde kadın. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 29.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil bilgisi öğretiminde kullanılabilirliği. *Türlük Bilimi Araştırmaları*, 31, 301-322.
- Tekşan, K. ve Yiğit, M. S. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının atasözleri kullanımına ilişkin tutum ve görüşleri. *GEFAD*, 32(2), 311-329.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargılar) ve Türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1987). *Kültür ve kişilik*. Ankara: Olgaç Matbaası.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Deerfield Beach-Florida: Health Communications Inc.

- Titus, D. N. (1994). Values education in American secondary schools. *Paper Presented At The Kutztown University Education Conference.*- (Kutztown, Pa, September 16, 1994).
- Topçu, N. (2001). *Sosyoloji* (1. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tuna, K. (2004). *Dil ve kimlik*, Hacettepe Üniversitesi, İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün Düzenlediği Sempozyum'a Sunulan Tebliğ.
- Turhan, M. (2002). *Kültür değişimleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri*. (1971). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Erişim http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1977). Dergâh Yayınları, Cilt. 1, 214.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- UNESCO, Living values education overview: 2010, 17.02.2010 tarihinde <http://livingvalues.net/> adresinden alınmıştır.
- Uygur, N. (2006). *Kültür kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2004). *Dil ve kültür*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yaran, C. S. (2010). *Ahlak ve etik*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Yavuz, S. (2008). *Dini değerlerin çalışma hayatındaki yeri: sanayi işçileri üzerine bir araştırma (Çorum örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yavuz, Ş. (2010). Post/modern bir köyde varlık, oluş ve umudun “değneği” ve “değerlemesi”: Değerler, diğerleri ve değerler havuzu. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 43-49.

- Yazıcı, H. vd. (2005). Afyonkarahisar atasözlerinin coğrafi analizi, *Ulusal Coğrafya Kongresi*, İ.Ü. Edb. Fak.-Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (117-148). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yeşiloğlu, A. M. (2005). Şinâsî Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(7), 148-151.
- Yılar, Ö. (2007). *Halk bilimi ve eğitim* (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, C. (2004). *Bilim felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of turkish class teachers: A phenomonological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zülfikar, H. (1988). Ata sözü terimi kaynağı ve imlası. *Türk Dili LV(438)*, 321-328.

Ekler

Ek A: Anket Uygulama İzin Belgesi

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 68203582-044-E.1800035182
Konu : Sema ÇİÇEK'in Uygulama İzni

06/03/2018

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 21.02.2018 tarihli ve 33813216-044-E.1800028544 sayılı yazısı.
b) Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 27.02.2018 tarihli ve 33813216-044-E.1800031432 sayılı yazısı.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Sema ÇİÇEK'in, "Atasözlerinde Türk Kültürel Değerlerinin Yeri ve Önemi Algı Düzeyleri" başlıklı tezi kapsamında hazırladığı anket çalışmasını Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulama istemi, Fakültemiz Bilimsel Araştırmaları Değerlendirme Kurulu tarafından incelenmiş ve uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır

Yrd. Doç. Dr. Adil ÇORUK
Dekan V.

DAĞITIM LİSTESİ

Gereği:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bilgi:
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Belge Doğrulamak İçin: <https://ubys.comu.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index> adresinden M4FMC9C kodu girerek belgeyi doğrulayabilirsiniz.

Adres : Anafartalar Kampüsü 17100

Bilgi için İrtibat : Alp Arslan - Teknisyen

Telefon :

Belgegeçer No :

İnternet Adresi :

e-posta : alparslan@comu.edu.tr

1800035182 numaralı belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince Adil Çoruk tarafından 06.03.2018 tarihinde güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek B: Anket

Sevgili Öğretmen Adayları,

Aşağıdaki ölçek formunda atasözleri, değerler eğitimi ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyle ilgili ifadeler verilmiştir. Bu ölçek formunda kişilerin kendi tutumlarını ve görüşlerini tanımlarken kullanabilecekleri ifadeler bulunmaktadır. Size uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneğe (x) işareti koyunuz. Bu ölçek formunu kendi başınıza doldurunuz. Lütfen her bir soruyu kendinize uygun bir şekilde cevaplandırmaya özen gösteriniz. Elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. İsminizi yazmanıza gerek yoktur. Katılımınız için teşekkürler.

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız: ( ) 20 yaş ve altı ( ) 21 ( ) 22 ( ) 23 yaş ve üzeri

3. Mezun olduğunuz lise türü : ( ) Genel ( ) Öğretmen ( ) Meslek

4. Türkçe Eğitimi Programına İsteyerek Yerleşip Yerleşmeme: ( ) İsteyerek ( ) İstemeyerek

5. Ailede kaç çocuksunuz?

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla

6. Yaşamınızın büyük çoğunu nerede geçirdiniz?

( ) Köy ( ) Kasaba ( ) Şehir ( ) Büyükşehir

7. Ailenizin aylık gelir düzeyi nedir?

( ) 0-1700 TL ( ) 1700- 3000 TL ( ) 3000-4500 TL ( ) 4500 TL ve üstü

8. Annenizin eğitim durumu nedir?

( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu
( ) Lise mezunu ( ) Lisans mezunu

9. Babanızın eğitim durumu nedir?

( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu
( ) Lise mezunu ( ) Lisans mezunu

10. Anne Mesleği: ( ) Kamu Sektörü ( ) Özel Sektör ( ) Diğer

11. Baba Mesleği: ( ) Kamu Sektörü ( ) Özel Sektör ( ) Diğer

12. Not Ortalamanız: ( ) 0-2,5 ( ) 2,51-3,00 ( ) 3,01-4.00

13. Sınıfınız: ( ) 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf

14. Bir yılda ortalama kaç kitap okuyorsunuz?

( ) 1-5 arası ( ) 6-10 arası ( ) 11-20 arası ( ) 21 ve üzeri

B. Türkçe Öğretmen Adaylarının Atasözleriyle Değerler Eğitimi Arasındaki İlişkiyi Algılama Düzeyleri

No	TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ ATASÖZLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ALGILAMA DÜZEYLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Atasözleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum.					
2	Sosyal hayatta karşılaştığım durumlara atasözlerinden örnekler veririm.					
3	Atasözleriyle aile ortamında karşılaşırım.					
4	Atasözleriyle arkadaş ortamında karşılaşırım.					
5	Atasözleriyle televizyon izlerken karşılaşırım.					
6	Atasözleriyle radyo dinlerken karşılaşırım.					
7	Atasözleriyle sosyal medyada karşılaşırım.					
8	Atasözleriyle kitap okurken karşılaşırım.					
9	Atasözleriyle dergi okurken karşılaşırım.					
10	Atasözleriyle gazete okurken karşılaşırım.					
11	Atasözleriyle derslerde karşılaşırım.					
12	Atasözleriyle günlük hayatta karşılaşmıyorum.					
13	Atasözlerinde ele alınan konular dikkatimi çeker.					
14	Atasözlerinin kısa oluşu dikkatimi çeker.					
15	Atasözlerinin az sözle çok şey anlatıyor olması dikkatimi çeker.					
16	Atasözlerinin sanatlı anlatımı dikkatimi çeker.					
17	Atasözlerinin şiirsel anlatımı dikkatimi çeker.					
18	Atasözleri, kültürel değerleri yansıttığı için dikkatimi çeker.					
19	Atasözlerinde ele alınan konular günlük hayattaki olaylarla örtüşmüyor.					
20	Kendimi ifade ederken atasözlerinden yararlanırım.					
21	Öğüt vermek için atasözlerinden yararlanırım.					
22	Bir konuda örnek göstermek için atasözlerinden yararlanırım.					
23	Düşüncelerimi kısa yolla anlatmak için atasözlerinden yararlanırım.					
24	Atasözü kullanmak ifade yeteneğimi güçlendiriyor.					
25	Atasözlerinde verilen değerlerden hareketle günlük hayattaki uygulamalarım değişmiyor.					
26	Atasözleri, değerın taşıyıcısıdır.					
27	Atasözlerinin anlamlarını bilmem önemlidir.					
28	Atasözleri, değerlerin farkındalığını arttırır.					
29	Atasözleri, atalarımızın tecrübelerine dayandığı için önemlidir.					
30	Değerler, toplum ve bireyi birbirine bağlar.					
31	Değerler, bireyin bilincinde yer eden davranışları yönlendiren güdülerdir.					
32	Atasözleri, değerler bakımından zengindir.					
33	Değerlerin nesilden nesle aktarılmasında atasözleri önemli rol üstlenir.					

34	Değer öğretimi gereklidir.					
35	Değer öğretimi, öğrencilerin davranışlarını düzeltir.					
36	Değer öğretimi, bireyde ahlâkî karakter oluşturmayı amaçlar.					
37	Değer öğretimi, istenmeyen davranışları ortadan kaldırır.					
38	Değer öğretimi, insanların kendi iç dünyalarını etkiler.					
39	Değer öğretimi, toplumun yozlaşma durumunu etkiler.					
40	Atasözlerinin ifade ettiği değerleri bilmek önemlidir.					
41	Öğrencilere değerleri aktarırken atasözlerinden faydalanmak önemlidir.					
42	Değerler eğitiminde atasözleri kısa olduğu için önemlidir.					
43	Değerler eğitiminde atasözleri kalıp ifadeler olduğu için önemlidir.					
44	Değerler eğitiminde atasözleri kültürel mirasımız olduğu için önemlidir.					
45	Değerler eğitiminde atasözleri öğüt verdiği için önemlidir.					
46	Değerler eğitiminde atasözleri kolay ezberlenebilir olduğu için önemlidir.					
47	Değerler eğitimi öğrencilere sadece atasözleriyle kazandırılabilir.					
48	Değerler eğitimi öğrencilere en iyi, atasözleriyle kazandırılabilir.					
49	Değerler eğitimi konusunda donanımlı olduğumu düşünüyorum.					
50	Değerleri atasözleriyle örneklendirebilirim.					
51	Değerleri atasözleriyle örneklendirebilmek toplumu tanımamın göstergesidir.					
52	Değerleri atasözleriyle örneklendirebilmek herhangi bir şey ifade etmez.					
53	Değerler eğitimini ailede kazandım.					
54	Değerler eğitimini okulda kazandım.					
55	Değerler eğitimini sosyal çevrede kazandım.					
56	Atasözlerinin yetişen yeni nesil tarafından öğrenilmesi önemlidir.					
57	Atasözleri ve değerler arasında ilişki kurabiliyorum.					
58	Çoğu değer için en az bir atasözü örnek verebilirim.					
59	Çoğu atasözünün hangi değerleri yansıttığını tespit edebilirim.					
60	Türkçe eğitimi bölümünde atasözleriyle ilgili yeterli bilgi verildiğini düşünüyorum.					
61	Türkçe eğitimi bölümünde değerlerle ilgili yeterli bilgi verildiğini düşünüyorum.					

- Aklınıza ilk gelen beş atasözünü karşısına atasözünün ifade ettiği değerle birlikte yazınız.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sema ÇİÇEK

Doğum yeri : Çanakkale

Doğum Tarihi : 05.03.1991

EĞİTİM DURUMU

Lisans : Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Yüksek Lisans : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi
Bilim Dalı (Halen öğrenim görmekteyim.)

Yabancı Diller : İngilizce

İLETİŞİM

E-mail : sema.cck@windowslive.com